

Univerzita Pardubice

Fakulta restaurování

Ateliér restaurování a konzervování papíru, knižní vazby a dokumentů

Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl

Teoretická bakalářská práce

Porovnání typografické úpravy jednotlivých edic Netolického
a Melantrichovy Bible České

Karolína Lišková

Vedoucí práce: Mgr. et BcA. Radomír Slovík

Litomyšl
2012

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice (Dislokované pracoviště – Fakulta restaurování, Litomyšl).

V Litomyšli dne 13.srpna 2012

Karolína Lišková

Poděkování

Mé poděkování patří především mému vedoucímu bakalářské práce a vedoucímu Ateliéru restaurování a konzervování papíru, knižní vazby a dokumentů, Mgr. et BcA. Radomíru Slovikovi, za jeho vedení při vzniku práce i po dobu celého studia. Dále bych ráda poděkovala Fakultě restaurování Univerzity Pardubice, pod jejíž záštitou jsem tuto práci napsala.

Mé poděkování patří také paní vedoucí Oddělení rukopisů a starých tisků Národní knihovny ČR PhDr. Veronice Procházkové, vedoucímu oddělení Historických fondů Vědecké knihovny v Olomouci Mgr. Rostislavu Krušínskému za poskytnutí exemplářů Bible České ke studiu a BcA. Ondřeji Boučkovi za poskytnutí exempláře první edice Bible České ze soukromé sbírky. Mezi institucemi bych ráda poděkovala Národní knihovně ČR, Ústavu dějin umění Akademie věd, Knihovně Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a Knihovně Fakulty restaurování Univerzity Pardubice, z jejichž knihovních fondů jsem mohla čerpat literaturu.

V neposlední řadě pak děkuji své rodině a pracovníkům Oddělení restaurátorů NKČR za podporu při vzniku této práce.

Anotace

Téma mé teoretické bakalářské práce je Porovnání typografické úpravy jednotlivých edic Netolického a Melantrichovy Bible České. První edice Bible České je společným dílem Bartoloměje Netolického z Netolic a Jiřího Melantricha z Aventýnu. Další edice jsou již Melantrichovým samostatným tiskem. Jedná se tedy o druhou edici z let 1556-1557, třetí z let 1560-1561, čtvrtou z roku 1570 a pátou z roku 1577.

Práce obsahuje úvodní kapitoly, týkající se historických reálií v Čechách, stručné historie knihtisku, života obou nakladatelů a tiskařů a kapitolu o Melantrichových tiscích a dílně. Poslední kapitolou je samotné porovnání typografické úpravy metodou porovnání vybraných stran bible. V práci šlo především o postihnutí rozsáhlých, nebo naopak detailních změn, které mohou napomoci k identifikaci ne zcela kompletního exempláře. Text je doplněn reprodukcemi popisovaných a porovnávaných stran.

Teoretická práce úzce navazuje na praktickou bakalářskou práci, kdy předmětem komplexního restaurování byla právě první edice Bible České z roku 1549, pocházející z historického fondu Vědecké knihovny v Olomouci.

Klíčová slova

Bible, Česká, Netolický, Melantrich, Typografie

Title

Comparison of typographical adjustment in particular editions of Netolický and Melantrich's Czech Bible.

Abstract

Theme of my theoretical bachelor thesis is Comparison of typographical adjustment in particular editions of Netolický and Melantrich's Czech Bible. The first edition of The Czech Bible (1549) is collective work of Batroloměj Netolický z Netolic and Jiří Melantrich z Aventinu. Other editions are Melantrich's individual printing work. It contains the second edition from years 1556 and 1557, third edition from years 1560 and 1561, fourth edition from year 1570 and fifth edition from year 1577.

The thesis contains introductory chapters about historical realities in Czech kingdom, summary of history of printing, chapter about live of both publishers and printers and chapter about Melantrich's prints and printing house. The last chapter is comparison of typographical adjustment of the Czech Bibles, using by comparison method on selected pages from Bible. This text is focused on comprehensive or conversely on particular distinctions in print, which can help with identification of other not quite complete specimen of Bible. The thesis is supplemented with reproductions of described and compared pages.

The theoretical thesis is closely connected to the practical bachelor work, which was the complex restoration treatment on The Czech Bible (1549), what comes from property of Historical collection of Scientific Library in Olomouc.

Keywords

Bible, Czech, Netolický, Melantrich, Typography

OBSAH

1. ÚVOD	8
2. HISTORICKÉ REÁLIE V ČECHÁCH	10
3. HISTORIE KNIHTISKU V ČESKÉM KRÁLOVSTVÍ NA ZAČÁTKU 16. STOLETÍ	14
4. ŽIVOT BARTOLOMĚJE NETOLICKÉHO Z NETOLIC	18
5. ŽIVOT JIŘÍHO MELANTRICHA ROŽDALOVSKÉHO Z AVENTÝNU	20
6. MELANTRICHOVY TISKY A DÍLNA	23
7. POROVNÁNÍ TYPOGRAFICKÉ ÚPRAVY PĚTI EDIC BIBLE ČESKÉ	28
7.1 První edice Bible České	29
7.1.1 Titulní list	29
7.1.2 Dedikace	30
7.1.3 Titulní list Předmluvy svatého Jeronýma	32
7.1.4 Stvoření světa	33
7.1.5 Titulní list Prvních Knih Mojžišových	34
7.1.6 Žaltář svatého Davida	35
7.1.7 Titulní list Knihy proroka Ezechiela	36
7.1.8 Epištola svatého Pavla k Kolocenským	36
7.1.9 Signety Netolického a Melantricha	37
7.2 Komparace první edice s ostatními edicemi Bible České	39
7.2.1 Titulní list	39
7.2.1.1 Titulní list druhé edice	39
7.2.1.2 Titulní list třetí edice	40
7.2.1.3 Titulní list čtvrté edice	40
7.2.1.4 Titulní list páté edice	41
7.2.2 Dedikace	42
7.2.2.1 Dedikace druhé edice	42
7.2.2.2 Dedikace třetí edice	45
7.2.2.3 Dedikace čtvrté edice	45
7.2.2.4 Dedikace páté edice	49
7.2.3 Stvoření Světa	52
7.2.3.1 Stvoření světa druhé edice	52
7.2.3.2 Stvoření světa třetí edice	53
7.2.3.3 Stvoření světa čtvrté edice	53
7.2.3.4 Stvoření světa páté edice	54
7.2.4 Titulní list Předmluvy svatého Jeronýma	54
7.2.4.1 Titulní list Předmluvy svatého Jeronýma druhé edice	54
7.2.4.2 Titulní list Předmluvy svatého Jeronýma třetí edice	54
7.2.4.3 Titulní list Předmluvy svatého Jeronýma čtvrté edice	55
7.2.4.4 Titulní list Předmluvy svatého Jeronýma páté edice	55
7.2.5 Titulní list Prvních Knih Mojžišových	56
7.2.5.1 Titulní list Prvních Knih Mojžišových druhé edice	56
7.2.5.2 Titulní list Prvních Knih Mojžišových třetí edice	56
7.2.5.3 Titulní list Prvních Knih Mojžišových čtvrté edice	56
7.2.5.4 Titulní list Prvních Knih Mojžišových páté edice	57
7.2.6 Žaltář svatého Davida	57
7.2.6.1 Žaltář svatého Davida druhé edice	57
7.2.6.2 Žaltář svatého Davida třetí edice	58
7.2.6.3 Žaltář svatého Davida čtvrté edice	58
7.2.6.4 Žaltář svatého Davida páté edice	60

7.2.7 Titulní list Knihy proroka Ezechiela	60
7.2.7.1 Titulní list Knihy proroka Ezechiela druhé edice.....	60
7.2.7.2 Titulní list Knihy proroka Ezechiela třetí edice	60
7.2.7.3 Titulní list Knihy proroka Ezechiela čtvrté edice.....	61
7.2.7.4 Titulní list Knihy proroka Ezechiela páté edice	61
7.2.8 Epištola sv. Pavla k Kolocenským	61
7.2.8.1 Epištola Svatého Pavla k Kolocenským druhé edice	61
7.2.8.2 Epištola Svatého Pavla k Kolocenským třetí edice.....	62
7.2.8.3 Epištola Svatého Pavla k Kolocenským čtvrté edice	62
7.2.8.4 Epištola Svatého Pavla k Kolocenským páté edice.....	62
7.2.9 Signety	62
7.2.9.1 Signet druhé edice	62
7.2.9.2 Signet třetí edice.....	63
7.2.9.3 Signet čtvrté edice	64
7.2.9.4 Signet páté edice	64
8. ZÁVĚR	65
10. SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ	70
11. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	71
11.1. Seznam vyobrazení	71

1. ÚVOD

Téma teoretické bakalářské práce Porovnání typografické úpravy pěti edic Netolického a Melantrichovy Bible České jsem zvolila v návaznosti na svou praktickou bakalářskou práci Komplexní restaurování Bible České z roku 1549, tedy společné dílo Bartoloměje Netolického z Netolic a Jiřího Melantricha z Aventýnu. V rámci restaurátorských prací jsem měla možnost prozkoumat téměř kompletní exemplář bible ze sbírek Vědecké knihovny v Olomouci. Na základě tohoto poznání jsem vytýčila cíl teoretické práce a to porovnání určitých stran bible, vybraných podle typografické úpravy. Tyto strany jsem pak porovnávala napříč edicemi a snažila se upozornit na rozdíly, jak v typografické úpravě, tak v obsahu textu, jež mohou napomoci k identifikaci nekompletních tisků.

Pro svojí bakalářskou práci jsem prostudovala exempláře ze sbírek Národní knihovny v Praze, v Oddělení rukopisů a starých tisků – první edice, signatura: 54 A 8; druhá edice, signatura: 54 A 4; třetí edice, signatura: 54 A 5; pátá edice, signatura: 54 A 2. Čtvrtou edici, se signaturou: 54 A 6, jsem studovala v digitální podobě na internetových stránkách Evropské digitální knihovny rukopisů.¹

Dále jsem měla možnost prostudovat exempláře ze sbírek Vědecké knihovny v Olomouci, v Oddělení historických fondů – Druhou edici, signatura: III. 32048/ II. ex., Třetí edici, signatura: III. 32296/ II. ex., a exemplář prvního vydání ze soukromé sbírky. Důvod pro zapůjčení dvou exemplářů prvního vydání byla částečná neúplnost exempláře, který byl předmětem restaurování, tedy mé praktické bakalářské práce.

Dalším důležitým bodem práce je sám Bartoloměj Netolický z Netolic a Jiří Melantrich z Aventýnu. Pro postihnutí jejich osobností a díla bylo třeba studovat odbornou literaturu. K rešeršim literatury jsem využila především knihovních fondů Ústavu dějin umění Akademie věd ČR v Praze, již zmíněné Národní knihovny, knihovny v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze a soukromé knihovny.

---

¹ *Bible Česká, sign. 54 A 6.* [cit 2012-04-10].
Dostupný<<http://www.manuscriptorium.com/apps/main/index.php>>

Kapitoly teoretické bakalářské práce jsou vypracovány následovně.

První kapitolou jsou Historické reálie v Čechách, kde jsem popsala kulturně historické pozadí v Čechách v druhé polovině 15. století a v 16. století. Tyto historické souvislosti v krátké kompilativní kapitole osvětlují dobové politické reálie.

Druhá kapitola, Historie knihtisku v Českém království na začátku 16. století, je stručným přehledem vývoje knihtisku a tiskařů působících v tomto období.

Třetí kapitola, Život Bartoloměje Netolického z Netolic, se zabývá životem a dílem tohoto nakladatele a tiskaře.

Čtvrtá kapitola, Život Jiřího Melantricha Rožďalovského z Aventýnu, se podobně jako u předchozí kapitoly, zabývá životem nakladatele a tiskaře Bible České.

Bohatá tvůrčí vydavatelská a tiskařská činnost je pak pojata v páté kapitole Melatrichovy tisky a dílna.

Šestou kapitolou je již samotné Porovnání typografické úpravy jednotlivých edic Bible České, kde jsou nejprve popsány vybrané strany edice první, na níž pak navazují podkapitoly s vypsáním odlišností na těchto stranách. Cílem porovnání byla jak ikonografická analýza vyobrazení, tak i formální analýza sazby a úpravy samotného textu.

Dále pak následuje seznam a obrazová příloha, kde jsou reprodukce vybraných stran.

2. HISTORICKÉ REÁLIE V ČECHÁCH

Jiří Melantrich z Aventýnu se narodil roku 1511², tedy za vlády Vladislava II. (1471-1516) z polské dynastie Jagellonců.³ V těchto letech se České království pomalu přeměňovalo z pozdně gotického stylu na postupující renesanci. Ačkoliv samotný král Vladislav se v Praze a v Čechách příliš nezdržoval, zanechal svůj vliv na několika významných stavbách. Ukázkovou fundací byla výstavba královské oratoře v chrámu sv. Víta v Praze, kterou zrealizoval okolo roku 1490 architekt Hans Spiess.⁴ Další stavbou, která se uskutečnila v areálu Pražského hradu, byl Vladislavský sál.⁵ Tento reprezentační sál postavil Benedikt Rejt v letech 1493 až 1502. Dále Rejt přestavil opevnění Pražského hradu, dostavěl chrám sv. Barbory v Kutné Hoře a postavil kostel sv. Mikuláše v Lounech.⁶ Mezi další architekty podporované králem můžeme zmínit Matěje Rejska, který navrhl Prašnou bránu.

V době vlády Vladislava Jagellonského se vrátilo větší mecenášství, které bylo patrné v architektuře, malířství a sochařství.⁷ Po bouřlivých husitských válkách (1420–1435), kdy byly vyvráceny kláštery a kostely byly ikonoklasticky vyčištěny, se král snažil navrátit k odkazu Karla IV. Zničující vliv husitských válek ovšem zanechal hlubší rány než jen v umění. Některá města byla pobořena a poničena obléháním. Katoličtí představitelé byli vyhnáni nebo zabiti. Faktické bezvládní v období válek znamenalo absenci mezinárodního dvora a jeho kultury. Prakticky církevní bezvládní bylo patrné zejména v Čechách. Arcibiskupský stolec v Praze zůstal od začátku revoluce neobsazen. Z tohoto důvodu ubylo donátorů z řad církevních představitelů. Na Moravě se katolická hierarchie zachovala, poněvadž ji husité nezpůsobili takové škody. V průběhu i po skončení války sice vládl král Zikmund Lucemburský (1420–1437), ale již nemohl vybudovat to, co jeho otec. Tento významný král a císař se zasloužil o smír v Čechách a uznání výsad husitům. Po smrti Zikmunda ve Znojmě usedl na český trůn jeho zeť Albrecht Rakouský

---

² VOIT, Petr. Encyklopedie knihy. Praha: Libri, 2006. s.578.

³ MACEK, Josef. Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526). Díl 2, Praha, 1992. ISBN 80-200-0895-0

⁴ KUTAL, Albert. České gotické umění. Praha, 1972.

⁵ KALINA, Pavel. Benedikt Reid a počátky záalpské renesance. Praha: Academia, 2009.

⁶ Tamtéž.

⁷ KUTHAN, Jiří. Královské dílo za Jiřího z Poděbad a dynastie Jagellonců. Praha: Filosofická fakulta UK v Praze, 2010. ISBN 978-80-7308-313-7.

(1437–1439).⁸ Jeho krátká vláda byla provázena boji různých náboženských stran. Posléze na trůn nastoupil jeho syn Ladislav Pohrobek (1453-1457), který se narodil po otcově smrti.⁹

Jiří z Poděbrad (1458-1471) se snažil spíše obnovit mezinárodní diplomatické kontakty. Jiří se roku 1452 stal zemským správcem a poté, po smrti Ladislava, byl korunován za českého krále.¹⁰ Nicméně se dostal do války s uherským králem Matyášem Korvínem.¹¹ Rovněž při obhajobě utrakvistů se dostal Jiří do klatby, kterou nařídil papež.

Král Vladislav Jagellonský postupoval obezřetněji, ale byl mírné povahy.¹² Potvrdil roku 1485 v Kutné Hoře na 31 let kompaktáta, která byla shodou mezi husity a basilejským koncilem. Byl sice katolík, ale přistupoval na kompromisy. Nicméně roku 1508 vydal mandát proti Jednotě bratrské, kterou schválil sněm.

Král Vladislav II. Jagellonský se roku 1490 stal i uherským králem.¹³ Jeho korunovace znamenala, že již do Prahy zavítal jen roku 1502 a v letech 1509 až 1510. Jinak měl český a uherský král sídlo v Budíně.

Po jeho smrti nastoupil na český trůn jeho syn Ludvík Jagellonský,¹⁴ který byl korunován roku 1509 na českého krále.¹⁵ Po smrti otce nastoupil i v Uhrách, kde stejně jako jeho otec sídlil. Vláda Ludvíka se nevyrovnala s rostoucím vlivem šlechty a stavů. Náboženské rozbroje dále trvaly a byly ještě posíleny reformací Martina Luthera. Vláda Ludvíka byla ukončena jeho úmrtím v bitvě u Moháče roku 1526.¹⁶ Jelikož neměl syna, uvolnil se zároveň Uherský i Český trůn.

V období vlády dynastie Jagellonců se v království Českém rozšířil vliv šlechtických rodů a měst. K čelným představitelům patřili rody Rožmberků a Pernštejnů. Neopomenutelnou postavou byl Zdeněk Lev z Rožmitálu, který

---

8 URBÁNEK, R. *Věk poděbradský*. Praha, 1915. s. 265–273.

9 PALACKÝ, František. *Starší letopisové čeští od roku 1378 do 1527*. Praha, 1829. s. 162.

10 Srov. URBÁNEK, R. *Věk poděbradský*. Praha, 1915. s. 535.; KUTHAN, Jiří. *Královské dílo za Jiřího z Poděbrad a dynastie Jagellonců*. Praha, 2010. s. 16–18. ISBN 978-80-7308-313-7.

11 Tamtéž, s. 19–20.

12 MACEK, Josef. *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526)*. Díl 2, Praha, 1992. s. 196. ISBN 80-200-0895-0

13 ČORNEJ, P. *Dějiny zemi koruny České*. Praha: Paseka, 1997. s. 210. ISBN 978-80-7185-873-7. ; KUTHAN, J. *Královské dílo za Jiřího z Poděbrad a dynastie Jagellonců*. Praha, 2010. s. 25. ISBN 978-80-7308-313-7.

14 PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě 5*. Praha, 1939. s. 346.

15 Tamtéž, s. 346.

16 MACEK, Josef. *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526)*. Díl 2, Praha, 1992. s. 315. ISBN 80-200-0895-0

zastával místo nejvyššího purkrabího. Po vymřelé dynastii Jagellonců se stal králem Ferdinand I. Habsburský (vládl v letech 1526-1564). Uspěl tím, že uhradil dluhy po svých předchůdcích.¹⁷ Ferdinand také měl za manželku Annu Jagellonskou, která byla sestra Ludvíka. Ferdinand I. při svém zvolení přislíbil, že ponechá staré výsady stavů a náboženskou svobodu. Ovšem král, který byl katolíkem, tyto sliby porušoval. České stavy požadovaly svá privilegia, ale král postupoval absolutisticky. Dalším problémem byla otázka výše daní, která byla v rukou zemského sněmu.

Toto vnitřní pnutí postihlo i země svaté říše římské. V letech 1546 až 1547 propukla válka Karla V., který byl Ferdinandův bratr, proti šmalkaldskému spolku.¹⁸ Tento spolek sdružoval protestantské šlechtice a knížata. Tato válka také postihla Čechy. Ferdinand I. svolal zemské vojsko a rozhodl se pomoci svému bratrovi. Další vojsko svolal král roku 1547 k městu Litoměřice. Stavovský sněm ovšem odhlasoval usnesení, že král porušil zemské zákony a shodl se, že zemské vojsko lze svolat jen v ohrožení země. Nakonec se stavy rozhodly svolat toto vojsko proti svému králi Ferdinandovi I. Tato rebelie nebyla úspěšná na Moravě a ve Slezsku. Neúspěch stavů posílil pád saského kurfiřta Jana Fridricha. Stavy, které neměli spojence, si to hned uvědomily a ujistili krále o své věrnosti.

Ferdinand I. ovšem potrestal královská města odebráním různých práv. Některým šlechticům byl zkonfiskován majetek. V případě knižní produkce navázal Ferdinand I. na pokus zakázat a omezit knihy nekatolíků. V období vlády Ferdinanda I. schválil sněm usnesení, které mělo svěřit konzistoři a univerzitě rozhodovací pravomoc k posouzení domácích a dovezených knih. Tato směrnice byla sestavena roku 1539.

Samotný boj ve svaté říši římské dopadl tak, že byl uzavřen roku 1555 v Augsburgu mír. Tento smír ovšem nebyl pro Habsburky tak výhodný. Nicméně pro Čechy platil status quo. V těchto letech se pomalu dostávala katolická církev do popředí. Roku 1556 byli povoláni do Prahy jezuité. Nejdůležitější v obnově katolicismu v Čechách bylo nastolení arcibiskupa. Tím se stal 5. září 1561 Antonín Brus z Mohelnice (1561–1580), který neměl lehkou roli.¹⁹ Musel vycházet s nekatolíky a přitom vycházet z nařízení tridentského koncilu. Nicméně po papežovi

---

17 JANÁČEK, J. *České dějiny. Doba předbělohorská*. sv. 1. (1526-1547). Praha, 1968.

18 ČORNEJ, Petr (ed.). *Dějiny země koruny české I*. Praha: Paseka, 1997. s. 217–218. ISBN 80-85192-29-2, 80-85192-28-4.

19 CVRČEK, J. Antonín Brus z Mohelnice. Nové příspěvky k životopisu jeho. *Časopis české historie*, 1896, 2, s. 30 - 39.

vymohl určité ústupky. Zkonsolidoval a pomohl oživit v Čechách katolickou církev. Uspořádal a upravil farní síť. Brus rovněž zastával cenzora s dohledem na knižní produkci, kterou zastával od roku 1562. Antonín Brus z Mohelnice byl ve styku s Melantrichem. Dokládá to také dopis krále z roku 1564, kde se panovník dozvěděl, že se má tisknout Bible Česká a arcibiskup pak téhož roku vydal povolení k jejímu tisku. Za arcibiskupa Antonína Bruse potvrdil roku 1564 Ferdinand I. přijímání pod obojí z důvodu omezení radikálnějších reformovaných církví.²⁰ Melantrich při vydání Bible České roku 1570 neodnesl arcibiskupovi tisk k cenzuře, ten zakročil, ale i přes neodržení nařízení se s ním dohodl. Musel pak pro arcibiskupa vytisknout Postilu Johanna Ferra. Roku 1577 málem Melantrich přišel o tiskárnu.²¹ Důvodem bylo to, že arcibiskup nedostal archy Bible z roku 1577 k cenzuře.

Pražský arcibiskup také vykonával post předsedy komise, která měla eliminovat knihy vydávané nekatolíky. Tato komise vznikla díky tridentskému koncilu a měla pravomoc provádět svou činnost v Českém království. Nařízení z tridentského koncilu bylo však v Čechách obcházeno.

V průběhu vykonávání vlády Antonína Bruse z Mohelnice usedl na český trůn nejstarší syn Ferdinanda I. Maxmilián II. (1564–1576). Na rozdíl od svého otce byl umírněnější. Nepotlačoval práva a privilegia utrakvistů, Jednoty bratrské aj. Dokonce král ústně potvrdil Českou konfesi, kterou sestavili roku 1575 nekatolíci. Toto vyznání víry bylo předloženo Maxmiliánovi II., které mu mělo posloužit jako podmínka pro korunovaci jeho syna Rudolfa II. Maxmilián I. ovšem ústní ujednání s nekatolíky nepodepsal. Po smrti Maxmiliána tedy nastoupil na český trůn Rudolf II. (1576–1612). Habsburský panovník byl sice katolíkem, ale jeho víra nebyla dogmatická.²² Rudolf II byl tolerantní k protestantům stejně jako jeho otec. V letech 1577 až 1583 se rozhodoval, kde bude sídlit.²³ Nakonec si zvolil Prahu, kterou v pozdějších letech zvelebil. Rudolfovo rozhodnutí zvolit si za své sídlo Prahu bylo pro české království prestižní.

---

20 Tamtéž, 54.

21 RACHLÍK, František. *Jiří Melantrich Rožďalovický z Aventýnu. Jeho život, dílo a poměry knihtisku v XVI. století*. Praha, 1930. s. 105.

22 JANÁČEK, Josef. *Rudolf II. a jeho doba*. Praha: Svoboda, 1987. ISBN 25-052-87.

23 EWANS, Robert J. W. *Rudolf II and his World*. Oxford, 1973.

3. HISTORIE KNIHTISKU V ČESKÉM KRÁLOVSTVÍ NA ZAČÁTKU 16. STOLETÍ

V předcházející kapitole jsem krátce uvedla historické reálie, v kterých žil Jiří Melantrich. Tento nakladatel a tiskař působil v době, kdy se knihtisk dostával do popředí. V království existovali tiskaři, kteří navázali na Gutenbergův vynález. Knih-tisk se postupně rozvíjel zejména ve velkých městech v 60. letech 15. století. K největšímu rozvoji v zakládání tiskařských dílen došlo v 16. století. V tiskařských dílnách se rozvinulo několik řemesel, které brzy ovládli specialisté. Struktura dílny se neobešla bez lijců liter, sazečů, knihtiskařů a knihvazačů. S rozvojem knihtisku také souvisely ilustrace a druhy písem. Samostatnou kapitolou byl prodej knih zákazníkům.

Melantrich samozřejmě nebyl prvním vydavatelem a tiskařem v království Českém. Můžeme uvést například tiskaře Mikuláše Bakaláře Štětina, který sídlil v Plzni.²⁴ Tento knihtiskař je nejstarší známou osobností, kterou můžeme archivně doložit.²⁵ Původem byl pravděpodobně Slovenské národnosti a vyučil se v Krakově. Z jeho vydaného a vytištěného díla se dochovalo asi 26 neúplných tisků. Tyto tisky byly většinou náboženské publikace, například „Život Adama a Evy“ vytištěný kolem roku 1499, „Žaltář“ z téhož období a „Knihy žalmové jsou složené od svatého Davida“ z roku 1508. Rovněž tiskl starší českou literaturu „Podkoní a žák“ a cestopisy.

Nejstarším zaznamenaným tiskařem, který přebýval v Praze, byl Mikuláš Konáč z Hodiškova (1480–1546).²⁶ Mikuláš se stal písařem a později byl dvorským místosudím v království. Jeho tisky jsou někdy označeny místem vydání. Vydal několik českých publikací a dvě latinské knihy.²⁷ Krom náboženských traktátů vydával také různé tituly, například mravoličné texty „Jak lichva škodí bližnímu i vlasti“ či „Dialogus, v kterémž Čech s Pikhartem rozmlouvá“.

---

24 KOHÚT, L. *Mikuláš Bakalár Štetina*. Bratislava, 1966.

25 VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-312-7. s. 86.

26 MOLNÁR, A. Mikuláš Konáč a Jednota bratrská. *Theologická příloha Křesťanské revue*, 1961, s. 43–53.

27 KOPECKÝ, M. *Literární dílo Mikuláše Konáče z Hodiškova*. Praha, 1962.

Konáč také vytiskl roku 1510 „Českou kroniku“. Jeho největší zásluhou pro český knihtisk bylo používání dřevořezových ilustrací. Rovněž začal používat svůj signet s nápisem ILACU a se štítem s iniciálami NI.²⁸

Konáčovým současníkem byl Geršom ben Šelomo Kohen, který vlastnil tiskárnu specializující se na hebrejské texty.²⁹ Kohen tiskl zejména židovské liturgické publikace. Můžeme připomenout tisk „Chamiša chumše Tra, megilot, haftarat“ z let 1518 a 1530, která obsahuje soudobou ranně renesanční výzdobu obvyklou pro křesťanské tiskárny. Kohen také používal svůj signet s žehnajícími rukami, který je obvyklý pro kohenské židy. V tradici Kohenovy tiskárny pokračovali jeho synové a potomci až do konce 18. století.

Krátký čas v Praze také pobyl Francisk Heorhij Skoryna, který byl původem z Běloruska.³⁰ Tento tiskař, nakladatel a lékař bydlel v Praze v letech 1517 až 1519. Během jeho pobytu zde vytiskl „Biblia rus'ka“, vysázenou cyrilicí. Pravděpodobně se zde stýkal s pražskými židy. Skoryna při tisku použil ranně renesanční dřevořezy. Rovněž použil při překladu Bibli českou, která se také nazývá Benátskou z roku 1506.

Dalším tiskařem, který působil v království Českém, byl Pavel Severín z Kapi Hory.³¹ Severín se stal purkmistrem na Starém Městě v Praze. Tento knihtiskař vydával v letech 1520 až 1541 řadu publikací.³² Vytištěné knihy zdobil svým signetem, v kterém je erb s klínem a třemi růžemi.³³ Severín pravděpodobně skonal okolo roku 1554. Mezi jeho největší zakázky patřilo vydání České bible, na kterou později navázal Jiří Melantrich. Bibli českou vydal v letech 1529 a 1537. Severín, stejně jako později Melantrich, spolupracoval se Sixtem z Ottersdorfu. Tiskárna vydávala také jiné náboženské traktáty, historické studie a ostatní literaturu. Například vytiskl šest pojednání od Martina Luthera. Další zajímavý titul, „Kronika o založení Země české“ od Martina Kuthena ze Špínsberka, vydal roku 1539. Severínovým spolupracovníkem byl Jan Kamp.³⁴

---

28 ILACU tzn. In Lacu – Na louži, adresa kde Konáč bydlel. NI tzn. Nicolaus Impressor. Knihy také označoval signetem s erbem a dvěma tiskařskými palicemi. Viz BOHATCOVÁ, Mirjam. Signety pražských tiskařů do konce stavovského státu. *Knihy a dějiny*, 1996, roč.3, č.2, s. 9.

29 VOLF, J. *Z dějin pražských židovských knihtiskáren v 17. století*. Praha, 1925.

30 VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy*. Praha:Libri, 2006. s. 816–818. ISBN 80-7277-312-7

31 HERAIN, K. Jiří Melantrich z Aventina. *Umění*, 1932, roč. 5, s. 129.

32 VOIT, Petr. *Minulost pražského knihtisku (1487 – 1620)*. Praha, 1987, s. 28.

33 BOHATCOVÁ, Mirjam. Signety pražských tiskařů do konce stavovského státu. *Knihy a dějiny*, 1996, roč. 3, č. 2, s. 11.

34 HORÁK, František. *Česká kniha v minulosti a její výzdoba*. Praha, 1948, s. 31.

Menší tiskárnu měl v Praze také Jan Had. Pravděpodobně přišel do Prahy z Norimberku. Had vydal například „Regiment neb Správa, jak jedenkadý člověk ve všech věcech zdraví své...opatrovati...má“, který napsal Johann Kopp von Raumenthal. Dále se podílel na vydání „Nového Zákona“ které koresponduje se Severínovou biblí z roku 1537.

Po smrti Jana Hada roku 1543³⁵ navázal na jeho dílnu Jan Kantor, který pokračoval v letech 1544 až 1572.³⁶ Z velkého množství knih vydal 41 publikací v češtině a 74 textů v latině. Po přerušení díky všeobecnému zákazu navázal Kantor až roku 1549, kdy obdržel od krále privilegium.

Na Pavla Severína navázal Jan Severín ml., který ovšem nebyl jeho syn.³⁷ Z jeho vydavatelské epochy můžeme vyzdvihnout například „Kroniku českou“ od Václava Hájka z Libočan.

Prokázaným nástupcem, který převzal dílnu po Severínovy, se stal Jan Kosořský z Kosoře.³⁸ Tento současník Melantricha vstoupil do knihtiskárny mezi lety 1545 až 1547. Jeho aktivitu utnulo nařízení o zákazu tisku. Kosořský pak pokračoval po zmírnění roku 1550. Z jeho tisků vyniká například „Kniha o hořekování a naříkání Spravedlnosti královny“ z roku 1547 a rovněž další tisk „Život Adamův, aneb jinák od starodávna Solfernus“, který vyšel roku 1553.

Současníkem Melantricha byl také Šebestián Oks z Kolovsi, který zemřel okolo roku 1572.³⁹ Oks tiskl od roku 1561 krakovské kalendáře, roku 1557 vydal a vytiskl „Almanach a pranostika“ od Mikuláše Šúda ze Semanína, který také spolupracoval s Melantrichem, jenž proti němu vystoupil z důvodu patisku pranostik. Dále vytiskl titul „Kázání křesťanská s krátkými výklady na všechna evangelia“ z roku 1561 a také tiskl sněmovní usnesení.⁴⁰

---

35 BOHATCOVÁ, Mirjam. Náprava metodou kratochvílných řečí. *Knihy a dějiny*, 1995, roč. 2, č. 1, s. 77-106.

36 VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy*. Praha:Libri, 2006. s. 335. ISBN 80-7277-312-7.

37 Tamtéž, s. 910.

38 SALABA, J. Jan Kosořský z Kosoře. *Časopis Českého Muzea*, 1902, roč. 76, s. 544-545.

39 WINTER, Zikmund. *Řemeslnictvo a živnosti XVI. Věku v Čechách*. Praha, 1909.

40 HOFFMANNOVÁ, Jaroslava. Pražští úřední tiskaři. *Documenta Pragensia*, 1990, č.10/2, s. 303.

Dalším tiskařem, který konkuroval Melantrichovi, byl Ondřej Kubeš ze Žípů (skonal po roce 1551). Pravděpodobně spolupracoval s tiskárnou Severína. Jeho vrcholným dílem byl tisk „Bibli zlatá Starého i Nového zákona“, který přeložil Václav Hájek z Libočan.⁴¹

V království Českém také působili další tiskaři, kteří sídlili například v Litomyšli, Olomouci a v Prostějově. V posledním uvedeném městě působil tiskař a vydavatel Jan Günther (zemřel roku 1567), který ovšem pocházel z německých zemí.⁴² Günther byl měšťanem v Norimberku a později se přesunul právě do Prostějova. Německý tiskař a knihkupec vydal „Rozmlouvání o krásném kázání“ od Urbana Rhegia.⁴³ Dílo „Katechesis“ od stejného autora později vydal také Jiří Melantrich. Melantrich s Güntherem mohli být ve styku. Günther také vytiskl během zákazu tisku „Nový zákon“ (1549).⁴⁴

V období rané renesance působili v Českém království i další tiskaři a vydavatelé, například Pavel Olivetský, Oldřich Velenský z Mnichova a Mikuláš Klaudyán.⁴⁵

Pro všechny uvedené tiskaře a tiskárny se stal osudovým datem rok 1547, kdy král Ferdinand I. omezil a zakázal všechny knihtiskárny z důvodu stavovského povstání.⁴⁶ Tento postih ovšem neplatil pro Bartoloměje Netolického z Netolic, který stál na katolické straně a věrně sloužil králi.

---

41 VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy*. Praha:Libri, 2006. ISBN 80-7277-312-7. s. 503.

42 KRÁLOVÁ, B. *Moravský knihtiskař Jan Günther*. Praha 1950.

43 MALÝ, Jakub. *Život a působení Jiřího Melantricha z Aventina*. Praha, 1880. s. 14.

44 Proti vytisknutí „Nového zákona“ protestoval Bartoloměj Netolický. Netolický si v dopise adresovanému Ferdinandovi I. z 30. dubna 1550 stěžoval na prostějovského tiskaře, že porušil jeho privilegium. Viz VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy*. Praha:Libri, 2006. s. 323. ISBN 80-7277-312-7.

45 BOHATCOVÁ, Mirjam. *Česká kniha v proměnách staletí*. Praha: Panorama, 1990. s. 207. ISBN 80-7038-131-0.

46 VOIT, Petr. *Minulost pražského knihtisku*. Praha, 1987. s. 26–29.

4. ŽIVOT BARTOLOMĚJE NETOLICKÉHO Z NETOLIC

Bartoloměj Netolický se narodil zřejmě ve vsi Netolice. Není dosud zcela věrohodně objasněno, v kterém roce se narodil. Původem byl zřejmě utrakvista či člen Jednoty Bratrské, jenž později konvertoval ke katolickému vyznání víry.⁴⁷ Starší literatura ztotožnila B. Netolického s jistým malířem Bartošem či Bárťou.⁴⁸ První zmínka o malíři Bartošovi je z roku 1511, kdy ručil za sklenáře Ambrože. Roku 1519 koupil malíř Bartoš dům na Malé Straně v Praze.⁴⁹ U tohoto malíře je dále zajímavý odkaz na to, že dva polští tovaryši si na něj stěžovali kvůli výhružkám. Bartoš jim vytýkal, že chtějí pracovat u Utrakvistů. V letech 1523 až 1524 byl tento malíř konšelem na Malé Straně v Praze.⁵⁰ V dalších letech malíř Bartoš kupoval vinice.⁵¹

Později se stal měšťanem na Malé straně (dříve Menší město) v Praze. Okolo roku 1530 si zařídil na Malé straně v Praze menší tiskárnu.⁵² Hlavní otázkou je, kde se Bartoloměj Netolický vyučil řemeslu. Pravděpodobně musel nabýt zkušeností v cizině, kde byly již zavedené dílny. Úspěšná činnost Bartoloměje byla potvrzena používáním titulu B. N. z Netolic. Král Ferdinand mu při té příležitosti udělil erb, který obdržel roku 1537.⁵³ Roku 1540 byl s ním ve spojení jiný tiskař, který se jmenoval Jan Severýn ml.⁵⁴ Posléze se roku 1541 stal privilegovaným knihtiskařem u dvora.⁵⁵ Jeho výsadní zakázkou bylo tištění sněmovních usnesení.⁵⁶ Mezi lety 1545 až 1547 byl Netolický členem malostranské městské rady.⁵⁷

---

47 CHYTIL, Karel. *Malířstvo pražské XV. a XVI. věku*. Praha 1906, s. 70., s. 231–232. Karel Chytil Netolického označil za malíře Bartoše, který byl ortodoxním katolíkem.

48 Srov. ŠIMÁK, J. Zprávy o malířích a iluminátorech pražských doby Jagellové. *Památky archeologické*, 1900, č.18, s. 460.; Op. Cit. CHYTIL, Karel. *Malířstvo pražské XV. a XVI. věku*. Praha 1906. s. 70., 231–232.; VOLF, Josef. Bartoš (Bartoloměj)=Bartoloměj písař radní=Bartoloměj Netolický. *Český časopis historický*, 1935, č.41, s. 118–119. Josef Volf se domníval, že Netolický mohl být malířem Bartošem či Bárťou.

49 Op. Cit. ŠIMÁK, J. Zprávy o malířích a iluminátorech pražských doby Jagellové. *Památky archeologické*, 1900, č.18, s. 460.

50 TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějepis města Prahy*. Praha, 1893. s. 311.

51 MAŠEK, Petr. Význam Bartoloměje Netolického pro český knihtisk 16. století. *Příspěvky ke knihopisu*, Praha, 1987. sv.4, s. 26. Hypotetický malíř Bartoš sice podle Maška bydlel ve stejném domě jako Netolický, ovšem není to věrohodně doloženo.

52 RACHLÍK, František. *Jiří Melantrich Rožďalovický z Aventýnu. Jeho život, dílo a poměry knihtisku v XVI. století*. Praha, 1930. s. 28.

53 BOHATCOVÁ, Mirjam. Signety pražských tiskařů do konce stavovského státu. *Knihy a dějiny*, 1996, roč. 3, č. 2, s. 10.

54 HORÁK, František. *Pět století českého knihtisku*. Praha, 1968. s. 19.

55 Op. Cit. MAŠEK, Petr. Význam Bartoloměje Netolického pro český knihtisk 16. století. *Příspěvky ke knihopisu*, Praha, 1987. sv.4, s. 27.

56 HOFFMANNOVÁ, Jaroslava. Pražští úřední tiskaři. *Documenta Pragensia*, 1990, č.10/2, s. 303.

57 VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy*. Praha:Libri, 2006. s. 623. ISBN 80-7277-312-7.

Netolického knihtiskárna nabyla na důležitosti po roce 1547, kdy císař a český král Ferdinand I. určil, že byla jedinou povolenou. Ostatní tiskárny byly k příklonu ke stavovskému povstání zakázány královským dekretem. Téhož roku ho král požádal, aby přestěhoval část své dílny do Litoměřic.

Díky privilegii Netolický upozorňoval na časté obcházení zákazu tisku v Praze. Císařův dekret, nařizující uvádění autorů, tiskařů a místa vydání, byl postupně porušován. Tiskaři obcházeli zákaz tím, že tisky označovaly jiným rokem vydání.

Roku 1549 spolupracoval Netolický s Jiřím Melantrichem na vydání bible.⁵⁸ Bartoloměj Netolický provozoval svou tiskárnu až do roku 1552, kdy ji prodal svému společníku Jiřímu Melantrichovi.⁵⁹ S prodejem tiskárny také souvisely i udělená privilegia.⁶⁰ Po prodeji se Netolický zabýval dále knihtiskařským řemeslem. Roku 1561 vysoudil totiž tiskárnu, která původně patřila jeho příbuznému Janu Lovičskému.⁶¹ Netolický nově nabytý majetek prodal roku 1562 Janu Kozlovi staršímu.⁶² Pravděpodobně nedlouho poté Bartoloměj Netolický umírá.

V případě života Bartoloměje Netolického by byl vhodný archivní průzkum, který by snad objasnil jeho neznámé životní osudy.

---

58 BOHATCOVÁ, Mirjam. *Česká kniha v proměnách staletí*. Praha: Panorama, 1990. s. 216. ISBN 80-7038-131-0.

59 HORÁK, František. *Česká kniha v minulosti a její výzdoba*. Praha, 1948. s. 19.

60 VOIT, Petr. *Minulost pražského knihtisku*. Praha, 1987. s. 107.

61 VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy*. Praha: Libri, 2006. s. 624. ISBN 80-7277-312-7.,

62 RYBIČKA, Antonín. Melantrichové z Aventina a tiskárna jejich. *Časopis musea království Českého*, 1865, č. 39, s. 127. Autor se domníval, že Netolický zemřel roku 1552.

5. ŽIVOT JIŘÍHO MELANTRICHA ROŽĎALOVSKÉHO Z AVENTÝNU

Jiří Melantrich Rožďalovský z Aventýnu se narodil pravděpodobně roku 1511.⁶³ Melantrich se původně jmenoval Jiří Černý nebo také Georgius Niger.⁶⁴ Přídomek „Rožďalovský“ poukazuje na vesnici u Jičína. Z jakého prostředí Melantrich pocházel není doposud známo. Z rodinných příslušníků známe jen jeho bratra Tomáše. Jeho vyznání víry bylo podle všeho utrakvistické.

Melantrich vstoupil na vysoké učení v Praze okolo roku 1530, kde vystudoval humanitní vědy.⁶⁵ Dnešní Univerzitu Karlovu dokončil roku 1534 a po úspěšně složených zkouškách obdržel titul bakaláře. Následně odešel z vysokého učení do Německa, kde navštívil města Witenberk⁶⁶ a Norimberk. Právě ve Witenberku, ve kterém naslouchal Filipu Melanchtonovi, si pořečtil své jméno na Melantrichos. Jestli Melantrich působil na jiné univerzitě v zahraničí není zcela podloženo. V seznamu českých studentů nebylo jeho jméno zaznamenáno. V seznamu imatrikulačních poplatků jméno Jiří Černý či Georgius Niger také nebylo zapsáno. V archiváliích není uvedeno, že by Melantrich měl nějaký vyšší akademický titul.⁶⁷ V Norimberku se mohl setkat s Janem Güntherem, se kterým později spolupracoval.⁶⁸ Pravděpodobně mohl také zavítat do města Basileje, kde byla Frobeniova tiskárna.⁶⁹ V této dílně pracoval také Zikmund Hrubý z Jelení, který zde působil od roku 1524.⁷⁰

---

63 VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy*. Praha: Libri, 2006. s. 578. ISBN 80-7277-312-7.; PEŠEK, Jiří. Jiří Melantrich z Aventýna. Příběh pražského arcitiskaře. *Slovo k historii*, 1991, sv. 32.

64 RACHLÍK, František. *Jiří Melantrich Rožďalovický z Aventýnu. Jeho život, dílo a poměry knihtisku v XVI. století*. Praha, 1930. s. 19.

65 MALÝ, Jakub. *Život a působení Jiřího Melantricha z Aventina*. Praha, 1880. s. 12.

66 RYBIČKA, Antonín. Melantrichové z Aventina a tiskárna jejich. *Časopis musea království Českého*, 1865, roč. 39, sv. 3, s. 124–125.

67 BOHATCOVÁ, Mirjam. *Česká kniha v proměnách staletí*. Praha: Panorama, 1990. s. 214. ISBN 80-7038-131-0.

68 Ze starší literatury vyplývá, že Melantrich s Güntherem spolupracoval v Prostějově. Tato domněnka ovšem není spolehlivě prokázána. Viz např. VOLF, Josef. *Dějiny českého knihtisku do r. 1848*. Praha, 1926. s. 38

69 BOHATCOVÁ, Mirjam. *Česká kniha v proměnách staletí*. Praha: Panorama, 1990. s. 214. ISBN 80-7038-131-0. Bohatcová argumentovala tím, že Melantrich napodobil signet s hady od Frobenia. Viz VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy*. Praha: Libri, 2006. s. 579-580. ISBN 80-7277-312-7. Badatel oponoval tezi, že Melantrich není zmíněn v účetních knihách a v univerzitních matrikách. Voit dále zdůvodnil, že se mohlo jednat o obchodní kontakty, které vyústily pouze v korespondenci.

70 WINTER Z.: *Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách*. Praha 1909.

Melantrich se vrátil před rokem 1547 do Čech, kdy vydal a vytiskl knihu „Katechesis“ od Urbana Rhegia.⁷¹ Při rozvoji jeho dílny mu také pomohlo nařízení Ferdinanda I. Český král a císař Říše římské Ferdinand I. omezil knihtisk v Čechách z důvodu stavovského povstání. Melantrich se spojil s Bartolomějem Netolickým, který byl oficiálním a privilegovaným knihtiskařem na Malé Straně v Praze. Netolický, který byl katolíkem, svou tiskárnu založil na Malé Straně v Praze okolo roku 1530. Ze skromných poměrů ji vybudoval a díky přízni Ferdinanda I. se roku 1541 stal dvorním knihtiskařem.

Roku 1551 se stal Melantrich měšťanem pražského Starého Města. Následně v roce 1552 úspěšnou tiskárnu od Netolického koupil. Roku 1556 se oženil s Annou, která byla dcerou Kateřiny a Adama Soukeníka.⁷² Ještě před sňatkem koupil dům, ve kterém vystavěl i pohostinství. Roku 1557 obdržel významné privilegium s vlastním erbem. Tento erb obsahoval přídomek z Aventýnů jenž pak Melantrich používal spolu se svým bratrem. V roce 1558 přikoupil k prvnímu domu vinici. V témže roce začal působit v městské radě.

Zajímavou zprávou je písemný odkaz na to, že roku 1559 dlužil Frobeniově tiskárně 50 tolarů. Je otázkou, zda mohl být ve styku s Janem Frobeniem st.

Významnou Melantrichovou koupí bylo pořízení dalšího domu v dnešní Melantrichově ulici. Tento dům, známý jako „U dvou velbloudů“, začal roku 1563 opravovat a zvelebovat.⁷³ Nemovitost pak posloužila jako jeho tiskárna, která zde fungovala od roku 1567.⁷⁴ Tento dům koupil za 510 kop českých grošů od pána Mikuláše Říčanského z Říčan a pana Jana Pešíka z Komarova. Melantrich se kromě tiskařské, editorské a překladatelské činnosti věnoval vinařství, které pro něj bylo dalším zdrojem příjmů. Toto můžeme dokázat faktem, že svůj první dům vyměnil za vinici s Pavlem z Koldína. Poté koupil dvůr ve Vysočanech. Není znám, kdy se narodily jeho čtyři děti. Melantrichovou nejstarší dcerou byla Anna, která se roku 1576 provdala za Daniela Adama Pražského zv. z Veleslavína. Melantrichův zeť byl historikem a učitelem na Karlově univerzitě.⁷⁵ Další dcery se jmenovaly Alžběta a Dorota. Měl také syna Jiřího, který po jeho smrti zdědil domy a vinice.

---

71 VOIT, Petr. *Minulost pražského knihtisku*. Praha, 1987. s. 46.

72 RACHLÍK, František. *Jiří Melantrich Rožďalovický z Aventýnu. Jeho život, dílo a poměry knihtisku v XVI. století*. Praha, 1930. s. 57.

73 VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy*. Praha: Libri, 2006. s. 580. ISBN 80-7277-312-7.

74 Tamtéž, 580.

75 BOHATCOVÁ, Mirjam. *Česká kniha v proměnách staletí*. Praha: Panorama, 1990. s. 221. ISBN 80-7038-131-0.

Roku 1577 zemřela předčasně Melantrichova manželka Anna, která byla pohřbena v Betlémské kapli. Téhož roku napsal Melantrich dopis arcibiskupovi, v němž se zmínil, že byl nemocen a popsal stav dílny. Následně se oženil s mladší ženou jménem Lidmila Benátská. Druhá manželka mu přinesla věnem sklep v ulici v Kotcích na Starém Městě pražském. Jiří Melantrich zemřel 19. 11. 1580 a byl pohřben v Betlémské kapli stejně jako jeho první manželka Anna.⁷⁶ Ještě před svou smrtí nechal sepsat poslední vůli.⁷⁷

Nemovitý majetek pak zdědil jeho syn Jiří, který v mladické nerozváženosti rychle hospodářství zadlužil.⁷⁸ Teprve roku 1584 dosáhl Jiří mladší plnoletosti. V této době převzal tedy tiskárnu. Po jeho předčasné smrti roku 1586 převzal dílnu i nemovitosti Daniel Adam z Veleslavína. Tento vzdělanec poté pokračoval v Melantrichově díle.

---

76 RYBIČKA, Antonín. Melantrichové z Aventina a tiskárna jejich. *Časopis musea království Českého*, 1865, roč. 39, sv. 3, s. 131–132.

77 Poslední vůli Jiřího Melantricha z Aventýna publikoval František Rachlík. RACHLÍK, František. *Jiří Melantrich Rožďalovický z Aventýnu. Jeho život, dílo a poměry knihtisku v XVI. století*. Praha, 1930. s. 138–140. Samotná závět je napsaná v knize č. 2205 fol. 56. v archivu hlavního města Prahy.

78 PEŠEK, Jiří. Melantrišská pozůstalost z roku 1586. *Documenta Pragensia*, 1980, č. 1, s. 87–101. Autor zde citoval inventář sestavený roku 1586, kde uvedl stávající majetek po Melantrichovy st.

6. MELANTRICHOVY TISKY A DÍLNA

Jiří Melantrich z Aventýnu se spojil s knihtiskařem Bartolomějem Netolickým roku 1547.⁷⁹ V kapitole Život Jiřího Melantricha z Aventýnu byl krátce připomenut jeho vstup do dílny. Netolický knihtiskařskou dílnu založil roku 1530 na Malé Straně v Praze. Od té doby ji rozšiřoval a upravoval. Jeho hlavní zakázkou byl tisk sněmovních usnesení. Tyto usnesení tiskl Netolický až do roku 1547.⁸⁰ Jeho nejstarším dochovaným tiskem je ilustrovaný text s titulem „Knížka tato dvě stránky v sobě drží...o způsobu a životu křesťanském...o pořádku“ od Jana Brtvína z Ploskovic. Téhož roku vydal Netolický titul „Knížka v českém a německém jayku složená“ od Ondřeje Klatovského z Dalmanhorstu. Roku 1541 vydal Netolický leták napsaný Václavem Hájkem z Libočan o požáru Prahy. Téhož roku vydal knihu „Testamentové aneb kšaftové 12 patriarchů“.⁸¹ V dalších letech Netolický vytiskl například „Vejkłady na čtení svátků vejročních“, „Výklady na čtení nedělní“ a „Počínají se knihy o zarmútceních velikých církve svatě“. V přelomovém roce vydal Netolický „Akta těch věcí“, které vytiskl na nařízení krále Ferdinanda I. v Litoměřicích a v Praze. Hlavním obsahem tohoto textu bylo antistavovské nařízení.

Jiří Melantrich využil vybavení dílny, která měla patřičné povolení k vydávání tisků. První knihu, která nese jméno Melantricha, byl text „Rozmlouvání o krásném kázní“ od Urbana Regia.⁸² Roku 1547 vydal a přeložil knihu Katechesis od Urbana Rhegia.⁸³ Tento německý humanistický teolog byl v průběhu 16. století v Čechách hojně překládán. Melantrich navázal na Jana Günthera, který Rhegia vytiskl v Norimberku a v Prostějově.⁸⁴ Mezi samotným Güntherem a Melantrichem mohla existovat spolupráce.⁸⁵ Melantrichem vydaná Katechesis totiž obsahuje

---

79 RYBIČKA, Antonín. Melantrichové z Aventina a tiskárna jejich. *Časopis musea království Českého*, 1865, roč. 39, sv. 3, s. 123–142. Autor se v článku věnoval dílně a vydaným knihám.

80 HOFFMANNOVÁ, Jaroslava. Pražští úřední tiskaři. *Documenta Pragensia*, 1990, č.10/2. s. 303.

81 VOLF, Josef. *Dějiny českého knihtisku do r. 1848*. Praha, 1926. s. 29.

82 MALÝ, Jakub. *Život a působení Jiřího Melantricha z Aventina*. Praha, 1880. s. 26.

83 BOHATCOVÁ, Mirjam. *Obecné dobré podle Melantricha a Veleslavínů*. Praha: Karolinum, 2005. s. 33. ISBN 80-246-0524-4. Titulní list: Katechesis Urbána Rhegia, z latinské řeči v českou vnově přeložená. Léta Páně M.D.XLVIIJ (1547); Vytištěny a dokonány sou knihy tyto v Starém Městě pražském skrze Jiříka Rožďalovského. Dedikační list: Šťastnému Křineckému z Ronova a na Dymokurích...jsem s radou a pomocí mých některých...přátel...přeložil a vytiskl, Jiřík Rožďalovský...v středu na den...Mistra Jana z Husince, věrného v Čechách apoštola Božího (6. července) Jiřík Rožďalovský. Františkovy Otthovi etc. Brunšvickému a luneburgenskému knížeti z školy mé v městě elly, Urbánus Rhegius 19. 5. 1540.

84 BOHATCOVÁ, Mirjam. *Česká kniha v proměnách staletí*. Praha: Panorama, 1990. s. 214. ISBN 80-7038-131-0.

85 MAŠEK, Petr. Význam Bartoloměje Netolického pro český knihtisk 16. století. *Příspěvky ke*

identickou borduru s ukřížovaným Kristem. Pro své vydání použil také shodnou sazbu jako Günther. Otázka, kde vzal Melantrich podobnou borduru jako Günther, je stále v oblasti hypotéz. Mohl ji od Günthera koupit, nebo využil svého pobytu v německých zemích.

Melantrichovi pomohlo také při rozvoji spolupráce s Netolickým omezení konkurenčních dílen. Na počátku této spolupráce vydali několik zajímavých tisků. Jejich knižní produkce se zabývala výhradně katolickými texty. Konkrétně můžeme upozornit na knihu Michala Heldinga z roku 1549. Netolický sice vydával prokatolickou literaturu, ale knihkupci ji neodebírali. Z tohoto důvodu začala mít dílna a Netolický s Melantrichem dluhy. Rovněž tomu nepomohlo obnovení ostatních knihtiskařských dílen po roce 1549. Prolomení cenzury povolil král Ferdinand I.

Melantrich s Netolickým vydali téhož roku Bibli Čekou. Ohromné dílo vzniklo také za spolupráce Sixta z Ottersdorfu, který byl kancléř Starého Města v Praze.⁸⁶ Tento učenec, který uměl řecky a latinsky, znovu přeložil Nový Zákon. Sixt z Ottersdorfu přeložil například z latiny třetí knihu Makabejskou.

Roku 1552 Netolický prodal svou tiskárnu Jiřímu Melantrichovi.⁸⁷ S koupí také souvisely udělená práva a privilegia Netolického. Melantrich poté tiskárnu přestěhoval z Malé Strany na Staré Město pražské. Nejdříve byla jeho knihtiskárna v ulici U sv. Ducha. Později dílnu přesunul do domu do ulice Kunšovy, která se dnes označuje jako Melantrichova.

Melantrich navázal na Netolického v tisku sněmovních ustanovení, na které uplatnil svoje privilegium. Stabilní zakázky doplňoval promyšleným edičním plánem.⁸⁸ Tento plán uskutečňoval s pomocí několika spolupracovníků, zmínit můžeme například Tadeáše Hájka z Hájku, Jana Hodějovského z Hodějova st., Tomáše Mitise z Limuz, již uvedeného Sixta z Ottersdorfu, Jana Straněnského, Mikuláše Šúda ze Semanína aj.⁸⁹ Tito uvedení spolupracovníci se zabývali sepsáním

---

knihopisu (4), Praha, 1987.

86 RYBIČKA, Antonín. Melantrichové z Aventina a tiskárna jejich. *Časopis musea království Českého*, 1865, roč. 39, sv. 3, s. 126.

87 BOHATCOVÁ, Mirjam. *Česká kniha v proměnách staletí*. Praha: Panorama, 1990. s. 216. ISBN 80-7038-131-0.

88 Soupis Melantrichova edičního plánu: KABÁT, Karel. *Obrazová část děl a prací Melantrichových. Typografie*, 1931, roč. 38, s. 39–45.; RACHLÍK, František a KABÁT, Karel. *Katalog děl a prací Jiřího Melantricha z Aventýnu*. Praha, 1930. s. 1–14.

89 VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy*. Praha: Libri, 2006. s. 580. ISBN 80-7277-312-7.

předmluv, sestavením rejstříků a jiných doplňujících textů. Melantrich také využíval četných kontaktů se šlechtici a katolickým klérem, kteří od něj často knihy kupovali. Tiskl také slovníky a učebnice pro měšťanské školy.

Z význačných knih můžeme citovat dílo „Formy a notule list všelijakých, jichž stavové v tomto Království českém vuobec požívají“ od Mikuláše Šúda ze Semanína, které vyšlo roku 1556.

Na přelomu let 1556 a 1557 vydal Melantrich podruhé Bibli Českou, kterou věnoval králi a císaři Maxmiliánovi II.⁹⁰ V dalších letech vydal publikace „Constitutiones venerabilis... capituli ecclesiae metropolitanae Pragensis in visitationibus anno 1555, propositae et nunc recognitae“ a „Brevis et succincta descripto pompae in honorem Ferdinandi I. ...ex Austria...Pragam adventatis...1558“. Tyto knihy vydané v latině jsou příkladem toho, že Melantrichův vydavatelský dům překračoval regionalitu. Český vydavatel a tiskař vydal okolo 75 latinských a 3 německé knihy.

Na přelomu let 1560 až 1561 Melantrich vydal a vytiskl potřetí Bbli Českou. Melantrichova tiskárna vydala také roku 1561 knihu „Senensis Medici, Episolarum medicinalium libri quinque“, který sestavil Pierandrea Mattioli (1500–1577).⁹¹ Tento sienský rodák byl ve službách arcivévody Ferdinanda Tyrolského, jako jeho lékař a botanik. Mattioli také sepsal „Herbář jinak bylinář“, který Melantrich vytiskl roku 1562. Jeho velké dílo, které mělo shromáždit vědění o rostlinstvu (herbář), bylo doplněno téměř 600 ilustracemi.⁹² Později byl herbář přeložen německým lékařem Handschem do němčiny. Německé vydání vyšlo roku 1563, jenž bylo vtištěno benátským vydavatelem Vincentem Valgrissem.⁹³ Ilustrace pro herbář byly zřejmě vyryty v Norimberku. Publikaci Melantrich připravoval již od roku 1554, kdy požádal o povolení.

Roku 1563 připravil Melantrich k vydání „Tance smrti“, který napsal proslulý humanista Erasmus Rotterdamský.⁹⁴ Erasmusovu publikaci přeložil Jan Popel

---

90 RYBIČKA, Antonín. Melantrichové z Aventina a tiskárna jejich. *Časopis musea království Českého*, 1865, roč. 39, sv. 3, s. 134.

91 HEJNOVÁ, Miroslava. Pietro Andrea Mattioli a jeho herbář. *Siena v Praze*. Praha: Národní galerie v Praze, 2000. s. 36–43. ISBN 80-7035-216-7.

92 BOHATCOVÁ, Mirjam. *Česká kniha v proměnách staletí*. Praha: Panorama, 1990. s. 219. ISBN 80-7038-131-0.

93 Tamtéž, s. 219.

94 STEJSKAL, Karel. *Obrazy Smrti ve výtvarném umění a jejich divadelní inspirace. Miscellanea oddělení rukopisů a vzácných tisků Státní knihovny ČSR*, Praha: Státní knihovna ČSR, 1987. roč. 4, č. 2, s. 303–336.

z Lobkovic, jenž ji nazval „Kniha..., v kteréž jednomu každému křesťanskému člověku naučení a napomenutí se... jak by se k smrti hotoviti měl“. Melantrich vycházel také z předlohy Hanse Holbeina ml. Z jeho verze vypustil jakékoliv narážky na reformaci a jeho ilustrace okopíroval.

Roku 1564 Melantrich vydal a vytiskl knihu „Práva a zřízení zemská Království českého“, jejímž nakladatelem byl Volf z Vřesovic.⁹⁵ Zajímavostí je v tomto případě dochovaná smlouva, která byla pořízena roku 1568.

V roce 1570 opět vydal, s typografickými úpravami a zcela novým obrazovým doprovodem Bibli českou. Titulní list opatřil dedikací císaři a králi Maxmiliánovi II.

Když připravoval Melantrich tisk Bible, datovaný rokem 1577, opomenul dát přípravné tisky k cenzuře arcibiskupovi. Antonín Brus z Mohelnice se rozzlobil a chtěl tiskárnu zavřít. Nicméně Melantrich mu napsal dopis a poprosil ho o shovívavost. Toto prosebné psaní také vypovídalo o chodu dílny v období velké zakázky.⁹⁶

Okolo roku 1577 měla Melantrichova tiskárna asi 11 zaměstnanců.⁹⁷ Byli to knihtiskaři, knihvazači a sazeči. Z nich můžeme zmínit sazeče Stokaye a Krokocia, kteří se specializovali na němčinu.⁹⁸ Zaměstnával také korektory. V knihtiskařské dílně bylo několik dřevěných pákových lisů, několik druhů písem a dřevořezových štočků.

Z pozdějších děl můžeme připomenout Kalendář historický, který byl vydán roku 1578 a Práva městská vydaná roku 1579. Roku 1580 vydal Melantrich knihu Masopust od utrakvistického kněze Vavřince Leandra Rvačovského. Tuto publikací zdobí sice jen 13 dřevorytů, ale jejich výtvarná kvalita je snad nejvyspělejší.⁹⁹

Nástupcem po Melantrichovy smrti se stal jeho syn Jiří Melantrich ml., který ovšem si vedl nerozvázně. Tiskárnu pak převzal po Melantrichovy st. jeho zeť Daniel

---

95 WINTER, Zikmund. *Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách*. Praha, 1909. s. 269.

96 RACHLÍK, František. *Jiří Melantrich Rožďalovický z Aventýnu. Jeho život, dílo a poměry knihtisku v XVI. století*. Praha, 1930. s. 105–107.

97 BOHATCOVÁ, Mirjam. *Česká kniha v proměnách staletí*. Praha: Panorama, 1990. s. 215. ISBN 80-7038-131-0.

98 RACHLÍK, František. *Jiří Melantrich Rožďalovický z Aventýnu. Jeho život, dílo a poměry knihtisku v XVI. století*. Praha, 1930. s. 130.

99 STEJSKAL, Karel. *Obrazy Smrti ve výtvarném umění a jejich divadelní inspirace. Miscellanea oddělení rukopisů a vzácných tisků Státní knihovny ČSR*, Praha: Státní knihovna ČSR, 1987. roč. 4, č. 2, s. 330.

Adam z Veleslavína (1546–1599), který s ním již za jeho života spolupracoval a v době jeho stáří ho zastupoval.¹⁰⁰ Daniel také hojně překládal a vedl editorskou činnost. Od roku 1589 byla tiskárna v jeho majetku. V Melantrichově a Danielově tradici pak pokračoval jeho syn Samuel Adam z Veleslavína (1592–cca 1641). Tiskárna byla pak z důvodu Samuelova protestanství po bitvě na Bílé Hoře zkonfiskována a přidělena jezuitům.

---

100 TEIGE, Josef. Adamové z Veleslavína. *Časopis Českého muzea*, 1899, roč. 78, s. 436-444, s. 494-504.

7. POROVNÁNÍ TYPOGRAFICKÉ ÚPRAVY PĚTI EDIC BIBLE ČESKÉ

Porovnání se týká těchto pěti edic:

Biblij Česká – první edice z roku 1549, Bartoloměj Netolický z Netolic, Jiří Melantrich Rožďalovský z Aventinu

Bibli Česká – druhé edice z roku 1556-1557, první samostatně vydaná edice Jiřím Melantrichem Rožďalovským z Aventinu

Bibli Česká – třetí edice z roku 1560-1561, druhá samostatně vydaná edice Jiřím Melantrichem Rožďalovským z Aventinu

Biblij Česká – čtvrtá edice z roku 1570, třetí samostatně vydaná edice Jiřím Melantrichem Rožďalovským z Aventinu

Biblij Česká – pátá edice z roku 1577, čtvrtá samostatně vydaná edice Jiřím Melantrichem Rožďalovským z Aventinu

Výtisky mají podobnou, v některých případech shodnou typografickou úpravu. Pro tisk byl použit tzv. Melantrišský švabach, místy doplněný antikvou. Pro první až třetí vydání bylo ve většině případů použito stejných dřevořezových matric k tisku ilustrací. Text je také většinou sazěn do zrcadla sazby do dvou sloupců. Nová sada dřevořezových matric byla Melantrichem pořízena až pro tisk čtvrté a páté edice Bible, které se také v mnohém shodují.

7.1 První edice Bible České

7.1.1 Titulní list

Titulní list Bible České je pojednán celostrannou dřevořezovou výzdobou s dotištěným textem – červená barva byla vždy tištěna zvlášť. Skládá se z osmi samostatných dřevořezů, sestavených do zrcadla sazby, do kterých byly vtištěny nápisy vysázené z liter. Dřevořezy jsou vytištěny černou barvou, text červenou barvou.

Horní část orámování centrálního dřevořezu, která je přes celou šíři zrcadla sazby, je vyzdobena dvěma proti sobě ležícími anděli ve vojenském odění s přilbami. Na okrajích jsou korintské hlavice s akanty. Uprostřed je také vyobrazena hlavice, na které jsou zavěšeny florální girlandy se stuhami. Pod prostřední hlavicí je umístěno vročení 1549.

Vertikální část orámování je sestavena vždy ze dvou dřevořezeb. Vnější orámování tvoří sloup zdobený maskarony a florálními ornamenty, zdobící i vnitřní orámování, ve kterém je na levé straně zakomponována část brnění a na pravé štít.

Pod horizontálním orámováním a mezi postranními vertikálními je umístěn dřevořezový ozdobný rámeček s červeně vytištěným nápisem *Biblij Česká*.

V prostřední části je umístěna dřevořezba, na níž je vyobrazena habsburská orlice s rozpjatými křídly se svatozáří kolem hlavy. Na prsou má umístěný erb země České se vsazeným erbem. Na vrcholu erbu je královská koruna a po obvodu ho lemují řád Zlatého rouna. Na obou křídlech jsou vždy pod sebou vyobrazeny tři erby země Koruny České, mezi nimiž jsou dva putti, kteří je přidržují. V dolních rozích jsou dva gryfové vzhlížející k orlici. Pod touto dřevořezbou je umístěn nápis, tištěn červenou barvou, v latinském jazyce: „Cum Gratia et Priuilegio Sacrae Regiae Maiestatis ad Decenuium M. D.XLIX.“

Spodní horizontální orámování je vyzdobeno třemi sloupovými patkami, které umístěním korespondují s třemi hlavicemi na horní části orámování. Dvě krajní jsou perspektivně zdeformovány. Mezi patkami jsou zavěšeny festony se stuhami, v jejichž středech jsou putti v brnění.

7.1.2 Dedikace

Dedikace se nachází na druhé straně titulního listu, tedy na versu listu se signaturou A. Bible je dedikována Maxmiliánovi II. Habsburskému, který vládl v letech 1564-1567. Text je vysázen na středovou osu zrcadla sazby. První tři řádky jsou sestupně vysázeny písmem vyššího stupně, než je základní stupeň textu odstavce:

Nayjasněgssijmu Knijžeti a Pánu/ Panu Maximilianovi/ Králi Českému/ Arcyknijžeti Rakauskému/ Margkraby Morawskému/ Lucemburskému a Slézkému Knijžeti a Lužickému Margkraby rč./ Králi a Pánu nassemu najmilostiwégssímu pozdrawenij.

Následující odstavec je vysázen do bloku na celou šíři zrcadla sazby. Iniciála *N* je opatřena florálními motivy a uprostřed ní je černá orlice s rozpjatými křídly. Iniciála je na výšku devíti řádků textu a je vsazena do odstavce. První řádek je vysázen vyšším stupněm písma:

Nayjasněgssí Králi a Pane/ Pane náss naymilostiwégssí: Moyžijss/ weliký Prorok Boha nayvyssího a wuodce bedliwý Lidu Izrahelského/ mage se z tohoto Swěta podlé wloženíj Božského bráti/ mezi ginau řečij/ kterauž Lid Izrahelský k zachowávánij wssech Příkázánij Božských s pilnostij napomijnal/ v Knijhách swých Pátých gessto Deuteronomion slowau/ o Králi a Vřadu jeho mluwě/ toto gest napsal a powědel. Když (řka) ten kteréhožbysste sobě potomně za Krále zwolili/ na Stolicy Králowstwíj swého se posadij/ wpijssset sobě Deuteronomion (to gest Druhé opáčeníj Zákona Páně a wssech Příkázánij y vstanowenij Božských) na Knijhy/ wezma od Kněžij z pokolenij Lewi přijpis gehu/ a ty Knijhy budet miji ssebú/ y také w nich čijstít bude po wsseckny dny žiwota swého/ aby se naučil báti Pána Boha swého/ a ostríjhati Příkázánij a vstanowenij gehu/ kterážto gsau w Zákoně napsaná rč. Z kterého napowědenij kratického Muže tohoto Božijho tomu se srozumijwá/ že Zákon Božij Králuom a giným lidem w tomto Swětě powýsseným/ kteříž wrchnost a spráwu nad ginými magij a držij/ obzwlásstě hned se poraučij/ aby oni týž Zákon Páně yakožto Knijhu od samého Pána Boha gím svěřenau w bedliwém opatrowánij měli a drželi: A tak gí k sobě přijmali/ yakožto vlastně gím nálěžegijcý a od samého Pána Boha prosředkem Moyžijssse gim připsanau. Neb yako Král/ osoba z přetayného Saudu Božského k zprawowánij zwolená a nařijzená mage na sobě zdijlnost Božskaw/ wsseckny giné lidi w tomto Swětě Duostogenstvijm přewyssuge/ tak Zákon Božij/

a Knijha tato/ v nížto wsseckna wůle nasseho Pána Boha wsssemohúcyho z strany Spasenij nasseho zawřijna a obsažena gest/ nad wsseckny giné Knijhy důmysly a wtipy lidskými sepsané/ sprawedliwě předčiti a za naydražšsý klenot y poklad w tomto Swětě má gmijna a držána býti. A tak podle toho samým Králuom vlastně také má se připisowati y oddáwati. A poněwádž pak wssemohúcy Pán Buoh toho času/ když gsme my ke Cti a Chwále Božij/ Cýrkwe geho Swatě/ k prospěchu a k wžitku wssech lidij Pána Boha bogijcých/ y také pro poctiwost Yazyku nasseho Českého Zákon Božij Starý y Nowý nákladem nassijm Tisknauti dali/ to gest zpuosobiti/ a z swé Božské milosti zřediti ráčil/že Wasse Králowská Milost za Krále a Pána Koruny České ode wssech Stawuow Králowstwij Českého s welikau wssech Lidí radostij/ wyhlássena gest. Protož abychom y my podle giných yakožto wassý Králowské Milosti wěrnij poddanij něyaké znamenij příjzně/ wděčnosti a té obecné radosti na sobě nákladem našeho statečku prokázati mohli/ tuto Knijhu Swatau/ Prwé od Pána Boha prostředkem Moyžijsse (yakž giž powědijno gest) wsseckněm Králuom a Wrchnostem tohoto Swěta oddanau/ a schwálenau/ nynij pak od nás w Yazyku Českém Wytisstenau/ wassij Králowské milosti yakožto prawému Králi a dědicy Koruny České připisugeme/ Pána Boha za to snažně žádagijce a prosýce/ aby wassij Králowské milosti ráčiž dáti dlauhé zdrawj/ weselé a sstastné nad námi nadewssemi Kralowánij a we wssech wěcech rozhogněnij/ y we Swatě požehnánij/ tak abychom my/

Text pokračuje na druhém listu, označeném signaturou A ij:

wssyckni pod zpráwau wassij Králowské Milosti gsúce/ mohli tichý a pokogný žiwot wěsti/ a yakž Swatý Pawel k Tymotheowi pijsse/ we wsseliyakém prawém Náboženstwij y w čistotě dny swé mohli také stráwiti. Ten ráčiž cesty wassij Králowské milosti po wsseckny dni řediti a zprawowati/ kterýž w rukau swých má wsseckna Srdce Lidská a naywijce pak Srdce Králowská. Gemuž bud' Čzest a Chwála na wěky wěkuow Amen.

Dán w Menssijm Městě Pražském/ we čtwtetek po Swatém Mathěgi Aposstolu Božijm. Létha od narozenij Pána nasseho Krysta M° D° XLIX° (Tisijcýho Pětistého Čžtyrčicátého Dewátého.)

Wassý Králowské Milosti

Wěrní Poddanij

*Bartholoměj Netho=
lický a Giřijk Melan=
trich Rožďalowský.*

7.1.3 Titulní list Předmluvy svatého Jeronýma

První straně Předmluvy svatého Jeronýma předchází „Grunth wssech Pijsem Swatých“ „Summa kratičce sebraná/ obsahujicij w sobě Grunth wssech Pijsem Swatých/ obogijho Zákona/ Starého i Nowého“ v rozsahu [Aiiij – recto, verso; Aiiiij – recto].

Celostránkový dřevořez je tvořen pěti samostatnými matricemi, složenými na velikost zrcadla sazby. Text je vtištěn do volného prostoru ve středové matrici. Tisk je proveden černou barvou.

V horní části orámování jsou vyobrazeny tři hlavice sloupů s akantovým listovím. Jedna je uprostřed a další po stranách. Mezi hlavicemi jsou zavěšeny florální festony se stuhami, v jejichž středu jsou putti s rozpjatými křídly. Pod prostřední hlavicí je obdélný výřez v matrici pro následné vtištění letopočtu. Postranní vertikální orámování je vyzdobeno florálním ornamentem. V dolní části orámování jsou vyobrazeny tři patky sloupů, jedna uprostřed a dvě po stranách. Mezi patkami je zdobný motiv rohů hojnosti a akantových listů. Na středové matrici je vyobrazen výjev Dějin spásy. Obraz je rozdělen na dvě poloviny stromem. Levá horní část výjevu začíná lidmi, modlícími se hadu na holi, pokračují směrem dolů přes Adama a Evu v Ráji k potrestání hříšníků v pekle, kde je u kmene stromu zobrazen Mojžíš s Desaterem. Dále pokračují na pravé straně odspodu nahoru, tedy přes ukřižování a zmrtvýchvstání Kristovo k poslednímu výjevu zvěstování Panně Marii. První část textu je vysázena na třináct řádků, které jsou odděleny jednoduchými linkami:

Ziadosti weliké byl něyaký Paulijn Kněz poctiwý aby mohl rozuměti Pijsmům Swatým/ a od tohoto se swěta odtrhnauti. Y psal Swatému Jeronýmowi po něyakém bratru Ambrožowi otázku čyne na něm/ mohlliby sám bez Včitele a bez Mistra rozum Pijsuma Swatého miji: ozmanugijc y to že by žádosti té byl chtě s Swatým Jeronýmem přebýwati/ abyse Pijsmuom Swatým mohl od něho včiti. Kterémužto odpovjda Swatý Jeroným tijmto Listem/ w kterémž činij zmijnku o wssech Knijhách Zákona Božijho. A takto gey počijná.

Druhá část textu začíná nadpisem Kapitola I., pod níž následuje odstavec s iniciálou B v obdélném rámu, ve které je sedící Sv. Lukáš s knihou v rukou a okřídleným býkem, ležícím mu u nohou. Text je vysázen na sedm řádků, přičemž iniciála B odpovídá výšce šesti řádků odstavce:

Kapitola I.

Bratr Ambrož twé mi Dary přinesl podal mi spolu y převřessené Episstoly/ kterážto s počátku předkládá gistotu přátelstwij nad duowěnost giž zkussenau/ a

7.1.4 Stvoření světa

Stvoření světa v první edici Bible je tvořeno celostránkovou dřevořezbou, složenou ze sedmi samostatných matric, sestavených do zrcadla sazby. Horní část orámování je vyzdobeno třemi hlavicemi sloupů, jednou uprostřed a dvěma po stranách. Mezi hlavicemi jsou zavěšeny festony se stuhami, v jejichž středech jsou hlavy putti s rozpjatými křídly. Pod prostřední hlavicí je obdélný výřez v matici, v němž je vtištěno číslo 5503 arabskými číslicemi. Po stranách zrcadla sazby jsou vertikální orámování, složené ze dvou dřevořezů vedle sebe. Ve vnějších částech orámování je vyobrazena pnoucí se vinná réva, již se ve spodní části chytá postava nahého chlapce. Vnitřní orámování jsou vyzdobena květinovým motivem. Na dolním horizontálním orámování jsou vyobrazeny tři patky sloupů, které umístěním navazují na hlavice v horní části. Jedna je uprostřed a dvě po stranách. Mezi patkami jsou vyobrazeny rohy hojnosti s akantovými listy. Ve středové matici je výjev stvoření světa. Jednotlivé dny stvoření jsou zde zobrazeny v celku, kdy Bůh Otec, ve zdobném plášti, se svatozáří kolem hlavy a zdviženými dvěma prsty pravé ruky, koná tento akt. Na Zemi jsou vyobrazeny hory, moře s rybami, řeky, stromy, zvěř a Adam s Evou. Kolem ní je obloha z poloviny denní se Sluncem a z poloviny noční s Měsícem. Oblohu rámuje sféra. Pod tímto výjevem je umístěn vtištěný text, upravený do dvou sloupců po šesti řádcích:

Prvnijho dne stwořil Bůh Nebe a Zemi/ a Swětlo oddělil od tēnostj Druhého dne Oblohu vprostřed wod. Třetijho dne shromáždil wody w gedno mijsto/ od nichž oddělil zemi. Čzrtwrtého dne stwořil dvě Swětla weliká/ aby posluhowala Dni a Nocy. Pátého dne se wsselikau dussy žiwau. Ssestého dne Człowěka k podobenstwij swém. Sedmého dne odpočynul od swé práce.

7.1.5 Titulní list Prvních Knih Mojžíšových

Celostránkový dřevořez na počátku Knih Mojžíšových je tvořen jednou maticí, vyplňující celé zrcadlo sazby. Obraz tvoří iluzivní architektura, s nikami po stranách a obloukem v horní části. V nice na levé straně je vyobrazen Mojžíš v prostém rouchu s rohy na hlavě, držící Desatero přikázání. V nice po pravé straně je zobrazen Mojžíšův bratr Aron, první izraelský velekněz. Je oděn do bohatě zdobeného šatu, na hlavě má tiaru, na dolním lemu pláště zvonečky a na prsou chošen – štítek s dvanácti kameny.¹⁰¹ Nad nikami jsou maskarony, jimž z úst vychází florální festony. Iluzivní architektura s nikami je v horní části zakončena ornamentálními římsami a obloukem s vlysem, zdobeným rostlinnými úponky, listovím, dvěma putti a maskaronem. V průhledu pod obloukem je výjev vyhnání Adama a Evy z Ráje. Pod ním je již vtištěný úvodní text. První odstavec je vysázen na osm řádků, první řádek je vysázen vyšším stupněm písma. Řádky jsou od sebe děleny jednoduchou linkou:

*W Prwnijch Knijhách Moyžijssových/ Genž slowau Genezys/ Tito Skutkowe Božij
pokládagij se. Swěta počátek/ y giného Stwořenij. Rozplozenij Lidského Pokolenij/
y gich zlostij. Potopa/ a děláníj Korábu od Noe. Jazykuow změněníj. Wolenij takee
Lidu Božijho. A wstaupenij gehu do Egiptu. A magij Kapitol Padesáte.*

Následující odstavec je vysázen nižším stupněm písma na čtyři řádky, také oddělovanými linkou:

*Zawijrá w sobě kterak w Ssesti Dnech Buoh stwořil wsseckny wěcy: Swět y to
wsseckno což w něm gest/ A naposledy Człowěka. Y dal Požehnáníj wssemu
Stwořenij/ aby rostlo a rozmnožowalo se.*

Pod odstavcem je nadpis „Kapitola I.“ a následující text začíná iniciálou N, zdobenou florálním motivem, v níž je vyobrazen Adam s Evou a Bohem. Iniciála je vkomponována do odstavce a na výšku odpovídá dvanácti řádkům. Odstavec má celkem čtrnáct řádků:

---

101 RULÍŠEK, Hynek. *Slovník křesťanské ikonografie, Postavy, atributy, symboly*. Hluboká nad Vltavou: Alšova jihočeská galerie, 2005. heslo Aron.

Na počátku Stvořil Bůh Nebe y Zemi. Zemie pak byla nevžitečná a prázdná/ a tmy byly na wrchu Propasti: a Duch Božj wznásse se nad Wodami. Y řekl Buoh/ Bud' Swětlo/ A včiněno gest Swětlo. Y widěl Bůh

Pod vtištěným textem je opět průhled mezi prvky iluzivní architektury, kde je zobrazen výjev Adama, obdělávajícího pole a Evy, jako přadleny, s dítětem.¹⁰²

7.1.6 Žaltář svatého Davida

Žaltář svatého Davida se nachází na straně se signaturou Ll ij. Strana je opatřena záhlavím „Zialrárz“, umístěným na středovou osu. Text je v zrcadle sazby dělen do dvou sloupců. Uprostřed zrcadla sazby je mezi text vkomponována dřevorezba, na výšku 1/3 zrcadla sazby a na šíři obou sloupců. Na dřevorezu je vyobrazení Davida, stojícího v interiéru otočeného k pootevřenému oknu. V okně je vyobrazen Bůh na oblacích. David hraje na lyru a zpívá žalmy. Po jeho levé straně je na lavici položená kniha, po pravé koruna. Dřevorezba je opatřena orámováním, pouze z bočních stran, florálními motivy s vázami.

Text v horní části prvního sloupce je pokračováním z předešlé strany, z Předmluvy na žaltář Svatého Davida, který dále pokračuje v následujícím sloupci. Jeho součástí je i úvod do knihy žalmů a obsah prvního žalmu, jehož text je vysázen nižším stupněm písma a řádky jsou odděleny linkami:

Knijhy Zialmowé gsau složené od Swatého Dawida z Prorokuow nayslowůtněgsýho: kterěž Ržecský slowau se Psalterium/ Latině Organum/ Zidowsky Nablat/ Česky pak Zialtář. W nichžto Dawid činij zmijnku o Božstwij Krysta Pána/ o Człowěčenstwij/ o Vmučenij/ o Wskijsenij/ o na Nebe Wstaupenij/ o Přigijtij k Saudu/ o Mukách hřijssných lidij/ o Dobrodijnijch Božských/ a o Chwalách gehu. A nese Zialmuow Sto a Padesát.

W Zialmu prwnijm wypisuge se cesta k Blahoslawenstwij wěčnému.

V dolní části prvního sloupce, pod dřevorezovou ilustrací, již začíná Žaltář Svatého Davida. Odstavec textu začíná bohatě proplétanou iniciálou B, na výšku odpovídající jedenácti řádkům základního stupně písma a jednoho, prvního, řádku

---

102 RULÍŠEK, Hynek. *Slovník křesťanské ikonografie, Postavy, atributy, symboly*. Hluboká nad Vltavou: Alšova jihočeská galerie, 2005. heslo Adam a Eva.

písma vyššího stupně. Na konci druhého sloupce je část úvodu žalmu druhého, řešený po stránce sazby stejně jako u úvodního textu žalmu prvního:

Zialm II. Mluwij o těch kteřij vklady puosobj proti Králowstwij Krysta Pána a geho wywýsenj y duostogenstwij/ kterěž Prorok wida w duchu y dij-

7.1.7 Titulní list Knihy proroka Ezechiela

Kniha Proroka Ezechiela začíná celostránkovým dřevořezem, sestaveným ze čtyř samostatných částí do zrcadla sazby. Ústřední dřevořezba je vyobrazením Ezechielova vidění Boží Slávy. V horní části je zobrazen Kristus, sedící na trůnu, v jedné ruce s královským jablkem, druhou rukou žehnající. Pod jeho trůnem je sféra s hvězdami, z níž směrem dolů šlehají plameny. V dolní části, pod sférou jsou vyobrazeny čtyři bytosti, všechny mají tělo býka, po čtyřech křídlech a čtyřech rukou. První z nich má lidskou tvář, druhá hlavu orla, třetí hlavu lví a čtvrtá hlavu býka. Jsou k sobě otočené zády a před každou bytostí jsou vždy dvě kola, spojená do sebe. Bytosti jsou symboly Evangelistů. První bytost s lidskou tváří jako symbol evangelisty Matouše, druhá bytost s hlavou orlí jako symbol evangelisty Jana, třetí bytost hlavou lví jako symbol evangelisty Marka a čtvrtá s hlavou býka jako symbol evangelisty Lukáše. Výjev je na bočních stranách zdoben orámováním, po levé straně s florálním ornamentem a vázami, a dvěma erby – jedním se psem v dolní části, druhým s rytířem a orlicí v části horní. Orámování na pravé straně je sestaveno ze dvou částí a vyzdobeno florálním ornamentem doplněným vázami, satyrem a erbem s velbloudem. Nad dřevořezbou je umístěno záhlaví „Ezechyel“.

7.1.8 Epištola svatého Pavla k Kolocenským

Strana s epištolou Svatého Pavla k Kolocenským je upravena následovně. V horní části strany je umístěna dřevořezba. Scéna je situována v interiéru. Je zde vyobrazen Svatý Pavel se svatozáří, sedící u stolu, s mečem u nohou a podávající epištolu Kolocenským Tymotheovi, svému učedníkovi. Po pravé straně je vyobrazena postava muže, sedícího na lavici. V okně v pozadí je průhled na krajinu. Vyobrazení je orámováno po stranách florálními ornamenty s architektonickými prvky.

Text pod dřevořezbou je upraven do dvou sloupců. První sloupec začíná nadpisem „Kapitola I.“, následuje odstavec se vsazenou iniciálou P, tvořenou bohatě proplétanými lineárními a florálními motivy. Iniciála odpovídá na výšku osmi řádkům, jednomu sázenému vyšším stupněm písma a sedmi sázeným základním stupněm písma. Odstavce v druhém sloupci textu jsou od sebe děleny mezerami. Text je doplněn po obou stranách margináliemi, v pravém dolním rohu signaturou listu Aaaa v a v záhlaví nápisem „K Kolocenským“.

7.1.9 Signety Netolického a Melantricha

Oba signety se nachází na posledním listu (recto) složky se signaturou Eeee. Následuje za koncem Zjevení svatého Jana. Verso strany je prázdné. Dále pokračuje „Registrum“ – celá složka Ffff, „Rozdijl Knieh Starého Zákona“ a „Rozdijl Knieh Nowého Zákona“ – celá složka Gggg.

Explicit je vysázen do trojúhelného tvaru na středovou osu zrcadla sazby. První tři řádky jsou řešeny sestupnou změnou stupně písma, od čtvrtého do šestnáctého je pak použit základní stupeň písma. Slovo AMEN je vysázeno kapitálkami:

Létha Panie/ Tisycyho/ Pietistého/ Cžtyřidcátého Dewátého we Cžtwrtek przed Kwietnau Nedielj tento Stary a Nowy Zákon napřed ke Cti a Chwále Boha Wssemohaucýho/ potom wssem wěrným Yazyku/ a Národu Cžeského k Spasytedlnému vžjwanij a prospěchu y k wzdělánij/ Wytisstěn gest w Menssým Městě Pražském v Bartholoměge Netholického s znamenitým nákladem téhož Bartoloměge/ a Giřijka Melantricha Rožd'alovského/ a tak s welikú pracý a snažnau bedlivostij gest dokonán. Z toho budiž Pánu Bohu Wssemohúcýmu Chwála/ Cžest a Sláwa y Dikuow činěnij nynij až na wěky wěkůw AMEN.

Text je zakončen lineární proplétanou bordurou.

Pod textem jsou umístěny dva signety – Bartoloměje Netolického z Netolic vlevo a Jiřího Melantricha Rožd'alovského vpravo. Netolického signet je obdélného tvaru. V něm je po stranách a horní straně zobrazena architektura – dva sloupy a část klenby. V tomto prostoru je ve spodní části umístěn štít s mořskou pannou, mající

dva rybí ocasy. Na vrcholu štítu je přilba, po jejíž stranách je rozvinut florální motiv, sahající až ke sloupům. Na přilbě je zobrazena druhá mořská panna, držící v ruce kámen – tyrkys.¹⁰³ Obě mořské panny pak mají od pravého ramene k levému podpaží uvázanou šerpu. Melantrichův signet je stejného obdélného formátu jako Netolického. Po stranách má také zobrazené sloupy. Z levé strany se vynořuje ruka z oblaku, drží meč, který je ovinitý dvěma korunovanými hady. Na vrcholu meče sedí pták s rozpjatými křídly. Po stranách meče s hady jsou dvě šesticípé hvězdy. V horní části je lišta, na níž jsou písmena G M R (Jiří Melantrich Rožďalovický).

---

103 BOHATCOVÁ, Mirjam. Signety pražských tiskařů do konce stavovského státu. *Knihy a dějiny*, 1996, roč. 3, č. 2, s. 10.

7.2 Komparace první edice s ostatními edicemi Bible České

7.2.1 Titulní list

7.2.1.1 Titulní list druhé edice

Titulní list druhé edice Bible České, která je již samostatným dílem Jiřího Melatricha Rožďalovského z Aventýnu, je oproti titulnímu listu z první edice z pěti samostatných dřevořezových matric, sestavených do zrcadla sazby. Stejně jako u první edice jsou dřevořezy s vyobrazeními vytištěny černou barvou a texty červenou barvou.

Horní část orámování, sahající přes celou šíři zrcadla sazby, je vyzdobena oválnou zavíjenou kartuší, v níž je červenou barvou vtištěn nápis Biblí Česká. Na vrcholu kartuše je maskaron s akantovým límcem. Okraje kartuše drží po obou stranách putti¹⁰⁴ stojící na podstavcích.

V postranních částech orámování jsou vyobrazeny kariatidy. Obě drží, vnější vztyčenou rukou, hlavicí sloupu a druhou rukou, na vnitřní straně, přidržují štít. Obě kariatidy stojí na lvu, ležícím na patce sloupu. Středová dřevořezová matrice je totožná jako u první edice Bible České z roku 1549.

Spodní část orámování je, stejně jako horní, přes celou šíři zrcadla sazby. Uprostřed je umístěná zavíjená kartuš, v níž je Melantrichův signet – oválný vavřínový věnec, v němž je tyč se sedící holubicí na jejím vrcholu, se dvěma obtočenými hady, dvěma hvězdami a s písmeny G M po stranách tyče. V kartuši je pak po obou stranách umístěn text: Cum Gratia & Priuilegio, Serenissimi Romanorum, Hugariae, Bohemiae Regis ANNO MDLVI.

Pod kartuší je florální feston obtočený stuhou, který drží dvě mužské postavy, sedící po stranách. Literatura se ve výkladu těchto dvou mužských postav poněkud liší: „dvě sedící mužské postavy, upomínající na Michelangelovy otroky nad prorokem Joelem na stropě kaple Sixtínské.“¹⁰⁵ „Vlevo David sedící na hlavě Goliášově¹⁰⁶ a vpravo Jozue a slunc v Gabaon , které se zastavilo a nespíchalo

104 BLAŽIČEK, Oldřich J.; KROPÁČEK, Jiří. *Slovník pojmů z dějin umění*. Praha: Odeon, 1991. s. 173, Putto, ital. Název nahého dítěte, zobrazovaného zpravidla bez křídel, jeho typy vytvořila italská renesance, ale užíván byl zejména v období baroka. P. Je novověkou obdobou antických amoretů a érotů, protějškem středověkého andílka.“

105 HORÁK, František. *Česká kniha v minulosti a její výzdoba*. Praha, 1948. s. 135.

106 BOHATCOVÁ, Mirjam. Signety pražských tiskářů do konce stavovského státu. *Knihy a dějiny*, 1996, roč. 3, č. 2, s. 17.

k západu.¹⁰⁷ „Melantrichův signet s hady, zasazený do kartuše s Davidem a Gedeonem.“¹⁰⁸

7.2.1.2 Titulní list třetí edice

Titulní list třetí edice Bible České je totožný s titulním listem z edice druhé. Jedinou odlišností je Melantrichův signet ve spodní kartuši a textová část titulního listu. Titul „Bibli Česká“ je vysázen z jiných liter, serify nejsou tak zdobné jako u druhé edice a za titulem chybí tečka.

Melantrichův signet je, jako u předchozího, orámován oválným vavřínovým věncem. Uprostřed je vyobrazen diamantový prsten, přes který je překřížená planoucí pochodeň s halapartnou. V místě křížení jsou převázané stuhou. U vrcholu pochodně a halapartny je nápisová páska, jejíž konce se obtáčí kolem prstenu. Na pásce je nápis: NEC IGNI CEDIT NEC FERRO¹⁰⁹

Text v kartuši: Cum gratia & Priuilegio Romanorum Imperatoris, atq; Hungariae & Bohe. ic. Reg. ANNO MDLXI.

7.2.1.3 Titulní list čtvrté edice

Titulní list čtvrté edice Bible České je tištěn již jen jednou dřevořezovou matricí s vtištěným černo červeným textem v jejím středu. Ve spodní části celostranného dřevořezu je umístěn Melantrichův signet. Jedná se o oválnou zavíjenou kartuš, v níž je výjev klečícího vousatého muž v rouchu – Jiřího Melantricha, který je zde identifikován ležící knihou a erbem na sloupu za jeho zády¹¹⁰ klanícího se před ukřižovaným Kristem. V pozadí za Kristem je vyobrazena veduta. Nad kartuší se signetem je obdélníkový rám, zdobený zavíjeným motivem, s titulem:

Biblij Česká/ to gest/ wssecka Swatá Pijisma/ obogijho/ Starého i Nowého Zákona. Wytisštěna w Starém Městě Pražském/ pracý i Nákladem Giřijka Melantrycha z Awentýnu. Létha/ M D LXX. Cum Gratia & Priuilegio S. R. Imperatoris, ad Annos Duodecim.

---

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 18.

¹⁰⁸ BOHATCOVÁ, Mirjam. *Česká kniha v proměnách staletí*. Praha: Panorama, 1990. s. 211. ISBN 80-7038-131-0.

¹⁰⁹ BOHATCOVÁ, Mirjam. Signety pražských tiskařů do konce stavovského státu. *Knihy a dějiny*, Praha, 1996, roč. 3, č. 2, s. 18.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 18.

Na pozadí je zobrazen architektonický motiv členěný římsami. Po stranách rámce s titulem jsou niky uzavřeny konchou, pokrytou lasturou. Před nikami jsou stojící ženské postavy v rouchu. Postava na levé straně drží v levé ruce ukřižovaného Krista a v pravé kalich. Jedná se o alegorii Víry. Postava na pravé straně má sepjaté dlaně k nebesům, jedná se o alegorii věrnosti.

Nad rámcem s titulem je oválná zavíjená kartuš s výjevem Nejsvětější Trojice – Boha Otce, Syna a Ducha svatého. Bůh Otec je zde zobrazen s královskými insigniemi a Kristus s lilií, jako symbolem čistého srdce.

Po stranách kartuše jsou andělé. Na levé straně anděl držící sloup – alegorie Statečnosti a Moudrosti¹¹¹ a na pravé straně anděl držící kříž – alegorie Církve.¹¹²

Na dřevořezové matici se v pravém dolním rohu objevuje monogram HS. Tento monogram patří rytci dřevořezby. Objevuje se i v kombinaci s písmenem F, které vzhledově odpovídá monogramu FA – mohlo by se jednat o iniciály Floriana Abela.¹¹³ Na titulním listu je podepsán monogramem AL i autor předlohy Ambrož Ledecký.¹¹⁴

Na druhé straně titulního listu se nachází dřevořezba s dvouhlavou orlicí s korunou nad hlavami, mající erb na prsou a dalších šest menších na rozpjatých křídlech.

Nad dřevořezem je nápis „In S. R. Imp: Insignia“ a pod ním text „Alituum Regina biceps, Iouis ales & Ate, Caesarei estapicis praeses & armigera. Quid Ioue maius habet coelum; quid Caesare telluss. Rostro, acie, vngue, alis quid simile est Aquilae. Nulla tyrannorum his pugnet vis, nulla ferarum, Nulla auium, nisi mox disperiisse velit. T.M.F. [=Thomas Mitis fecit].“¹¹⁵

7.2.1.4 Titulní list páté edice

Titulní list páté edice Biblij České je po stránce výzdoby shodný s titulním listem čtvrté edice. Liší se pouze vtištěným titulem ve středovém rámci:

---

111 RULÍŠEK, Hynek. *Slovník křesťanské ikonografie, Postavy, atributy, symboly*. Hluboká nad Vltavou: Alšova jihočeská galerie, 2005.

112 Tamtéž.

113 RACHLÍK, František. *Jiří Melantrich Rožďalovický z Aventýnu. Jeho život, dílo a poměry knihtisku v XVI. století*. Praha, 1930. s. 102.

114 Tamtéž, s. 102.

115 BOHATCOVÁ, Mirjam. *Obecné dobré podle Melantricha a Veleslavínů*. Praha: Karolinum, 2005. s. 53. ISBN 80-246-0524-4.

Biblij Cžeská/ to jest/ wssecka Swatá Pijsm/ obogijho Starého i Nowého Zákona/ opět w nowě wydaná a Wytisstěná w Starém Městě Pražském/ pracij i Nákladem Giřijho Melantrycha z Awentýnu. Cum Gratia et Priuilegio Caesareo.

7.2.2 Dedikace

7.2.2.1 Dedikace druhé edice

Oproti prvnímu vydání Bible České dedikaci předchází dvě strany. První je verso titulního listu, na které je umístěn rejstřík „Pořádek Knijh Starého Zákona/ pro snadssij nalezenij gedné každé Knijhy/ kde se která začijná“ a „Pořádek Knijh Nowého Zákona“. Názvy jednotlivých knih jsou řazeny do dvou slouců, k nimž v řádku náleží číslo strany. Druhá strana je označena signaturou A ij. Ta obsahuje „Napomenutij Spasytedlná/ k pilnému a bedliweemu w Pijsnijch Swatých včenij/ čijtanij y cwičenij/ sebraná z týchž Pijsem Swatých obogijho Zákona/ Starého y Nowého.“ Jednotlivá napomenutí jsou v oddělených odstavcích, vždy s nadpisem knihy, ve které se nacházejí.

Úvodní text dedikace je stejný jako u prvního vydání. Liší se pouze pozměněným výrazem ve větě. V prvním vydání je napsána: „Králi a Pánu nassemu naymilostiwěgssimu pozdrawenij“ a v druhém vydání: „Králi a Pánu mému naymilostiwěgssimu pozdrawenij.“

Dedikace pokračuje odstavcem. Na jeho začátku je inicála N zdobená florálním motivem a černou orlicí vkomponovanou do písmene. Iniciála na výšku odpovídá devíti řádkům a je vsazena do odstavce. První řádek je vysázen vyšším stupněm písma, ostatní text pak základním stupněm:

Nayjasněgssý Králi a Pane/ Pane muog naymilostiwěgssý: Před sedmi Lety když Zákon Božij a Knijha tato Swatoswatá/ w niž se lidskému Pokolenij Pán Bůh Wssemohaucý w swém nesmijrném Milosrdenstwij/ a w neobsáhlé swé dobrotě pronássý/ měla Yazykem Cžeským na swětlo wygijti: A Pán Buoh rowně toho času wassý Králowskau milost k Duostogenstwij Králowskému povolati/ a za Krále Koruny Cžeské/ a tak nám wssechněm Obywateloum téhož Králowstwij za Pána a za Wrchnost/ wystawiti ráčil. Y seznav já w tom takowau mau powinnost býti/ abych se wssemi Národu nasseho Cžeského Obywateli/ z tak nenadálé/ potěssitedlné y radostné Nowiny také se těssil/ a něyaké znamenij mé wděčnosti na sobě vkázal.

Protož gsem tu přeswatau Knijhu/ kterauž gsem Nákladem welikým/ spolu na ten čas s Towaryssem mým zprawiti a Wytisknauti dal/ Wassij Královské Milosti/ yakožto Králi a Pánu Koruny České připsal/ příčiny položiw/ proč se gest tak stalo/ pokudž připsánij Wassij Královské Milosti té Swaté Knijhy to w sobě ssijře držij a obsahuge. Nynij pak když gsem opět na tauž Swatau Knijhu a Zákon Božij/ pro Čžest a Chwálu Gména gehu Swatého/a vzdělánij y rozhogněnij w Wijře prawé Národu Českého/ weliké a znamenité Náklady znowu činil/ a gi podruhé na swětlo wssem wúbec wydati vmijnil/ Pán Buoh wssemohaucý/ kterýžto Králuom (yakž Duch gehu Swatý ohlassuge) Spasenij dáwá/ ráčil gest w dobrém zdrawij/ sstiasně a wesele Wassj Královsкау milost z Zemij dolnijch doKraginy k nám bližegij přináležegijcý dowesti a zase doprowoditi. Z čehož opět nowé a weliké nám wssechněm Wassij Královské milosti Wěrným a poddaným nastalo potěssenij. Protož yá/ yakž času předesslého/ tak také y nynij/ z toho nemalé mage potěssenij/ a hnut gsa gistými příčjinami/ abych opět na sobě vkázal gistý zpuosob a znamenij y mé k Wassij Královské milosti vpríjmné lásky a náchylnosti. Y také welice od Pána Boha nasseho gsa toho wděčen/ že w tom we wssem času/ a zwlásstě pak na tak daleké cestě/ Pán Buoh Wssemohaucý zlých a sskodliwých přijhod Wassij Královsкау milost zachowati a ochrániti y w dobrém zdrawij nám nawrátiti ráčil/ opět tauž Knijhu Swatau a Zákon Páně Wassij Královské milosti/ yakožto Králi a Pánu/ Pánu mému wždycy Milostiwému připisugi/ Pána Boha ponijženě za to prose/ aby Wassý Královsкау milost we wssech časých swých zprawowati/ y we wssech genánijch a skutých Wassij Královské milosti/ swau Swatau Pomoc a Požehnánij swé Božské dáti ráčil/ tak aby Wassij Královské milosti Panowánij/ předkem ke Cti a Chwále Božij/ tudijž Cýrkwe Swaté Křestianské k rozšijřenij/ y nám wssem Obywateluom Králowstwij Českého/ a Wassj Královské milosti Poddaným k dobrému/ též k časuom pokogným/ wztáhnauti se mohlo. Nebo mimo wassý Královsкау milost takowé Swaté Knijhy/ nezdálo mi se ginému tomu připsati/ proto/ že Moyžijss weliký Prorok Boha naywyšssýho/ a Wúdce bedliwý lidu Izrahelského/ mage se z tohoto Swěta podle vloženij Božského bráti/ mezy ginau řečij/ kterauž Lid Izrahelský k zachowáwánij wssech Prikázánij Božských s pilnostij napomijnal/ w Knijhách swých Pátých gessto Deuteronomion slowau/ o Králi a Vřadu gehu mluwě/ toto gest napsal a powěděl: Když (řka) ten kteréhožbysste sobě potomně za Krále wolili/ na Stolicy Králowstwij swého se posadij/ wpijssset sobě Deuteronomi

on(to

Text dedikace pokračuje na následující straně, tedy na listu se signaturou A iij:

on(to gest / Druhé opáčeníj Zákona Páně a wssech Prikázáníj y vstanowenij Božských) na Knijhy/ wezma od Kněžij z Pokolenij Léwi přijpis geho/ a ty kNijhy budeť miji ssebau/ y také w nich čijstij bude po wsseckny dny žiwota swého/ aby se naučil báti Pána Boha swého/ a ostřijhati Prikázáníj y vstanowenij geho/ kterážto gsau w Zákoně napsaná rč. Z kteréhožto napowědenij kratičkého Muže tohoto Božijho tomu se srozumijwá/ že Zákon Božij Králoum a giným Lidem w tomto Swětě powýsseným/ kteřijž wrchnost a spráwu nad ginými magij a držij/ obzwlásstně hned se ponaučij/ aby oni týž Zákon Páně/ yakožto Knijhu od samého Pána Boha gim swěřenau/ w bedliwém opatrowáníj měli a drželi: A tak gi k sobě přigijmali/ yakožto vlastně gim náležející/ a od samého Pána Boha prostředkem Moyžijsse gim připsanau. Nebo yako Král/ Osoba z přetayného Saudu Božského k zprawowáníj zwolená a nařijzená/ mage na sobě zdijlnost Božskau/ wsseckny giné Lidi w tomto Swětě Duostogenstwijm přewyssuge/ tak Zákon Božij/ a Knijha tato/ w nijžto wsseckna wuole nasseho Pána Boha wssemohaucýho z srany Spasenij nasseho zawřijna a obsažena gest/ nad wsseckny giné Knijhy duomysly a wtipy Lidskými sepsané/ sprawedliwě předčiti a za naydražssj Klénat a Pokladw tomto Swětě ma gmijna a držána býti. A tak podlé toho samým Králuom vlastně také má se připisowati a oddáwati.

My pak wssickni Wassij Králowské milosti wěrnij poddanij/ máme wěděti a znáti/ že takowá gest nasse powinost/ abychom za wsseckny Wrchnosti Swěta tohoto/ zwlástě pak za Krále a Pány nasse milostiwé/ wstawičně se Modlili/ a se wssij pokorau Pána Boha za to prosyli/ aby Pán Buoh Wsemohaucý Srdce wasse zprawowati/ aswau milostiwau mocnau ruku nad wassými Králowskýmí milostmi držeti ráčil/ proto/ že Spasenij a neb zachowáníj y dobré wassijch milostij Králuo/ gestit Spasena a zachowáníj y dobré nás wssech poddaných. Pročež ne bez přijčiny Swatý Pawel nádoba ta wywolená/ k tomu wssech napomijná/ I Tymotheowi II. Aby předewssemi wěcmi dály se od nás Modlitby/ žádosti a prosby Swaté y dijkow činěníj/ za wsseckny Lidi/ a wssak předně za Krále/ a za giné w Duostogenstwij postawené/ proto (řka) abychom pokogný a tichý žiwot wěsti mohli/ we wsselikém prawém Náboženstwij/ w ctnosti y w poctiwosti. Ano také za dnuow Dawida Krále a Ssalomauna Syna geho/ w Chrámě Božijm od něho wystaweném/ na každý den Modlitba se dála za obogijho Krále/ yakž Zialm LXXI to w sobě obsahuge/ kterýž se takto začijná: Pane Bože/ Saud twúg rač dáti Králi/ a Sprawedlnost twau Synu

Králowu/ aby Lid twuog Saudil w Sprawedlnosti/ a chudé twé w rozsuzowánij. Protož toho a takowého od Duchu Swatého nařizenij my wssickni požijwagijce/ tebe wssemohaucý wěcný od wěkůw až na wěky požehnaný Bože/ a Otče Pána nasseho Gezu Krysta/ pokorně prosýme/ račiž milostiwě popatřiti/ a okem twým milosrdným wzhlédnauti na služebnijky twé/ Cýsaře/ Krále i giná Knijžata/ a zwlásstě pak na ArcyKnijžata Pány nasse milostiwé/ rač ge/ y poddané gegich/ wždycky y na každém mijstě sám zprawowati/ předewssijm zlým/ a naywjc před vkrutnostij Tureckau/ y předewssemi ginými auklady nepřátel ostřijhati/ za dnuow nassijch rač nám pokogné časy dáti/ nad twau Cýrkwij Křestianskau/ kterauž gsy drahou Krwij Syna twého wykaupil/ rač milostiwau ruku držeti/ a wssech zarmúcených Lidij potěssenj býti/ a časem swým z gegich truchlosti y wězenij gim pomocy. Pán Buoh Wssemouhaucý Wassij Králowské milosti račiž dáti dlauhé zdrawij/ weselé a stiastrné nad námi nadewssemi Kralowánij. Dán w Praze/ Létha M.D.LVI. Dne patnáctého Měsýce Ržijna. Kteréhožto před Lethy Sedmmezcytma/ Solimanus Cýsař Turecký od dobywánij a obleženij Wijdně Miesta Slawnjho w Rakausých/ welikau sskodu wzaw/ s hanbau přeč odtáhl.

Wassij Králowské milost

Wěrný poddaný

Giřijk Melantrych

z Awentýnu

A ij

7.2.2.2 Dedikace třetí edice

Dedikace třetího vydání je shodná s dedikací vydání druhého, včetně vrocení na konci: „*Dán w Praze/ Létha M.D.LVI. Dne patnáctého Měsýce Ržijna.*“

7.2.2.3 Dedikace čtvrté edice

Dedikace je umístěna na druhém listu, označeném signaturou *ij. Bible je věnována císaři a králi Maximiliánovi II. Habsburskému. Úvodní text je vysázen na středovou osu zrcadla sazby:

Nayjasněgssijmu a Naynepřemoženegssýmu Knijžeti a Pánu/ Panu Maximilianowi Druhému/ Ržijmskému Cýsaři/ rč. Uherskému/ Českému/ Dalmátskému/

Charwátskému/ rč. Králi. Arciknijžeti/ a Lužickému Margkrabi/ rč. Geho milosti Cýsařské/ yakožto Králi Českému/ a Pánu mému naymilostiwégssýmu/ Pozdravenij.

Dále následuje text vysázený do bloku, jenž začíná dřevořezovou iniciálou N, zdobenou florálním motivem. Iniciála je vsazená do odstavce a na výšku odpovídá devíti řádkům textu. První řádek je vysázen vyšším stupněm písma:

Naynepřemoženegssý Ržijmský Cýsaři a Pane/ Pane můg naymilostiwégssý: Před Gedenmectýma Lety/ když gsem yá měl Zákon Božij a Knijhu tuto Swatoswatau Jazykem Českým ponayprw Imprymowati/ a wúbec wssechněm wydati: A Pán Bůh rowně toho času/ wassy Cýsařskau milost za Krále Koruny České/ a tak nám wssechněm Obywatelům téhož Králowstwij za Pána a za Wrchnost/ wystawiti ráčil. Y seznow yá w tom/ na onen čas/ mau powinnost býti/ abych sewssemi Národu nasseho Českého Obywateli/ z tak potěssytedlné Nowiny/ také se těssyl/ a nějaké znamenij mé wděčnosti na sobě vkázal: Protož gsem tu přeswatau Knijhu/ tak odemne na onen čas wytisštěnau/ wassý Císařské milosti/ yakožto Králi a Pánu Koruny České připsal/ přijčiny položiw/ proč se gest to stalo/ yakž pak připsánij té Swaté Knijhy/ wassy Cýsařské (na onen čas Králowské) milosti/ to w sobě ssýře držij a obsahuge.

Potom opět po Sedmi Letech/ podruhé tauž Knijhu Swatau gsem Imprymowal/ a také wassý Císařské milosti připsal a Dedikowal/ položiw přijčiny w témž wassý Cýsařské milosti připsánij/ proč se gest to odemne stalo.

Nynij pak již potřetij a naposledy/ včiniw weliký náklad na nowé figúry/ a wynaložiw k tomu welikau práci/ nelitowawpřitom Statečku/ ani zdrawij swého/ tu přeswatau Knijhu gsem gisté a pracně/ pro Čzest a Chwálu Gména Božijho/ a wzděláwánij a rozhogněnij w prawé Wijře Národu Českého/ wytiskl.

Protož jakž časuow předesslých podwakrát/ tak také nynij potřetij/ hnud gsa gistými přijčinami/ abych opět na sobě vkázal gistý spůsob a znamenij/ mé k wassý Císařské milosti stále a upříjmné lásky a náchylnosti/newidělo mi se mimo Wassi Cýsařskau milost/ takové Swaté Knijhy (kteráž wsseckny giné Knijhy Swatostij přewyssuje) komu ginému připsati/ a to za těmito dvěma přijčinami: Gedno/ že jest Pán Buoh wssemohúcý/ Wassy Cýsařskau milost k Duostogenstwij naywyšssýmu powolati/ a za Naywyšssího Potentata a Wrchnost/ wssemu Křestianstwu wystawiti ráčil. Druhé/ že Moyžijss weliký Prorok Boha Naywyšssího/ a Wúdce bedlivý lidu Izrahelského/ mage se z Swěta tohoto/ podle vloženij Božijho bráti/ mezi ginau řečij/ kterauž Lid

Izrahelský wyvčowal/ w Knijhách swých Pátých/ gessto Deuteronomion slowau/ o Králi a Auřadu geho mluwě/ toto napsal a powěděl: Když (řka) ten kteréhož bysste sobě potomně za Krále wolili/ na Stolicy Králowstwij swého se posadij/ wypijsset sobě Deuteronomion (to gest/ druhé opáčenij Zákona Páně a wssech Prikázánij y vstanowenij Božských) za Knijhy/ wezma od Kněžijch z Pokolenij Lewij přijpis geho/ aby se naučil báti Pána Boha swého/ a ostríjhati Prikázánij y vstanowenij geho/ kterážto gsau w Zákoně napsaná/ rč. Z kteréhožto napowěděnij kratičkého Muže tohoto Božijho tomu se srozumijvá/ že Zákon Božij Králům a giným Lidum w tomto Swětě powýsseným/

* ij kteřijž

Na druhé straně listu *ij text pokračuje:

kteřijž Wrchnost a spráwu nad ginými magij a držij/ obzwlásstně hned se ponaučij/ aby oni týž Zákon Páně/ yakožto Knijhu od samého Pána Boha gim swěřenau/ w bedliwém opatrowánij měli a drželi: A tak gi k sobě přigijmali/ yakožto vlastně gim náležegijcý/ a od samého Pána Boha prostředkem Moyžijsse gim připsanau. Nebo yako Král/ Osoba z přetayného Saudu Božského k zprawowánij zwolená a nařizená/ mage na sobě zdiłnost Božskau/ wsseckny giné Lidi w tomto Swětě Důstogenstwijm přewyssuge/ tak Zákon Božij/ a Knijha tato/ v nijžto wsseckna wuole nasseho Pána Boha wsemohaucýho z strany Spasenij nasseho/ zawřijna a obsažena gest/ nad wssecky giné Knijhy/ dūmysly a wtipy lidskými sepsané/ sprawedliwě předčiti/ a za naaydražssý Klenot y Poklad w tomto Swětě má gmijna a držána býti. A tak podle toho samým Králuom vlastně také má se připisowati y oddáwati.

My pak wssyckni Wassý Cýsařské milosti wěrnij Poddanij/ mámě wědeti a znáti/ že takowá gest nasse powinnost/ abychom za wsseckny Wtchnosti Swěta tohoto/ zwláště pak za Krále a Pány nasse milostiwé/ wstawičně se modlili/ a se wssý pokorau Pána Boha za to prosyli aby Pán Bůh wsemohúcý srdce wasse zprawowati/ a swau milostiwau mocnau Ruku nad Wassý Cýsařskau milostij/ též také nadewssemi Králi a Knijžaty Křestianskými/ držeti ráčil/ proto/ že Spasenij aneb zachowánij y dobré wassých milostij Králůw/ gestit Spasenij a zachowánij y dobré nás wssech Poddaných. Pročež ne bez příčiny Swatý Pawel nádoba ta wywolená/ k tomu wssech napomijná/ (i k Tymotheowi II) Aby předewssemi wěcmi dály se od nás Modlitby/ žádosti a prosby Swaté y dijkůw činěníj/ za wsseckny Lidi/ a wssak předně za Krále/ a za giné w Důstogenstwij postawené/ proto (řka) abychom pokogný a tichý žiwot

wěsti mohli/ we wsselikém prawém Náboženstwij/ w Ctnosti/ y w poctiwosti. Ano také za dnůw Dawida Krále a Ssalomauna Syna geho/ w Chrámě Božijm od něho wystaweném/ na každý den Modlitba se dála za obogijho Krále/ yakž žalm LXXI to w sobě obsahhuge

ú kterýž se takto začijná: Pane Bože/ Saud twůg rač dáti Králi/ a Sprawedlnost twau Synu Králowu/ aby Lid twůg saudil w Sprawedlnosti/ a chudé twé w rozsuzowánij. Protož toho a takowého od Duchu Swatého nařizenij my wssyckni požijwagijce/ tebe wssemohúcý wěčný od wěkůw až na wěky požehnaný Bože/ a Otče Pána nasseho Gezu Krysta/ pokorně prosýme/ račiž milostiwě popatřiti/ a okem swým milostiwým wzhlednauti na Služebnijky twé/ Cýsaře/ Krále/ y giná Knijžata/ a zwlásstě pak na Arcyknijžata Pány nasse milostiwé/ rač ge/ y Poddané gegich/ wždycky y na každém mijstě sám zprawowati/ předewssým zlým/ a naywijce před vkrutnostij Tureckau/ y předewssemi ginými vklady nepřátel ostřijhati/ za dnůw nassých rač nám pokogné časy dáti/ nad twau Cýrkwj Křestianskau/ kterauž gsy drahau Krwij Syna twého wykaupil/ rač milostiwau Ruku držeti/ a wssech zarmaucených Lidj potěssenij býti/ a časem swým z gegich truchlosti y wězenij gim pomocy. Pán Buoh wssemohúcý wassý Cýsařské milosti račiž dáti dlauhé zdrawij/ weselé a sstiasné nad námi nadewssemi Kralowánij. Dán w Praze/ Létha rč. LXX°/ a čtwtého dne Měsýce Máge/ ginak na den Slawné památky Wstaupenij Pána Krysta na Nebe. Kteréhožto dne Oswijčená Kněžna P. P. Anna/ Arcykněžna Rakauská/ Nayjasněgssýho Knijžete a Pána/ Pana Maximiliána/ toho gména Druhého woleného Ržijmského Cýsaře/ Uherského a Českého rč. Krále Dcera/ slawně k Stawu S°Manželstwij/ w Kosteie S°Wijta na Hradě Pražském/ Nayjasněgssýmu a Welikomocnému Knijžeti Pánu/ Panu Filipowi Hispanskému rč. Králi/ od Naydūsogněgssýho a Oswijčeného Knijžete P. P. Antonijna rč. Arcybiskupa Pražského/ potvrzena a oddána gest.

Wassý Cýsařské milosti

Wěrný Poddaný

Giříjk Melantrych z Awentýnu.

7.2.2.4 Dedikace páté edice

Úvodní text je vysázen na středovou osu zrcadla sazby na šest řádků. Bible je dedikována císaři Rudolfovi II. Habsburskému, který vládl v letech 1576-1611:

Nayjasněgssijmu a Naynepřemoženegssýmu Knijžeti a Pánu/ Panu Rudolffowi Druhému/ Ržijmskému Cýsaři/ rč. Uherskému/ Českému/ Dalmátskému/ Charwátskému/ rč/ Králi. Arciknijžeti Rakauskému/ Margkrabi Morawskému/ Lucemburskému/ a Slézskému Knijžeti/ a Lužickému Margkrabi/ rč. Pánu mému naymilostiwěgssímu.

Následující text je vysázen na plnou šíři zrcadla sazby. Iniciála W je zdobena florálním motivem a vsazena do čtvercového rámu a vkomponována do odstavce. Horní část iniciály přesahuje horní linii odstavce:

Welikomocný a Naynepřemoženěgssý Ržijmský Cýsaři/ Pane můg naymilostiwěgssý. Gest giž tomu Dwadceti a osm Let/ yakž gsem nayprwě Zákon Božij a tuto Swatoswatau Knijhu/ yazykem Českým wúbec na Swětlo wydal. A že rowně toho Léta/ totižto M.D.XLIX°/ z wúle Pána Boha Cýsař Maxymilián Swaté paměti Pan Otec wassý Cýsařské milosti/ gsa tehďáž w Hyspanij na mijstě Naymocněgssýho Cýsaře Karla V° Strayce swého Gubernátorem a Mijstodržijcým/ na Králowstwij Koruny České zwolen byl: Protož geho milosti tu prácy swau/ yakožto Králi a Pánu wnowě zwolenému/ dedykowal gsem a připsal: abych tijm znamenij wděčnosti na sobě vkázal/ a geho milosti Pánu swému sstěstij a prospěchu w nowém důstogenstwij od Pána Boha winssowal a žádal. Potom opět po sedmi Letech: a potřetij Léta M.D.LXX°/ tauž Biblij Swatau/ nemalý náklad na figúry včiniw/ a welikau prácy k tomu wynaložiw/ pod gménem téhož Pana Otce wassý Cýsařské milosti naymilegssýho wytiskl gsem a wydal. Předkládage sobě w tom wždycky předně Sláwu Božij/ potom wzdělánij a rozhogněnij Swaté Obecné prawé Wijry Křestianské/ ne toliko w této České Zemi/ yakožto Wlasti mé/ ale y mezy těmi Národy/ kteříž slawného yazyku Slowanského wlastně a přirozeně vžijwagij. Kteraužto přijčínau y ted' weden a pohnut gsem/ abych počtwté tauž Biblij swatau na swúg náklad wytisknauti dal: znage kterak mnozý dobřij a pobožnij lidé po nij se ptagij/ A wvažuge y to/ kterak wedlé powolánij mého/ w němž mne Bůh postawil/ tijm powinen gsem/ abych w tomto sesslém wěku mém a strastných ssedinách/ stroge se brzo na cestu wssem Lidem obecnau odgijti/ něyakého znamenij péče swé o budaucý Národu swého dobré/ giným ku příkladu po sobě zanechal. Owssem dobře

posluhugij Lidskému pokolenij ti/ kteříž vměním Impressorským Knijhy dobré a vžitečné wůbec wydáwagij: Ale naywětssý prospěch činij ti/ genž na Knijhy Swaté a pobožné/ aby tudy mnozý k prawé známosti Pána Boha přiwedeni byli/ Statky a práce swé wynakládagij. Nebo zagisté co může vžitečnégssýho býti w tomto žiwotě nad prawau pobožnost? Aneb co k dosaženij wěčného blahoslawenstwij potřebnégssýho? Pobožnost zaslíbenij má znamenitá/ a ne toliko činij nám žiwot na tomto Swětě pokogný a weselý/ ale y k Nebeskému a wěčnému vpřijmau nás cestau wede. A protož/ když gsem ted' naposledy/ yakž oznámeno/ Knijhu tuto Swatoswatau/ abych gi znowu wytiskl/ před sebe wzal/ o nic wětssý péče gsem neměl/ nežli aby co naypilněgij/ a k vžijwánij wěrných Křestianůw naypřijhodněgij připrawena/ a za žiwobytij mého dokonána býti/ a na swětlo wygijti mohla: tak abych se ne toliko z práce těssyl a wselil/ ale také s wochotnau myslij a chutij z putowánij a podružstwij tohoto bijdného Swěta/ do wěčné Wlasti hotowil a strogil.

A poněwadž pak naymilostiwégssý Cýsaři/ ten chwalitebný obyčeg se zachowáwá/ že takowé Knijhy welikým Knijžatům a Panům se dedykugij a připisugij: a tato Knijha giž třikráte Panu Otcy wassý Cýsařské milosti gest připsána/ a w ochraně geho milosti od osmi a dwacýti Let vsawičně byla: nynij pak po blahoslaweném geho milosti z tohoto Swěta odgitij/ opět na swětlo wycházý: newidělo mi se ginému této práce mé/ nežli wassý Cýsařské milosti připsati a dedykowati. Nebo poněwadž wždycky wěrným a poddaným Služebníkem byl gsem Swaté paměti Cýsařůw Ferdynanda a Ma=

* ij xymiliá=

V této části dedikace Melantrich vypisuje předchozí vydání Bible České. Jako první uvádí vydání z roku 1549 „*Gest giž tomu Dwadceti a osm Let/ yakž gsem nayprwě Zákon Božij a tuto Swatoswatau Knijhu/ yazykem Českým wůbec na Swětlo wydal. A že rowně toho Léta/ totižto M.D.XLIX°*“. Jako druhé vydání uvádí Bibli z roku 1556 „*potom opět po sedmi Letech*“ a třetí vydání z roku 1570 „*a potřetij Léta M.D.LXX°/ tauž Biblij Swatau/ nemalý náklad na figůry včiniw/ a welikau prácy k tomu wynaložiw*“, které je od předešlých výrazně změněné, co se týče výzdoby.¹¹⁶ Je tedy zřejmé, že Melantrich mezi edice nezapočítává vydání z let 1560-1561, označované v literatuře jako třetí vydání.¹¹⁷

116 Viz. Bible Česká, čtvrtá edice z roku 1570.

117 BOHATCOVÁ, Mirjam. *Obecné dobré podle Melantricha a Veleslawinů*, Praha, 2005. str. 40.

Text pokračuje na následující straně:

xymiliána/ Pana Děda a Otce Wassý Cýsařské milosti/ a tak wsseho domu Rakauského/ a wasse Cýsařská milost z wuole Božij/ ne toliko Králowstwij Pana Otce swého/ ale i pobožnost a wssech giných ctnostij prawým a vlastnijm dědicem býti ráčijte/ nemohl gsem slussně Knijhy této/ kteráž tolik Leth/ w ochraně Pana Otce wassý Cýsařské milosti byla/ od wassý milosti/ yakožto Syna a dědice odciziti a ginému přiwlastniti. K tomu také žádného mocněgssýho/a milostiwégssýho Patrona a Ochráncy/ genuž bych/ y sebe/ wěkem a pracemy sesslého/ y dědice swé w milostiwau ochranu poručil a dal/ nagijti gsem nemohl. Ano a wyda/ kterak gynij wěrnij poddanij wassý Cýsařské milosti sstiestij/ prospěchu/ dlauhého panowanij w tomto důstogenstwij winssugij/ někteřij také skrze slawné dary/ ydenkaždý yakž může/ wděčnostij swé dokazugij/ a nechťe z giných býti/ tento dar strany osoby mé welmi chatrný/ ale pro ty wěcy/ kteréž se w něm obsahugij/ wijce Božský nežli můg. Wassý Cýsařské milosti/ se wssý ponijženau Poddanostij darugy a dáwám/ ponijženě žádage a se důwěře/ že geg ode mne milostiwě/ yakožto Pán můg naymilostiwégssý/ přigijti a mne y s dědicy mými w laskawau ochranu přigijti ráčijte. Patrné zagisté gest/ kterak k Auřadu a Duostogenstwij Králowskému/ welice náležij Pijma Swatá s pilnostij čijsti. Nebo tak prikazuje Pán srze Moyžijsse (w V. Knijhách Moyžijssowých w XVI. Kapitole). Když (prý) Král sedne na Stolicy Králowstwij swého/ wypijssset sobě Deuteronomion/ to gest opáčenij Zákona tohoto/ wezma přijpis od Knežij z Pokolenij Lewij/ a s sebau je mijti/ y také w nich čijsti bude po wsseckny dny žiwota swého/ aby se naučil báti Pána Boha swého/ a ostrijhati Prikázánij y wstanowenij geho/ kterážto w Zákoně napsaná gsau/ rč. Yakož gsau tak činijwali mnozij Křiestianstwij Králowé a Knijžata. O Cýsaři Karlowi Welikém cžteme/ že wždycky když obědwal aneb wečeřel/ něgaký dijl Pijsem Swatých aneb Kněh Swatého Augustýna cžijsti sobě rozkázal. Alphonsus/ Král Aragonský/ směl se tijm chlubiti/ že gest wssecknu Biblij y s wýklady cžtrnáctekrát přečtel. Nepřipomenu tuto Karla Pátého/ Ferdynanda Prwnijho/ Maxymiliána Druhého/slawných a welikomocných Cýsařůw/ o kterýchžto/ yak gsou pilnij Pijsem Swatých byli/ mnozij dobrau wědomost magij. A gest eomylná naděge/ že wasse Cýsařská milost sslépěgij gich milostij předkuow swých sstiačně následowati bude/ a tijm Králowstwij a panowanij swé wýce nežli yakau mocnostij vpewnij a wtwrdij/ Buoh a Otec Pána nasseho Gežijsse Krysta/ skrze kteréhožto Králowé kralugij/ rač wassý Cýsařské

milosti dlauhé zdrawý a sstiasného panowánij za mnohá Létha popříjti/ a slawného wjítězstwij nade wssemi nepřáteli propůjčiti/ a zwlásstě nad nayvkrutněgssými tyrranem žijzniwými krwe Křestianské wrahem/ a najjasněgssému domu Rakauského/ dědičným nepřijtelem Turkem/ tak/ aby Cýrkew Krysta Pána/ pod stijnem milostiwého panowánij /a ochrany wassý Cýsařské milosti/ w těchto nebezpečných a poslednijch časých pokogně a bezpečně se shrnauti/ Gméno Božij oslawowati/ a mnohé Lidi k Prawému poznánij Pána Gežijsse Krysta/ a tudy y k wěčnému Spasenij přiwesti mohla/ Amen.

Dán w Starém Městě Pražském/ Létha od narozenij Syna Božijho/ Tisycyho/ Pietistého/ Sedmdesátého/ Sedmého/ Miesice Zářij/ Dne dwadcatého druhého/ kteréhožto dne wasse Cýsařská milost před dwěma Lethy/ Korunu Králowstwij Českého na Hradě Pražském/ w přijtomnosti naymocněgssijho Cýsaře Maxymiliána/ Pana Otce/ a najjasněgssijch Arcyknižat Rakauských Pana Arnossta/ Mathyásse a Maxymiliána/ bratřij wassý Cýsařské milosti/ od oswijceného Knijžete a Pána P. Antonijna/ Arcybiskupa Pražského/ slawně přigijti gste ráčili.

Wassý Cýsařské milosti

Wěrný Poddaný

Giřij Melantrich z Awentýnu.

7.2.3 Stvoření Světa

7.2.3.1 Stvoření světa druhé edice

Stvoření světa v druhé edici je zcela odlišné od první edice. Je složeno ze sedmi dřevořezových matric a dvou ornamentálních linek. Hlavní středová matrice tvoří většinu zrcadla sazby. Po jejích stranách je umístěno vertikální orámování, složené ze tří nad sebou umístěných matric s květinovým motivem. U levé části je spodní matrice s motivem části sloupu, u pravé části je s orlicí, orientovanou hlavou dolů. Horní a dolní horizontální orámování tvoří ornamentální linky. Hlavní výjev stvoření tvoří šest kruhových medailonů, umístěných po dvojicích pod sebou.

V prvním medailonu je Bůh, tvořící nebe a zemi a oddělující světlo od tmy. V druhém medailonu tvoří klenbu nebeskou a odděluje vody pod a nad ní. Ve třetím

medailonu shromažďuje vody a tvoří moře, souš nazývá zemí, kterou nechává porůst stromy a bylinami. Ve čtvrtém medailonu tvoří Bůh hvězdy a planety. V pátém medailonu tvoří veškeré živočichy. V šestém medailonu Bůh tvoří člověka – Adama a Evu.¹¹⁸

Medailony jsou na svém vrcholu opatřeny nápisovými páskami s čísly jednotlivých dnů, vytištěnými arabskými číslicemi. Prostor mezi medailony pak vyplňují florální motivy. V sazbě textu jsou drobné změny. Je upraven do dvou sloupců po pěti řádcích:

Prwnijho dne stwořil Buoh Nebe a Zemi/ a Swětlo oddělil od temnostij. Druhého dne Oblohu wprostřed wod. Třetijho dne shromáždil Wody w gedno mijsto/ od nichž oddělil Zemi. Cžtwrteho dne stwořil swě Swětla welika/ aby posluhowala Dni a nocy. Pátého dne wsselikau dussy žiwau. Ssestého dne Człowěka k podobenstwij swému. Sedmého dne odpočinul od swé práce.

7.2.3.2 Stvoření světa třetí edice

Stvoření světa ve třetí edici Bible České je po obrazové i textové stránce shodné s druhou edicí.

7.2.3.3 Stvoření světa čtvrté edice

Výjev stvoření světa ve čtvrté edici je shodný s výjevem v edici druhé, pouze čísla v nápisových páskách medailonů jsou vytištěny římskými číslicemi. Liší se vertikálním orámováním po obou stranách, které je tvořeno vždy dvěma dřevořezovými matricemi s florálními a lineárními proplétanými motivy. Horní část rámu zde byla vynechána a spodní je nahrazena jednoduchou linkou. Text se liší drobnými změnami v sazbě. Je upraven do jednoho sloupce na pět řádků:

Prwnijho dne stwořil Bůh Nebe a Zemi/ a Swětlo oddělil od Temnojtij. Druhého dne Oblohu wprostřed Wod. Třetijho dne shromáždil Wody w gedno mijsto/ od nichž oddělil Zemi. Cžtwrtého dne stwořil dvě Swětla weliká/ aby posluhowala dni a nocy. Pátého dne/ wsselikau Dussy žiwau. Ssestého dne/ Człowěka k podobenstwij swému. Sedmého dne odpočinul od swé práce.

---

¹¹⁸ ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*, Praha: Karolinum, 2007. s. 271-272.

7.2.3.4 Stvoření světa páté edice

Stvoření světa v páté edici je shodné se stvořením světa v edici čtvrté. Pouze delší část postranního orámování na levé straně je otočena horní částí dolů. Spodní, kratší části rámu, jsou pak zcela změněny.

7.2.4 Titulní list Předmluvy svatého Jeronýma

7.2.4.1 Titulní list Předmluvy svatého Jeronýma druhé edice

Po textové stránce se druhá edice liší drobnými změnami v sazbě. V první edici spojení „Y psal k Swatému Jeronýmowi“ bylo v druhé edici upraveno „Y psal Swatému Jeronýmowi“. Dále pak poslední věta v odstavci je v první edici upravena takto „A takto gey počijná“ a v druhé edici takto „A takto gey začijná“. Následující text je již beze změn, pouze iniciála B byla zaměněna za florální proplétanou iniciálu bez rámu.

Ústřední výjev Dějin Spásy je tištěn touž matricí, jako v první edici. Orámován je však odlišnými matricemi. Horní část orámování je vyzdobena třemi hlavicemi sloupů, prolamovanými s akantovým listovím, mezi nimiž je zavíjený florální ornament. Boční část orámování po levé straně je tvořena dvěma matricemi, vnější s motivy listoví, vinné révy, maskaronem a nahým chlapcem ve spodní části a vnitřní, která je tvořena pásem rostlinného ornamentu. Boční část orámování po pravé straně je tvořena také dvěma matricemi, vnější je vyzdobena kombinací rostlinného ornamentu s vázami a štítem, vnitřní pak květinovým motivem. Ve spodní části orámování jsou zobrazeny tři patky sloupů, dvě po stranách a jedna uprostřed, mezi nimiž jsou florální festony s putti v brnění a s rozpjatými křídly.

7.2.4.2 Titulní list Předmluvy svatého Jeronýma třetí edice

Úprava obrazové části, včetně sazby textu je shodná s druhou edicí Bible České.

7.2.4.3 Titulní list Předmluvy svatého Jeronýma čtvrté edice

Celostránkový dřevořez je složen z devíti samostatných matric, složených do zrcadla sazby. Motiv Dějin Spásy je tištěn totožnou matricí jako u předešlých vydání. Horní část orámování je vyzdobena třemi hlavicemi sloupů. Na prostřední hlavici jsou po obou stranách zavěšeny dva festony, kterých se drží dva putti v brnění. Orámování na levé straně, sestavené ze dvou nad sebe umístěných matric, je vyzdobeno motivem váz a sloupků. Pravá strana orámování je složena ze čtyř matric, vždy dvou nad sebou, a tvoří jej dva zdobné sloupy. Spodní část orámování je vyzdobena bohatě proplétaným lineárním ornamentem, v prostřední části doplněným erbem, v němž je beránek nesoucí prapor:

Ziadosti weliké byl něyaký Paulín Kněz Poctiwý/ aby mohl rozuměti Pijsmům Swatým/ a od tohoto se Swěta odtrhnauti. Y psal Swatému Jeronýmowi po něyakém Bratru Ambrožowi otázku čine na něm/ mohlliby sám bez Včitele a bez Mistra rozum Pijsma Swatého miji: ozmanugijc y to/ že by žádosti té byl/ chtě s Swatým Jeroným přebýwati/ aby se Pijsmům mohl od něho včiti. Kterémužto odpovijdá S. Yeroným tijmto Listem/ w kterémž činij zmijnku o wssech Kněhách Zákona Božijho. A takto gey začijná.

Kapitola I.

Bratr Ambrož twé Dary mi přinesl/ podal mi spolu y převtěsseného Listu/ kterýžto předkládá s počátku

7.2.4.4 Titulní list Předmluvy svatého Jeronýma páté edice

Sazba textu a ústřední výjev v páté edici je shodný s edicí čtvrtou. Orámování se liší v několika detailech, je složené z osmi samostatných matric. Po levé straně je použito stejných matric jako v edici čtvrté, pouze spodní matrice je přetočena. Po pravé straně je použita pouze jedna matrice z předešlého vydání, a to z vnitřní části orámování, s motivem torčovaného sloupu. Ostatní tři jsou také zdobené dekorativními sloupky. Spodní část orámování je tištěno totožnou matricí jako u předešlé edice.

7.2.5 Titulní list Prvních Knih Mojžíšových

7.2.5.1 Titulní list Prvních Knih Mojžíšových druhé edice

Typografická úprava je shodná s první edicí, liší se pouze drobnými změnami v textu a výtvarně pozměněným výjevem v iniciále N. V druhé edici začíná na této straně foliace, v pravém horním rohu:

W Prwnijch Knijhách Moyžijssowých/ Genž slowau Ržecky Genezys/ a Židowsky Beresith/ tito Skutkové Božij pokládaj se. Swěta počátek y giného Stwoření. Rozplozenij Lidského Pokolenij/ y gegich zlostij. Potopa/ a děláníj Korábu od Noe. Jazykůw změněníj. Woleny také Lidu Božijho. A wstaupenij gehu do Egiptu. A magij Kapitol Padesáte.

Zawijrá w sobě kterak w Ssesti dnech Pán Buoh Wssemohúcy Stwořil wsseckny wěcy: Swět y to wsseckno což w něm gest/ A naposledy Człowěka. Y dal Požehnáníj wssemu Stwořeníj/ aby rostlo a rozmnožowalo se.

Kapitola Prwnij.

Na počátku Stwořil Bůh Nebe a Zemi. Zemie pak byla nenesaucý vžitku a prázdna/ a Tmy byly na wrchu Propasti: a Duch Božij wznássel se nad Wodami. Y řekl Bůh/ Bud' Swětlo/ A učiněno gest Swětlo. Y widěl

7.2.5.2 Titulní list Prvních Knih Mojžíšových třetí edice

Typografická úprava a vyobrazení jsou shodná s druhou edicí.

7.2.5.3 Titulní list Prvních Knih Mojžíšových čtvrté edice

Úprava textu Knih Mojžíšových ve čtvrté edici je zcela odlišná, než v předešlých edicích. Strana je opatřena záhlavím. Na této straně začíná foliace, číslice jsou arabské:

Stwořeníj Swěta

Prwnij Możyżissowy.

I

Úvodní text je vysázen na středovou osu zrcadla sazby. První řádek je vysázen zdobnějším a vyšším stupněm písma. V obsahu textu jsou drobné úpravy:

Začijnagij se Prwnj Knijhy Moyžijssowy/ genž Ržecky slowau Genesis, a Židowsky Beresith, w nichž se tito Skutkové Božij pokládagij/ totižto: Swěta počátek y giného Stwořenij. Rozplozenij Lidského Pokolenij/ y gegich zlostij. Potopa/ a děláníj Korábu od Noe. Jazykůw změnėnij. Wolenij také Lidu Božijho. A wstaupenij gehu do Egiptu. A magij Kapitol Padesáte.

Dále je text již komponován do dvou sloupců. První pětiřádkový odstavec je oddělován jednoduchými linkami, následující text již nikoliv:

Zawijrá w sobě/ kterak w Ssesti dnech Pán Bůh wssemohúcy stwořil wsseckny wěcy: Swět y to wsseckno což w něm gest/ A naposledy Człowěka. Y dal Požehnáníj wssemu Stwořenij/ aby rostlo a rozmnožowalo se.

Kapitola Prwnij.

Na začátku odstavce je iniciála N se stejným motivem jako u předchozích edic, pouze s pozměněnou výtvarnou podobou. Text je po obou stranách opatřen margináliemi a u paty zrcadla sazby je strana označena signaturou B.

7.2.5.4 Titulní list Prvních Knih Mojžíšových páté edice

Úprava textu je shodná se čtvrtým vydáním. V tomto vydání jsou drobné textové změny. Např. v margináliích po pravé straně chybí text „Bůh rány swé budaucy na nich okazuge/ a během gich časy/ dni y wěky působj“. Také text je zakončen odlišně, kustoda ve čtvrtém vydání je „Awi“ a v tomto „gegich“.

7.2.6 Žaltář svatého Davida

7.2.6.1 Žaltář svatého Davida druhé edice

Stejně jako u první edice je text dělen do dvou sloupců, nad nimiž je v záhlaví „Zialtář“ (v první edici bylo použito jiného tvaru „Zialtárz“) a ve stejném řádku vpravo foliace, tedy 265. První sloupec začíná pokračováním textu z předchozí

strany, pod níž je nadpis vyšším stupněm písma „Začijná se Zialtář Dawida Swatého“ a jeden řádek z úvodního slova ke knize žalmů, jehož další řádky pokračují v horní části druhého sloupce, společně s úvodem žalmu prvního. Text je obsahově stejný, jsou však patrné změny v sazbě jednotlivých slov:

Knijhy Zialmové gsau složené od swatého Dawida/ z Prorokůw nayslowútněgssýho: Kterěž Ržecky slowau Psalterium/ Latině Organum/ Zidowsky Nablath/ Česky pak Zialtář. W nichžto Dawid činij zmijnku o Božstwij Krysta Pána/ o Człowěčenstwij/ o Vmučenij/ o Wzkřijssenij/ o na Nebesa Wstaupenij/ o Přigijtj k Saudu/ o Mukách Hřijssných lidij/ o Dobrodinijch Božských/ a o Chwálách geho. A obsahugij Zialmuow Sto a Padesát. W Zialmu prwnijm wypisuge se cesta k Blahoslawenstwij wěčnému.

Dřevořezba v prostřední části strany je posazena oproti umístění v první edici spíše do horní poloviny. Jedná se o totožnou matici, změněno bylo pouze boční orámování, po levé straně s motivem květin, po pravé s motivem sloupků, váz a maskaronu. Spodní část prvního sloupce začíná stejnou iniciálou B, jako u první edice, text dále pokračuje do spodní části druhého, kde již začíná žalm druhý:

Zialm II. Mluwij o těch kteřij auklady puosobij proti Kraalowstwij Krysta Pána a geho wywayssenij y duostogenstwij/ kteréž Prorok wida w duchu y dij/

Následuje proplétaná iniciála P bez orámování, výškou odpovídající čtyřem řádkům základního stupně písma, vsazená do odstavce. Strana je opatřena margináliemi a též signaturou Llij, umístěnou pod druhým sloupcem.

7.2.6.2 Žaltář svátého Davida třetí edice

Strana Žaltáře je sazbou i dřevořezovou ilustrací shodná s edicí druhou.

7.2.6.3 Žaltář svátého Davida čtvrté edice

Strana je ve čtvrté edici upravena zcela odlišně od předchozích edic. Úvodní text je vysázen do jednoho odstavce, komponovaného do trojúhelného tvaru na středovou osu zrcadla sazby. První dva řádky jsou vysázeny vyšším stupněm písma, než je základní stupeň. Slova „Psalterium“, „Organum“ a „Nablach“, jsou vysázeny antikvou:

Začijná se Zialtář složený a sepsaný od Proroka Dawida Swatého/ ze wssech Prorokuow nayslowutnégssýho: Kterýž Ržecky slowe Psalterium, Latině Organum, Židowsky Nablach, Česky pak Žaltář. W kterýchžto Žalmijch Dawid činij zmijnku o rozličných věcech/ zvláště pak o Božstwij/ o Człowěčenstwij/ o Vmučenij/ o Wzkřijssenij/ o na Nebe Wstaupenij/ o přigitij k Saudu Krysta Pána/ o Mukách hřijssných Lidij/ o dobrodinijch Božských/ a o Chwále geho. A obsahuge gij Žalmuow Sto a Padesát.

Pod textem je umístěna dřevořezová ilustrace. Rozměrově se většina dřevořezových ilustrací pohybuje v hrubém formátu 170 x 120 mm. David je zobrazen v bohatě zdobeném plášti s korunou na hlavě. Pokleká u harfy opřené o zem, hrající a zpívající žalmy. Scéna se odehrává v interiéru, vlevo je pohled do místnosti, zdobené pilastry, knihou ležící na stole a psem. Tato místnost, k níž David hledí, je svrchu ozářena sluncem. Na pravé straně je zobrazena část atria s pohledem do zahrady.¹¹⁹

Pod ilustrací začíná první žalm. Text je opět dělen do dvou sloupců. Nadpis „Zialm Prwnij.“ je vysázen vyšším stupněm písma a text pod ním „W Zialmu prwnijm wypisuge se cesta k blahoslawenstwij věčnému.“ zase nižším než je základní stupeň. Řádky jsou od sebe děleny linkami. Iniciála B je menší, než byla použita v předchozích edicích. Tvoří ji proplétané linky, je vsazena do odstavce a na výšku odpovídá devíti řádkům.

Na konci druhého sloupce začíná žalm druhý. Úvodní text je na pět řádků, které jsou oddělovány linkami:

Zialm II. Mluwij o těch kterij auklady působij proti Králowstwij Krysta Pána a geho wywayssenij y duostogenstwij/ kteréž Prorok wida w Duchu y dij.

V dolním rohu je kustoda „Proc se“.

---

119 BOUČEK, Ondřej. *Srovnání ilustrací Melantrichovy Bible České, prvního a pátého vydání*, Litomyšl, 2008. Bakalářská práce. Univerzita Padubice. Fakulta restaurování.

7.2.6.4 Žaltář svatého Davida páté edice

Strana Žaltáře Svatého Davida je v páté edici shodná s úpravou strany ze čtvrté edice. Liší se pouze drobnými změnami v sazbě, a to např. v nadpisu druhého žalmu „Zialm II.“ je položen trochu výš nad řádek, hned v následujícím řádku je slovní spojení oproti čtvrté edici „Mluwij o těch kteříj..“ děleno čárkou „Mluwij o těch/ kteříj..“, dále pak ve spojení oproti čtvrté edici „Krysta Pána a geho.“ je v páté upraveno „Krysta PÁNA/ a geho..“. Kustoda v dolním pravém rohu je posazena výš, přímo pod řádek.

7.2.7 Titulní list Knihy proroka Ezechiela

7.2.7.1 Titulní list Knihy proroka Ezechiela druhé edice

Vyobrazení Ezechieleova vidění je tištěno totožnou matricí jako v první edici. Záhloví s nápisem „Ezechiel“ je doplněno foliací po pravé straně – 387. Odlišné je pouze orámování po stranách. Po levé straně je složeno ze čtyř matric, dvou podélných, ložených vedle sebe, a na spodní části z dvou menších k doplnění do zrcadla sazby. Vnější orámování po levé straně je zdobeno rostlinným ornamentem s vázami a a částí brnění. Vnitřní pak úponky, vinnou révou, listovím, maskaronem a na spodní části postavou nahého chlapce. Pravá část orámování je také tvořena dvěma matricemi, loženými vedle sebe a dvěma menšími, doplňujícími rám do zrcadla sazby. Vyzdobeny jsou květinovým ornamentem. V pravém rohu pod dřevořezbou je umístěna signatura listu Bbb v.

7.2.7.2 Titulní list Knihy proroka Ezechiela třetí edice

Celostránkový dřevořez i s orámováním, záhlavím, foliací a signaturou listu je shodný s úpravou strany v edici druhé.

7.2.7.3 Titulní list Knihy proroka Ezechiela čtvrté edice

Úprava strany je zcela odlišná než v předchozích vydáních. V horní části zrcadla sazby je umístěna dřevořezba, rozměrově 170 x 150 mm. Je na ní vyobrazeno Ezechielovo vidění. V horní části dřevořezu sedí Bůh na trůnu obklopený plameny a oblaky. Po levé straně jsou zobrazeny čtyři bájně bytosti, také v plamenech a oblacích, ze kterých vystupují čtyři kola, každé spojené ze dvou, mající na sobě mnoho očí. Po pravé straně je zobrazen Ezechiel, modlící se a vzhlížející k Bohu, který mu prostřednictvím ruky, vycházející z oblak pod ním, sesílá svitek. V průhledu scény je pohled na krajinu a město. Na kole v popředí je značka rytce, spojená písmena TF, tedy iniciály Francesca Terzia.

Pod dřevořezem je text proroctví, komponovaný do dvou sloupců. Text je vysázen základním stupněm písma. Sloupce jsou po stranách doplněny margináliemi. V pravém spodním rohu je signatura listu Xxx a kustoda „stwij“. V záhlaví je nápis „Ezechyel“ a ve stejné linii po pravé straně foliace – 411.

7.2.7.4 Titulní list Knihy proroka Ezechiela páté edice

Úprava strany je, po obrazové i textové stránce, totožná s úpravou v předchozím vydání.

7.2.8 Epištola sv. Pavla k Kolocenským

7.2.8.1 Epištola Svatého Pavla k Kolocenským druhé edice

Úprava strany v druhém vydání je odlišná od úpravy ve vydání prvním. Je opatřena menším dřevořezem, umístěným na začátku prvního sloupce textu, na šířku stejného rozměru. Je na něm vyobrazen Svatý Pavel v interiéru, sedící v křesle za stolem a píšící epištolu. Pod stolem je vyobrazena hlava býka a v okně pták, sedící na bidýlku. Dřevořez je po pravé straně opatřen orámováním s motivem sloupu a maskaronem.

Pod dřevořezbou již začíná text nadpisem „Kapitola I.“. Následuje odstavec, se vsazenou iniciálou P, tvořenou bohatě proplétaným lineárním a florálním motivem. Na výšku odpovídá jednomu řádku, vysázeném vyšším stupněm písma a deseti řádkům vysázeným základním stupněm písma. Dále jsou již odstavce textu, oddělované mezerami. Po stranách sloupců textu jsou marginálie, v pravém dolním rohu je umístěna signatura listu Nij a kustodou „gehož“. V záhlaví je nápis „K Kolocenským“ a ve stejné linii po pravé straně foliace – 507.

7.2.8.2 Epištola Svatého Pavla k Kolocenským třetí edice

Úprava strany ve třetím vydání je totožná s úpravou strany vydání druhého.

7.2.8.3 Epištola Svatého Pavla k Kolocenským čtvrté edice

Strana epištoly Svatého Pavla je upravena odlišně od předchozích vydání. Text je také koncipován do dvou sloupců, ale sazba je pozměněna. První sloupec začíná třemi řádky textu, vysázenými nižším stupněm písma a řádky oddělenými linkami. Následuje nadpis „kapitola I.“ a pod ním již odstavec textu, který začíná zdobnou iniciálou P, na výšku odpovídající šesti řádkům. Druhý sloupec textu je zakončen úvodem do kapitoly druhé a částí odstavce s iniciálou C, který pokračuje na následující stranu. Text je po stranách doplněn margináliemi, v dolním rohu pod textem kustodou „řijžto-“, v záhlaví nápisem „K Kolocenským“ a ve stejné linii po pravé straně foliací – 600.

7.2.8.4 Epištola Svatého Pavla k Kolocenským páté edice

Sazba textu, včetně iniciál, marginálií, kustody a foliace je naprosto shodná se sazbou ve vydání čtvrtém.

7.2.9 Signety

7.2.9.1 Signet druhé edice

Melantrichův signet je umístěn na posledním listu složky označené signaturou R. Explicit je vysázen do trojúhelného tvaru na středovou osu zrcadla sazby. První tři řádky jsou řešeny sestupnou změnou stupně písma, od čtvrtého do šestnáctého je pak použit základní stupeň písma. Slovo AMEN je vysázeno kapitálkami:

Tato Knijha Zákona obogijho/ Stareeho y Nowého/ od Boha/ skrze Moyžijsse y giné Swaté Lidi/ Ducha Swatého wdechnutij sepsaná a wydaná/ w niž se gista a gruntownij wúle Božij oznamuge/ aby každému wěřijcýmu Křestianu k Spasenij gistému slaužila/ gest wytisstěna a dokonána w Starém Miestě Pražském/ Létha Páně/ Tisýcého/ Pietistého/ Ssedesátého/ A Sedmého Dne Miesýce Prasynce/ v Giřijka Melantrycha z Awentýnu/ s welikau a bedliwau pilnostij y pracý/ též s welikým a znamenitým nákladem gehu. A to předkem pro Čžest a Chwálu y zwelebenij Gména Pána Boha Wssemohaucýho/ potom pak wssem Wierným a Pobožným w yazyku a w Národu Čžeském/ k rozhogněnij y nabytij Wijry prawé/ též dogitij skrze Wiečného Žiwota a Spasenij w Krystu Gežijssy Pánu nassem. Gemužto s Bohem Otcem y s Duchem Swatým/ budiž Sláwa/ Čžest a Chwála/ y Dijkuow činěnij/ nynij a až na wěky wěkuow. AMEN.

Je zajímavou skutečností, že ve studovaném exempláři je v tomto textu datace 7. prosince 1560, přitom se podle předchozích pozorování a datace v dedikačním textu jedná o druhou edici z let 1556-1557.

Pod textem je obdélný rám s Melantrichovým signetem. Jedná se o signet, který je umístěn na spodní části titulního listu druhé edice. Kartuš je v tomto případě bez dotištěného textu.

Po tomto listu nálehuje dvanáct stran registra „Začijná se Registrum/ to gest Prawidlo/ na Episstoly a na Ewangelia/ kteréž se čtau w Cýrkwi Božij přes celý Rok“ a dále pak devatenáct stran indexu „Index a nebo vkázánij hlavnijch Artykuluow/ z obogijho Zákona sebraných/ a po stranách podlé textu pro snadssij nalezenij poznamenaných/..“.

7.2.9.2 Signet třetí edice

List se signetem je ve třetí edici shodný s výše popsaným z druhé edice, včetně datace v textu „wytisstěna a dokonána w Starém Miestě Pražském/ Létha Páně/ Tisýcého/ Pietistého/ Ssedesátého/ A Sedmého Dne Miesýce Prasynce“.

7.2.9.3 Signet čtvrté edice

Melantrichův signet ve čtvrté edici je zcela odlišný od předcházejících. Nad signetem je nápis tištěný antikvou: *Insignia Typographi, Georgii Melantrichi ab Auentino*. Celá strana je vysázena na středovou osu zrcadla sazby.

Signet je tvořen erbem, v jehož jedné půli je znak lilie a v druhé muž ve zbroji, s věncem na hlavě a hořící svíčí, kterou drží ve vztyčené ruce. Na vrcholu erbu je helmice s dvěma rohy, mezi nimiž je týž postava, jako v poli erbu. Z helmice se pak do stran rozvíjí akantové listoví.¹²⁰ Erb byl dán Majestátem Melantrichovi a jeho bratru Tomáši Rožďalovskému 14. srpna roku 1557. Nadále se mohli psát s přídomkem z Aventýnu.¹²¹ Podle Josefa Volfa přídomek dostal až roku 1567.¹²²

Pod signetem je vytištěn antikvou latinský text:

Solertes animos notat haec pictura virorum,
Qui libros edunt arte typographica.
Eruta de tenebris, veluti face scripta vetusta
In lucem veniunt vindice chalcographo.
Hinc odor hauritur gratus lectoribus, alta
Emittunt qualem lilia verenouo.

7.2.9.4 Signet páté edice

Úprava a text strany s Melantrichovým signetem je shodná s výše popsanou ze čtvrté edice.

---

120 BOHATCOVÁ, Mirjam. Signety pražských tiskařů do konce stavovského státu. *Knihy a dějiny*, 1996, roč. 4, č. 2, s. 9.

121 Tamtéž, s. 9.

122 VOLF, Josef. *Dějiny českého knihtisku do r. 1848*. Praha, 1926. s. 40.

8. ZÁVĚR

V mé bakalářské práci bylo cílem porovnání typografické úpravy pěti edic Bible České. Toto porovnání bylo vztaženo na několik vybraných stran bible, které reprezentují různé druhy úpravy obrazové a textové části napříč celým tiskem. Těmito stranami jsou například Titulní list, Dedikace, Předmluva svatého Jeronýma, Stvoření Světa, titulní strana Prvních knih Mojžíšových, Žaltář svatého Davida, titulní strana Knihy proroka Ezechiela, Epištola svatého Pavla k Kolocenským a Signety. Titulní listy byly popisovány a porovnávány z důvodu pojetí celostránkové ilustrace a informační hodnoty, jako je titul knihy, datace, vydavatele a místa vydání. Dedikace byly přepsány z důvodu častého poškození počátečních stran. Tyto doslovné přepisy by mohly sloužit k snadnější identifikaci edice. Předmluva svatého Jeronýma byla porovnávána i přesto, že ve všech pěti edicích je použit totožný ústřední výjev. Změny se v tomto případě týkaly pouze částí ornamentálního orámování a drobných změn v sazbě textu, která byla vždy popsána. První knihy Mojžíšovy jsem popisovala z důvodu naprosto odlišné úpravy ve čtvrtém a pátém vydání. Na rozdíl od uvedených je v první až třetí edici celostránkový dřevořez. Žaltář svatého Davida je ukázkou typické úpravy textu s ilustrací. Tato strana obsahuje všechny prvky použité v tisku, například dvousloupcovou sazbu textu, zdobnou iniciálu, dřevořezovou ilustraci s orámováním, záhlaví, foliaci, signaturu listu, marginálie a kustody. Titulní ilustrace Knihy proroka Ezechiela je v prvních třech edicích opatřena celostránkovou dřevořezbou. Odlišnosti v tisku jsou patrné v partiích orámování ústředního výjevu. Ve čtvrtém a pátém vydání je pak výjev ve zcela jiném výtvarném pojetí i rozměru a oproti předcházejícím edicím je zde součástí sazby textu. Epištolu svatého Pavla k Kolocenským jsem vybrala kvůli rozmanitému pojetí sazby a obrazového doprovodu napříč edicemi. Signety na konci bible jsou ukázkou toho, jaké Melantrich v době vydávání biblí používal.

V kapitolách zabývajících se Bartolomějem Netolickým z Netolic a Jiřím Melantrichem Rožďalovským z Aventinu, jsem pouze chtěla poukázat na nejdůležitější momenty jejich života. Jejich působení v dějinách Českého knihtisku jsem shrnula v kapitole Melantrichovy tisky a dílna.

Uvědomuji si, že by si toto téma zasloužilo důslednějšího a širšího zpracování. Tato práce by pak zřejmě přesáhla doporučený počet stran, proto jsem se snažila text psát stručnou a výstižnou formou. Vzhledem k tématu, které bylo již

mnohokrát zpracováváno v odborné literatuře, jsem došla k závěru, že pro tuto práci bylo nutné vybrat pouze určité tituly.

9. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BAUM, Antonín. K historii xylografie v Čechách. *Památky archeologické*, 1868-1969, č.8.
- BLAŽÍČEK, Oldřich Jakub; KROPÁČEK, Jiří. *Slovník pojmů z dějin umění*. Praha: Odeon, 1991.
- BOHATCOVÁ, Mirjam. *Česká kniha v proměnách staletí*. Praha: Panorama, 1990. ISBN 80-7038-131-0.
- BOHATCOVÁ, Mirjam. Erasmus Rotterdamský v českých tištěných překladech 16. – 17. století, *Časopis Národního muzea*. Praha, 1986, roč. 160, č. 1-2
- BOHATCOVÁ, Mirjam. Knižní dřevožez v Čechách a na Moravě od 70. let 15. století do 1620. *Dějiny českého výtvarného umění*. II/1, Praha: Academia, 1989.
- BOHATCOVÁ, Mirjam. Náprava metodou kratochvílných řečí. *Knihy a dějiny*, 1995, roč. 2, č. 1.
- BOHATCOVÁ, Mirjam. Signety pražských tiskařů do konce stavovského státu. *Knihy a dějiny*, 1996, roč. 3, č. 2.
- BOHATCOVÁ, Mirjam. *Obecné dobré podle Melantricha a Veleslavínů*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0524-4.
- BOUČEK, Ondřej. *Srovnání ilustrací Melantrichovy Bible České, prvního a pátého vydání*. Litomyšl, 2008. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. Fakulta restaurování.
- CVRČEK, J. Antonín Brus z Mohelnice. Nové příspěvky k životopisu jeho. *Časopis české historie*, 1896, 2.
- ČORNEJ, Petr (ed.). *Dějiny země koruny české I*. Praha: Paseka, 1997. ISBN 80-85192-29-2, 80-85192-28-4.
- ČORNEJ, Petr a BARTLOVÁ, Milena. *Velké dějiny země Koruny české VI*. Praha: Paseka, 2007. ISBN 978-80-7185-873-7
- EWANS, Robert J. W. *Rudolf II and his World*. Oxford, 1973.
- FOSEK, Al. Jiří Melantrich z Aventina. *Bibliofil*, 1930, roč. 7.
- HEJNOVÁ, Miroslava. Pietro Andrea Mattioli a jeho herbář. *Siena v Praze*. Praha: Národní galerie v Praze, 2000. ISBN 80-7035-216-7.
- HERAIN, Karel. Jiří Melantrich z Aventýna. *Umění*, 1932, roč. 5.
- HOFFMANNOVÁ, Jaroslava. Pražští úřední tiskaři. *Documenta Pragensia*, 1990, č.10/2.
- HORÁK, František. *Česká kniha v minulosti a její výzdoba*. Praha, 1948.
- HORÁK, František. *Pět století českého knihtisku*. Praha, 1968.
- CHYBA, Karel. Seznam Pražských knihtiskařů do roku 1860 a jejich adresy. *Miscellanea oddělení rukopisů a vzácných tisků*. Praha, 1971, sv. 1/2.
- CHYTIL, Karel. *Malířstvo pražské XV. a XVI. věku*. Praha, 1906.
- JANÁČEK, Josef. *České dějiny. Doba předbělohorská, sv. 1. (1526 – 1547)*. Praha 1968.
- JANÁČEK, Josef: *Rudolf II. a jeho doba*. Praha: Svoboda, 1987. ISBN 25-052-87.
- KABÁT, Karel. *Památce Jiřího Melantricha z Aventýnu*. Praha, 1930.
- KABÁT, Karel. Obrazová část děl a prací Melantrichových. *Typografia*, 1931, roč. 38.
- KABÁT, Karel. *Knihtisk a jeho vývoj v Československu*. Praha, 1936.
- KABÁT, Karel. Krásné dřevořezby Melantrichovy. *Typografia*, 1938, roč. 45.
- KALINA, Pavel. *Benedikt Reid a počátky záalpské renesance*. Praha: Academia, 2009.
- KAŠPAROVÁ, Jaroslava. Pražské italské tisky 16. a počátku 17. století. *Miscellanea oddělení rukopisů a vzácných tisků Národní knihovny v Praze*, Praha, 1992, č. 9.
- KOHÚT, L.: *Mikuláš Bakalár Štetina*. Bratislava, 1966.
- KONEČNÝ, Lubomír. „Nový“ signet Jiřího Melantricha z Aventinu – avant et après.

- Knihy a dějiny*. 1997, roč. 4, č. 2.
- KOPECKÝ, Milan. *Literární dílo Mikuláše Konáče z Hodiškova*. Praha: SPN, 1962.
- KRÁLOVÁ, B. *Moravský knihtiskař Jan Günther*. Praha 1950.
- KUTAL, Albert. *České gotické umění*. Praha 1972.
- KUTHAN, Jiří. *Královské dílo za Jiřího z Poděbrad a dynastie Jagellonců*. Praha: Filosofická fakulta UK v Praze, 2010. ISBN 978-80-7308-313-7.
- MACEK, Josef. *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526). díl 2*, Praha: Academia, 1992. ISBN 80-200-0895-0.
- MALÝ, Jakub. *Život a působení Jiřího Melantricha z Aventina*. Praha, 1880.
- MAŠEK, Petr. Význam Bartoloměje Netolického pro český knihtisk 16. století. *Príspevky ke knihopisu (4)*. Praha, 1987.
- MOLNÁR, A.: Mikuláš Konáč a Jednota bratrská. *Theologická příloha Křesťanské revue*, 1961.
- PALACKÝ, František: *Stáří letopisové čeští od roku 1378 do 1527*. Praha, 1829.
- PALACKÝ, František: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*. Praha, 1939.
- PÁNEK, Jaroslav. Výstava k 400. výročí úmrtí Jiřího Melantricha. *Folia historica Bohemica*, 1981, 3.
- PEŠEK, Jiří. Melantrišská pozůstalost z roku 1586. *Documenta Pragensia*. 1980, č1.
- PEŠEK, Jiří. Jiří Melantrich z Aventýna. Příběh pražského arcitiskaře. *Slovo k historii*, 1991, sv. 32.
- RACHLÍK, František. *Jiří Melantrich Rožďalovický z Aventýnu. Jeho život, dílo a poměry knihtisku v XVI. století*. Praha, 1930.
- RACHLÍK, František a KABÁT, Karel. *Katalog děl a prací Jiřího Melantricha z Aventýnu*. Praha, 1930.
- ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*, Praha: Karolinum, 2007.
- RYBIČKA, Antonín. Melantrichové z Aventina a tiskárna jejich. *Časopis musea království Českého*, 1865, roč. 39, sv. 3.
- RULÍŠEK, Hynek. *Slovník křesťanské ikonografie, Postavy, atributy, symboly*. Hluboká nad Vltavou: Alšova jihočeská galerie, 2005.
- SALABA, J. Jan Kosořský z Kosoře. *Časopis Českého Muzea*, 1902, roč. 76.
- STEJSKAL, Karel. Obrazy Smrti ve výtvarném umění a jejich divadelní inspirace. *Miscellanea oddělení rukopisů a vzácných tisků Státní knihovny ČSR*, Praha: Státní knihovna ČSR, 1987. č.4/2.
- ŠIMÁK, J. Zprávy o malířích a iluminátorech pražských doby Jagellové. *Památky archeologické*, 1900, díl 18.
- ŠPIČÁK, Josef. *Jiří Melantrich z Aventýnu*. Praha, 1980.
- TEIGE, Josef. Adamové z Veleslavína. *Časopis Českého muzea*, 1899, roč. 73.
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějepis města Prahy*. Praha, 1893
- URBÁNEK, Rudolf. *Věk poděbradský*. Praha, 1915.
- VOIT, Petr. *Minulost pražského knihtisku*. Praha, 1987.
- VOIT, Petr. Knihy v Brně a na Moravě. *Sborník z konference Brno – 4. září*, Brno, 1986.
- VOIT, Petr. *Príspevky ke knihopisu (5)*. Praha, 1987.
- VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-312-7.
- VOLF, Josef. *Z dějin pražských židovských knihtiskáren v 17. Století*. Praha, 1925.
- VOLF, Josef. *Dějiny českého knihtisku do r. 1848*. Praha, 1926.
- VOLF, Josef. Jiří Melantrich z Aventina. *Naše kniha*, 1930, roč. 11.
- VOLF, Josef. Kolik vydání má bible Melantrichova? *Marginalie*, 1934, roč. 8.
- VOLF, Josef. Bartoš (Bartoloměj)=Bartoloměj písař radní=Bartoloměj Netolický. *Český časopis historický*, 1935, roč. XLI.
- VOREL, Petr. *Velké dějiny zemí Koruny České VII. (1526-1618)*. Praha/ Litomyšl:

Paseka, 2005. ISBN 80-7185-648-7.

VRCHOTKA, J. *Jiří Melantrich z Aventina, průkopník českého knihtisku*. Praha, 1981.

WINTER, Zikmund. *Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách*. Praha, 1909.

WINTER, Zikmund. *Český průmysl a obchod v XVI. věku*. Praha, 1913.

10. SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

Biblij Česká sign. 54 A 8, NKČR – první edice

Bibli Česká sign. 54 A 4, NKČR – druhá edice

Bibli Česká sign. 54 A 5, NKČR – třetí edice

Bibli Česká sign. 54 A 6, NKČR – čtvrtá edice

Biblij Česká sign. 54 A 2, NKČR – pátá edice

Bibli Česká sign. III. 32048/ 2.ex., VKOL – druhá edice

Bibli Česká sign. III. 32296/ II.ex., VKOL – třetí edice

Biblij Česká, soukromá sbírka – první edice

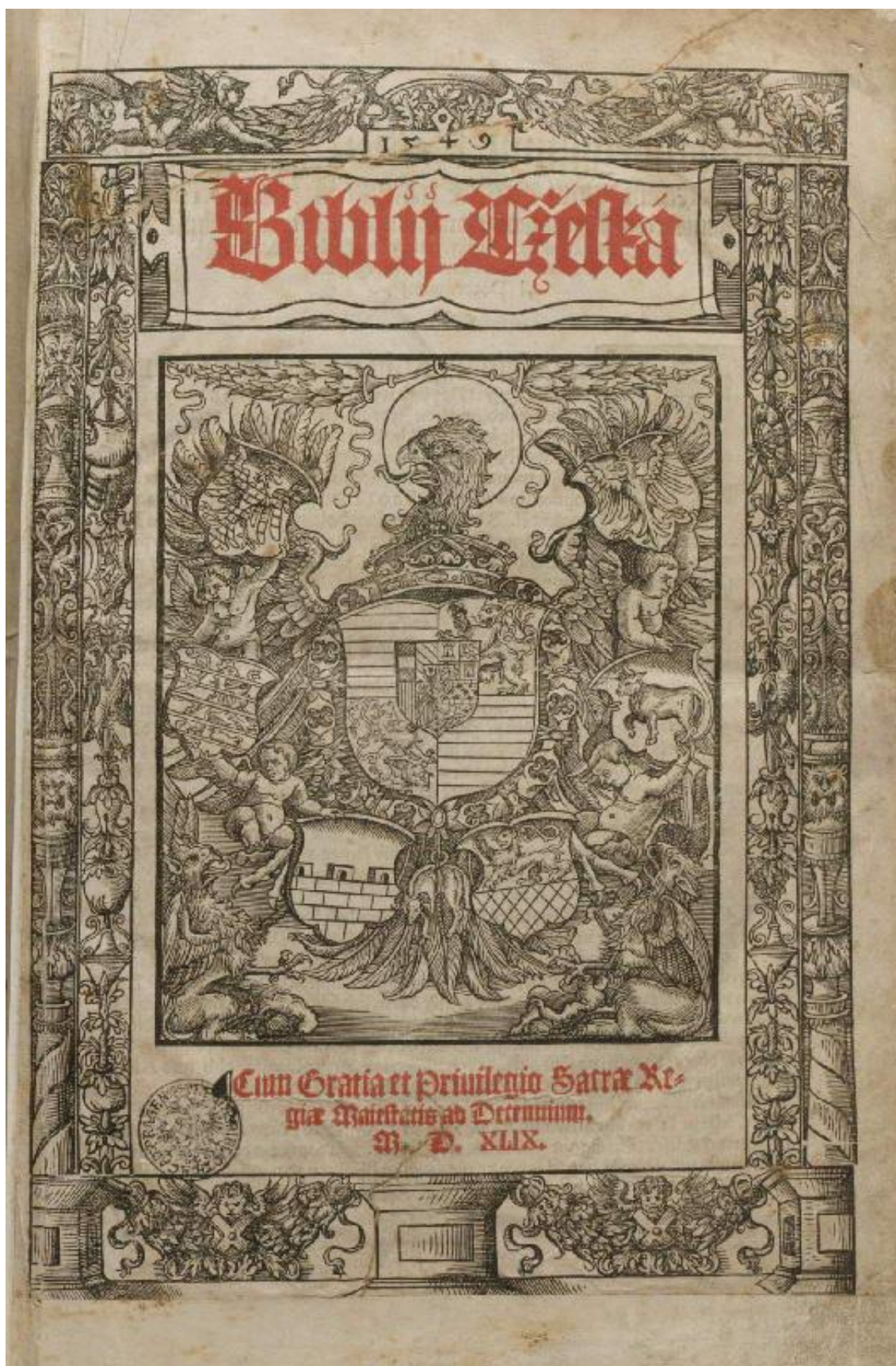
11. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

11.1. Seznam vyobrazení

1. Titulní list, první edice
2. Titulní list, druhá edice
3. Titulní list, třetí edice
4. Titulní list, čtvrtá edice
5. Titulní list, pátá edice
6. Dedikace, druhá edice, strana první
7. Dedikace druhá edice, strana druhá
8. Dedikace, třetí edice, strana první
9. Dedikace, třetí edice, strana druhá
10. Dedikace, čtvrtá edice, strana první
11. Dedikace, čtvrtá edice, strana druhá
12. Dedikace, pátá edice, strana první
13. Titulní list Předmluvy sv. Jeronýma, první edice
14. Titulní list Předmluvy sv. Jeronýma, druhá edice
15. Titulní list Předmluvy sv. Jeronýma, třetí edice
16. Titulní list Předmluvy sv. Jeronýma, čtvrtá edice
17. Titulní list Předmluvy sv. Jeronýma, pátá edice
18. Stvoření Světa, první edice
19. Stvoření Světa, druhá edice
20. Stvoření Světa, třetí edice
21. Stvoření Světa, čtvrtá edice
22. Stvoření Světa, pátá edice
23. Titulní list Prvních Knih Mojžišových, první edice
24. Titulní list Prvních Knih Mojžišových, druhá edice
25. Titulní list Prvních Knih Mojžišových, třetí edice
26. Titulní list Prvních Knih Mojžišových, čtvrtá edice
27. Titulní list Prvních Knih Mojžišových, pátá edice
28. Žaltář sv. Davida, první edice
29. Žaltář sv. Davida, druhá edice
30. Žaltář sv. Davida, třetí edice
31. Žaltář sv. Davida, čtvrtá edice
32. Žaltář sv. Davida, pátá edice
33. Titulní list Knihy proroka Ezechiela, první edice
34. Titulní list Knihy proroka Ezechiela, druhá edice
35. Titulní list Knihy proroka Ezechiela, třetí edice
36. Titulní list Knihy proroka Ezechiela, čtvrtá edice
37. Titulní list Knihy proroka Ezechiela, pátá edice
38. Epištola sv. Pavla k Kolocenským, první edice
39. Epištola sv. Pavla k Kolocenským, druhá edice
40. Epištola sv. Pavla k Kolocenským, třetí edice
41. Epištola sv. Pavla k Kolocenským, čtvrtá edice
42. Epištola sv. Pavla k Kolocenským, pátá edice
43. Signety Netolického a Melantricha, první edice
44. Signet, druhá edice
45. Signet, třetí edice
46. Signet, čtvrtá edice
47. Signet, pátá edice

Obr.č. 1 Titulní list, první edice

Obr.č. 2 Titulní list, druhá edice

Obr.č. 3 Titulní list, třetí edice

Obr.č. 4 Titulní list, čtvrtá edice

Obr.č. 5 Titulní list, pátá edice

op (to gesti) Druhé opáčení Zákona Páně a všech Příkazání y ustanovení Božských na Knihy / vezma od Kneží z Pokolení Lévi připsal geho / a ty Knihy bude mítí a sčítá / y také w nich čísti bude po všech dny života svého / aby se naučil báti Pána Boha svého / a ostříhati Příkazání y ustanovení geho / kterážto gsau w Zakoně napsána z. Z kteréhožto napovědění kratičkého Muže tohoto Božského tomu se srozumí wá / že Zakon Boží Kraluora a giným Lidem w tomto Swětě powyšsaným / křečím wřchnost a spráwu nad ginými magií a drží / obzvláště hned se porauč / aby oni tyž Zakon Páně / jakožto Knihy od sameho Pána Boha gin swětenau / w bedliwém opatrowání měli a drželi : A tak gi k sobě přigymali / jakožto vlastně gin náležející / a od sameho Pána Boha prostředkem Možjše gin připsanau. Nebo jako Kral / Osoba z přetayného Sandu Božského zprawování zwolana a nařízená / mage na sobě zdělá nost Božskou / vseckny giné Lidi w tomto Swětě Duostogenswím přewysšuge / tak Zakon Boží / a Knihy tato / w nížto vseckna wuole nasseho Pána Boha wsemohau cyho z strany Spasení nasseho zawřijna a obsazena gesti / nad vsecky giné Knihy duostomy a wtipy Lidskými sepsané / sprawedliwé předčiti a za naydražší Klénor y Pořád w tomto Swětě má gmijna a držána býti. A tak podle toho samým Kraluom vlastně také má se připsowati y oddáwati.

My pak všickni Wasji Kralowšké milosti wěrní poddaní / máme wěditi a znáti / že takowá gesti nasse powinnosti / aby chom za vseckny Wřchnosti Swěta tohoto / zwláště pak za Krale a Pány nasse milosti wé / wstawičně se Modlí / a se wšij porau Pána Boha za to prosyli / aby Pán Buoh Wsemohaucy Srdce wasse zprawowati / a swau milosti wau mochnau raku nad wasšými Kralowškými milostmi držeti račil / proto / že Spasení a neb zachowání y dobré wasšich milostí Kraluow / gesti Spasení a zachowání y dobré nás všech poddaných. Pročež ne bez přičiny Swaty Pawel nádo ba ta wywolená / k tomu všech napomíná / I Tymotheowi II. Aby předewšemi wěcmi daly se od nas Modlitby / žádosti a prosby Swaté y důkuow činění / za vseckny Lidi / a wšak předně za Krale / a za giné w Duostogenswím postawené / proto (ka) aby chom pokogny a tichy život wěsti mohli / we wšelikém prawém Naboženstwím / w ctnosti y w poctiwosti. Ano také za dnuow Dawida Krale a Ssalomanna Syna geho / w Chráme Božím od něho wystaweném / na každý den Modlitba se dala za obogitího Krale / yatkž Zialm LXXI to w sobě obsahuge / kterýž se takto začíná : Pane Bože / Saud twíg rač dáti Krali / a Sprawednosti twau Synu Kralowu / aby Lid twuog Saudil w Sprawednosti / a chudé twé w rozsuzowání. Protož toho a takowého od Du cha Swatého nařízení my všickni požijwagúce / tebe Wsemohaucy wěcný od wěků až na wěky požehnány Bože / a Otče Pána nasseho Gezu Krysta / pokorně prosíme / račiž milosti wé popatčiti / a okem twým milosřdným wzhlednauti na služebníky twé / Cysá ře / Krale / y gina Knížata / a zwláště pak na Arcy Knížata Pány nasse milosti wé / rač ge / y poddané gegich / wřdycky y na každém místě sam zprawowati / předewším zlým / a naywíc před wřrutnosti Tureckau / y předewšemi ginými auklady nepřátel ostříhati / za dnuow nassích rač nám pokogné časy dáti / nad twau Cýrkwí Křesťanskau / kterauž gsý drabau Krewí Syna twého wykupil / rač milosti wau ruku držeti / a všech zarmě cených Lidí potěšen býti / a časem swým z gegich truchlosti y wězení gin pomocy. Pán Buoh Wsemohaucy Wasji Kralowšké milosti račiž dáti dlahé zdrawí / wěle a štiasně nad námi nadewšemi Kralowánij. Dán w Praze / Lětha M. D. V. l. Dne patnáctého Měsíce Říjgna. Kteréhožto před Lěthy Sedmmezcytina / Solimanus Cysar Turecký od dobywání a obležení Wjdné Města Slawního w wěstaušch / wě lita w škodu wzaw / o hanbau přec odtráhl.

Wasji Kralowšké milosti

Wěrný poddaný

šikř Melantrých

z Awentýnu

A 11

Obr.č. 7 Dedikace druhé edice, stana druhá

**Najjasnějšímu Kráľi Českému / Arcyknížeti a
 knížeti / Maximilianowi Kráľi Štýrskému / Lucemburskému /
 habsburskému / Margraběmu / a Lužickému Margraběmu /
 Slezskému Knížeti / a Lužickému Margraběmu /
 Pánu mému / Vanilostiwějššímu /
 Podwenj**

Najjasnějšímu Kráľi a Pane Pane muog

najmilostiwějšší před sedmi lety když zkon Boží a kni-
 ha tato swaosta / w níž se zidstému / koleni Pán Bžh
 Wšemohúcy vsan nesmýrném Milostiwějšší / a w neob-
 sáhlé své dobré nassý / měla pazyken / žestým na swet-
 lo wygiti: A jámoh rovně toho času zssy Králowstau
 milostí Duostiwějšší Králowstěmu poolati / a za Krále
 Koruny České / a nám wsechním Owateluom tétož
 Králowstau z Pi a za Wrechnost / wyawiti ráčil. A se-
 znam yá w tom takowau mau powimot bybych se wssami Uradu nášeho
 ho Obywateli / z tak nenadále / potěšitelne adosine Ulowiny tá se téssyl / a neyake
 znamenj mé wděčnosti na sobě vložal / Protěm tu přswatau Křihu / kterauž gsem
 Ukladem welikým / spolu na ten čas / Towdem mým zprawiti Wytistnauti dal /
 wassý Králowstě milosti / jakožto Kráľ a P Koruny České upsal / přičiny polo-
 žiw / proč se gest to stalo / pokudž ppsáni wa Králowstě milostě Swatě Knihy
 a Zakon Boží / pro Česká a Chulu Sněna / Swatěho / a wclánj y rozhogne-
 ní w Wjře prawě Uradu Českého / weliké nameritě Uklay znouwu činil / a gi-
 podruhě na swětlo wssem wibewydat vmjdan Buoh wssenhúcy / kterýžto Krá-
 luom (yaktž Duch geho Swatohlassige) Snj dáwa / ráčil est w dobrém zdra-
 wj / stiasně a wesele wassý K lowstau milostemj dolních d Kraginy k nám bli-
 žegj přináležegjcy dowesti a se doprowoditě chož opet now a weliké nám wse-
 chnem wassý Králowstě milosti / tak tak nyny / z toho net mage potěšaj / a hnut gsa gistými
 přičinami / abych opet na swětlo giti / puow znamenj y m k wassý Králowstě
 milosti wprjímne lasty a napsani. A tak welb Pána Boh nášeho gsa toho w-
 děčen / že w tom we wssem / a z wlassse pat na halekě cestě / Pán Buoh wssenhú-
 cy zlych a škodliwych před wassý Králowstě milosti zachowti a ochraniti y w do-
 brém zdrawj nám nawští ráčil / opětauz Bu Swatau a Zakon Páne wassý
 Králowstě milosti / yaktž Kráľ a Pán / Pánmu wždy y milostiwějšší připsa-
 gi / Pána Boha poujžsa to prose / aby wassý Králowstě milosti / swau
 swatou pomoc a požehnanj swě Božstěwati ráčilaby wassý Králowstě milosti Pa-
 nowánj / předem k a k Chwale Bžh / tudíž kwe Swatě Křestienstě k rozssý-
 ření / y nám wssem Owateluom Králowstěmu / a wassý Králowstě milosti
 Poddaným k dobre / takowě Swatě Knihy / alo mi se giněmu tomu připsati /
 sý Králowstau m / k Prorok Bole najwyšší a Wuodce Bedliwy Lidu Izra-
 proto / že Moyses / toto Sweta pole vložení / jeho brati / mzy ginau řeči /
 helstěho / mage se / z zachowáwanj wssch Písa / Božstých spjlnostj napom-
 raut Lid Izrahe / ch Pátých gestu Deuteronom / lowan / o Kráľi a Uradu jeho
 nal / w Knihách / jal a powědel: Když (sta) ten / ožbyšste sobě potomně za Krá-
 mluwě / to gest / Králowstěmu swjho se posadí / ppsjet sobě Deuteronomion (te

Obr.č. 8 Dedikace, třetí edice, strana první

gesti Druhého oiačení Zákona Páně a všech Píkazání y vstanowení Božských na
Knihy/wesna od Knězů Dokolení Levi připsáno geho / a ty Knihy budet míti sse-
bau / y také w nich čísti se po wsectny dny žiwota swého / aby se naučil bati Pana
Boha swého a ošťuhati kázání y vstanowení geho / kterážto gsau w Zakoně na-
psána zc. Zterchošto w wědení kráčekého Muže tohoto Božého tomu se strozu-
mijwá že Zádni Božího z nom a gšným Lidem w tomto Swětě powyšseným / kteráž
wchnosti a šrawu nad yni magij a drj / obzwláště hned se poraučij / aby oni tyž
Zákon Páně / aťožto Zádni od sameho Pina Boha gim swćenau / w bedliwcm opa-
trowání mela drželi: Jakú Esobě přigijnali / yakožto wlastně gim naležegucey / a od
sameho Pán Boha přečetem Noyššsegim připsanau. Ues jako Král. Osoba z
přetayneho Saudu Božeh zprawowaní zwolená a natžžena / mage na sobě zdiil-
nost Božskau wsectny mē / lidi w tomto Swětě Duostogensiwjím přewyššuge / tak
Zákon Božha Knihy / to w nžžo wsectm wuole nasseho Pána Boha wšsenohu-
cyho z stran Spasení / šho zawěčna a obžžena gest / nad wsecty giné Knihy dš-
mysly a witi: Lidšty / šho / šprawedliwé / ředčiti a za naydražšij Klénor y Poklad
w tomto Swětě má gšna držana byti. Ať podlé toho samým Králuom wlastně
také má se přisowati držati.

Uy pak wšta wassy Králowštilostli wěrnij poddanij / máme wědēti a
znāti / že takwá gest / špawinnost / aby chon za wsecty Wchnosti Swěta tohoto /
zwláště páka Krále / Pán nasse milostiwé / stawicně se Modlili / a se wšly pořau-
Pána Boha / to přeli / by Pán Buoš wšsenohucey Srdce wasse zprawowati / a
šrawu milostbau moau / tu nad wassyimi Králowštyimi milostimi držeti račil / proto /
že Spasenij nes zao wání y dobre wassyho nilostij Králow / gestit Spasenij a za-
chowání y šbre nasseho poddaných. Počež ne bez přičiny Swatý Pawel nádo-
ba ta wywona / že / z wšech napomíná / / Tymotheowi II. Aby předewšsemi wěcmi
daly se od ně / Aby / šdosti a prosby Swatě y důkwow činění / za wsecty Lidi /
a wšak přeti za Krale / a a giné w Duostogensiwjím postawené / proto / (ška) aby chom
pokogny a tyž žiw wěsi mohli / we wšelém prawém / Nabožensiwjím / w ctnosti / y w
poctiwosti. / so tak / a dnow Dawida Krále a Šsalomauna Syna geho / w Chrá-
mē Božijm cnieho / šstaveném / na každý den Modlitba se dála za obogňho Krále /
y ažž žalm 181 to šobi obšahuge / který se takto začína: Pane Bože / Saud twuog
rač dati Kři / a Šprawdolnost twau Synu Králowu / aby Lid twuog Saudil / w
Šprawedššti / a šdět wě w / wozšuzování. Protož toho a takowého od Du-
cha Swatě natžžij / my wššecni požiwaguce / tibe wšsenohucey wěčný od wěkuow
až na wěky přehna / Bože / a Otě Pánatasseho Šgu / Křysta / pokorně prošym / rač
milostiwé poatiti / oštem / wým / nilostním / wšhlednauti na Služebnjšty twé / Cyř-
š / Krále / y má / Křžata / a zwláště / pa / na Arcy / Kněžata / Pány nasse milostiwé / rač
ge / y poddan / gegie / wšdycky / y / na / každm / miššte / sam / zprawowati / předewššijm / žlym /
a / naywice / pid / wštrouššij / Tureckau / y / ředewššemi / ginými / auklady / nepřatel / ošťuhati /
za / dnow / nššých / z / nám / pokogné / čas / dati / nad / twau / Cyrkwij / Křestianskaj / kterauž
gsy / drahan / z / wj / hyna / twého / wykapil / rač / milostiwau / tu / držeti / a / wšech / zarmu-
cených / Lidij / otěššij / byti / a / časem / šwn / z / gegich / truchlosti / y / wězení / gin / pomocy.

Pán Buoš wšsenohucey wassy Králowštilostli milosti račž dati / dlaně / zdrauw / wšelē a
šstiasně / nad / jámi / šdewššemi / Králowij. Dan w Praze / Lethy / M D L V I. Dne
patnáctého / Wššecy / řžjgna. Kterého / o / před / Lethy / Sedmnecytina / Solimanus / Cyř-
š / Turecky / od / dobwání / a / obležen / Wj / dně / Mesta / Šlawnjšhe / w / Kafaušých / w / elškau
šš / kodu / w / za / wš / hanau / přec / odtahl /

Wassy Král wššé milosti

Wěny Poddaný

Šitij Melantrich
Koždalowský
A iii

Obr.č. 9 Dedikace, třetí edice, strana druhá

křesťj Wychynost a spráwa nad ginými magij a držj / obzveláštne hneď se poraučj / aby
 oni tžj žalon Páně / jakožto Knížka od sameho Pána Boha gim swětenau / w bedli-
 wém opatro wánj mčj a držj: A tak gi k sobě přigjmali / jakožto wlastně gim náležejj
 cš / a od samého Pána Boha proštědem Moysjssim gim připsanau. Nebo jako Kral/
 w něho Saudu Božského k zprawowanj zwolena a natžena / magie na so-
 be / a wšickny gině Lidi w tomto Swěte Důstogenstwjim přewyssa-
 ge / a žalon Božj / a Knížka tato / w nájto wšickna wnole našeho Pána Boha wse-
 mohaučyho z strany Spasenj našeho / zawtžna a obřazena gest / nad wšickny gině Kníž-
 by / dūmyšly a wtipy Lidstwjim sepsané / sprawedliwě předčiti / a za naydrajšj Alénos y
 Póklad w tomto Swěte ma gmnāna a držjāna býti. A tak podle toho samým Kraluom
 wlastně také má se připsowati y oddawati.

A My pak wšickny Wassy Cysácké milosti wěrnj Poddanj / máme wědēti a zna-
 ti / že takowa gest naše powlnost / abychom za wšickny Wrd. nosti Swěta tohoto /
 zwláštē pak za Krale a Pány naše milostiwě / wslawěné se modlili / a se wšj potorau
 Pána Boha za to prosili / aby Pán Bůh wšemohučj stōce wasse zprawowati / a swau
 milostiwau mocnau Kuku nad Wassy Cysáckau milostj / tžj také nadevšsmi Krali a
 Knížaty Křesťianskymi / dejati rač / proto / že Spasenj aneb zachowanj y dobre wa-
 ssčy milostj Kralšw / gestit Spasenj a zachowanj y dobre nas wšech Poddaných.
 Pročej we bez přičiny Swatj Pawel nadoba ra wywolena / k tomu wšech napomjān /
 (k Tymotheowi II) Aby předewšsmi wěcmi daly se od nás Modlitby / žadosti a pros-
 by Swatě y dšjšw činěnj / za wšickny Lidi / a wšak předně za Krale / a za gině w Dů-
 stogenstwj postlawně. proto (k) abychem položny a richy žiwot wěšti mohli / we w-
 sšickém prawém Náboženstwj / w Ctnosti / y w poctiwosti. Ano také za dnšw Dawida
 Krale a Sfalomauna Syna geho / w Chramě Božjím od něho wyslawěním / na každy
 den Modlitba se dala za obogého Krale / jakž žalm LXXI to w sobě obřahuje / stryž se
 takto začjāna: Pane Bože / Saud twój rač dáti Krali / a Sprawedlnosti twau Synu
 Kralowu / aby Lid twój saudil w Sprawedlnosti / a chudě twě w rozřazowanj. Pro-
 tož toho a takowého od Duchu Swatého natžjnj my wšickny požjwagjce / tčw wse-
 mohučj wěčný od wššw az na wšy požehnany Bože / a Otče Pána našeho Ggn Kry-
 sta / pokorně prosime / račj milostiwě popatřiti / a okem twým milosrdným wšhlednauti
 na Služebnky twě / Cysácké / Krale / y ginā Knížata / a zwláštē pak na Arcyknižata Pá-
 ny naše milostiwě / rač ge / y Poddané gegich / wšdyčy y na každém místě sam zprawo-
 wati / předewšsm yšm / a naywšce před wkrutnosti Turckau / y předewšsmi ginými v-
 klady nepřátel ostřjhati / za dnšw našých rač nám p. kogně časj dáti / nad twau Ckřewj
 Křesťianskau / stranš gšy drabau Krewj Syna twého wylaupil / rač milostiwau Kuku
 dejati / a wšech zarmancených Lidj potěšitj býti / a časem swým z gegich trud. losti y wě-
 zanj gim pomocy. Pán Bůh wšemohučj wassy Cysácké milosti račj dáti blaubě
 zdrawj / weslé a štěstě nad námi nadevšsmi Kralowanj. Dan w Praze / Léta
 r. LXX* / a čwrtěho dne Měsíce Maje / ginaž na den Slawně památky Wslaupenj
 Pána Krysta na Učbe. Kteréhožto dne Ošwěcenā Kněžna P. P. Anna / Arcyknižna
 Katalauska / Najjasnějšjho Kněžete a Pána / Pána Maximiliāna / toho gmnā Dru-
 hého woleneho Křjmského Cysácké / Vhratského a Českého r. Krale Decra / slawně k
 Strawu S. Manželstwj / w Kosiide S. Wjtra na Hradě Pražském / Najjasnějšjmu
 a Wdšomocnému Kněžeti a Pánu / Pánu Filipowě Hyspanskému r. Krali / od Naje-
 důstognějšjho a Ošwěceneho Kněžete P. P. Anthonjāna r. Arcybiskupa Pražského /
 potvrzēna a oddāna gest.

Wassy Cysácké milosti

Wěrnj Poddanj

Gmān Mandrych
 z Awentynu.

Nayjasněgššymu a Naynepřemoženěgššymu
Knijzeti a Panu/Panu Rudolffowi Druhému / Říjmskému
Cysáři / z. Oberškému / Českému / Dalmatskému / Charwátskému / z. Králi.
Arcykňžeti Rakauskému / Margkrabi Morawskému / Lucemburskému / a
Slezskému Knijzeti / a Lužickému Margkrabi / z. Panu
mému naymilostiwěgššymu.

Klikomocny a Naynepřemoženěgššy Říjmský Cysáři/Pane můj naymilostiwěgššy. Gest giž tomu Dwadce-
 ti a osm Let/yakž gšem nayprwě Zákon Božij a tuto Swatoswa-
 tau Knijhu/yazykem Českým wúbec na Swětlo wydal. A že ro-
 wné toho Léta / totižto M. D. XLIX° / z wúle Pána Boha Cysá-
 řař Márymilián Swatě paměti Pan Otec wassý Cysářské milo-
 sti/gsa tehdaž w Hyspanij na mijské Naymocněgššyho Cysáře Karla V° Strayce swé-
 ho Gubernátorem a Mijšhodržijcým / na Kralowstwij Koruny České zwole-
 n byl: Protož geho milosti tu prácy swau/yakožto Králi a Pánu wnowě zwolenému/dedyko-
 wal gšem a připsal: abych tijn znamenij wděčnosti na sobě wložal/a geho milosti Pánu
 swému sřěstij a prospěchu w nowém důstogensstwij od Pána Boha winssowal a žádal.
 Potom opět po sedmi Letech: a potětij Léta M. D. LXX°/tauž Biblij Swatau/ne-
 malý náklad na Figšrey učiniw/a welikau prácy k tomu wynaložiw / pod gménem tehož
 Pana Otce wassý Cysářské milosti naymilegššyho wytisfl gšem a wydal. Předkladage
 sobě w tom wždycky předné Sláwu Božij/potom wzdělanij a rozhognenij Swatě O-
 becné prawě Wjry Křestianské/ne toliko w této České zemi/yakožto Wlasti mé/ale y
 mezy temi Národy/křetij slawneho yazyku Slowanského wlasině a přirozeně wžíwa-
 gij. Kteraužto přičinaw y teš weden a pohnut gšem/abych počtwrtě tauž Biblij swatau
 na swjig náklad wytisfnauti dal: znage kterať mnozý dobřij a pobožnij lidé po nij se pta-
 gij/A wwažuge y to/kterať wedě powolanij mého/w němž mne Bůh postavil/tijn po-
 winen gšem/abych w tomto sešlém wěku mém a strašnych sředinách / stroge se šrzo na
 cestu wšsem Lidem obecnau odgijti/něyakeho znamenij péče swé o šudaucy Národu swé
 ho dobré/giným ku přijkladu po sobě zanechal. Owšsem dobře posluhgij Lidškému
 pokolenij ti / křetij vmenijm Impresorským Knijhy dobré a wžitečné wúbec wydáwa-
 gij: Ale naywětšij prospěch činij ti/genž na Knijhy Swatě a pobožné/aby tudy mno-
 zý k prawě známosti Pána Boha přiwedeni byli/Statky a práce swé wynakladagij. Ne-
 bo zagisťe co může wžitečněgššyho býti w tomto žiwotě nad prawau pobožnost' a aneb co
 k dosaženij wěčného blahoslawenstwij potřebněgššyho? Pobožnost' zasľibenij má zna-
 menitá / a ne toliko činij nám žiwot na tomto Swětě pokogny a wesělý/ale y k Nebestě-
 mu a wěčnému wprjimanu nás cestau wede. A protož/když gšem teš naposledy/yakž o-
 známeno / Knijhu tuto Swatoswatau / abych gi znouu wytisfl / před šebe wzal/o nic
 wětšij péče gšem neměl/nežli aby conaypilněgij/a k wžíwanij wěrných Křestianůw nay
 přijhodněgij připrawena / a za žiwobytij mého dokonána býti/a na swětlo wygijti mo-
 hla: tak abych se ne toliko z práce swé kššyl a wesělil/ale také s wochotnau myslij a chutij
 z putowanij a podružstwij tohoto šijdného Swěta/do wěčné Wlasti hotowil a šrogil.
 A poněwadž pať naymilostiwěgššy Cysáři / ten chwalitebný obyčeg se zachowá-
 wá / že takowé Knijhy welikým Knijžatám a Panům se dedykugij a připsugij: a tato
 Knijha giž třikráte Panu Otce wassý Cysářské milosti gest připsaná/a w ochraně geho
 milosti od osmi a dwadcyti Let wstawičně byla: nynij pať po blahoslawenem geho mi-
 losti z tohoto Swěta odgijti/opět na swětlo wycházy: newidělo mi se ginému této prá-
 ce mé/nežli wassý Cysářské milosti připsati a dedykowati. Nebo poněwadž wždycky wěra-
 ným a poddaným šlužebnijkem byl gšem Swatě paměti Cysářůw Ferdynanda a Ma-
 rymiliá

* ij rymiliá

Obr.č. 12 Dedikace, pátá edice, strana první

7543

Ažádosti veliké byl névaky
Paulijn Křez poctivý aby mohl ro-
zumeti Písmám Swatým / a od tohoto se své-
ta odčlnouti. Psal k Swatému Jeronymo-
vi po névákém bratru Ambrosiovi ocařku čy-
ne na něm / mohl by sám bez Vátele a bez Mi-
stra rozum Písma Swateho mieti : osnamu-
guc vto teby žádosti te byl chie o Swatým Je-
ronymem přebývati / aby se Písmom Swa-
tým mohl od nebo učiti. Kterémužto odpow-
dá Swatý Jeronym týmto Listem / av kře-
stičan zmjnká o wšech Ambach Zákoná
Džijho. A takto gey počijna.

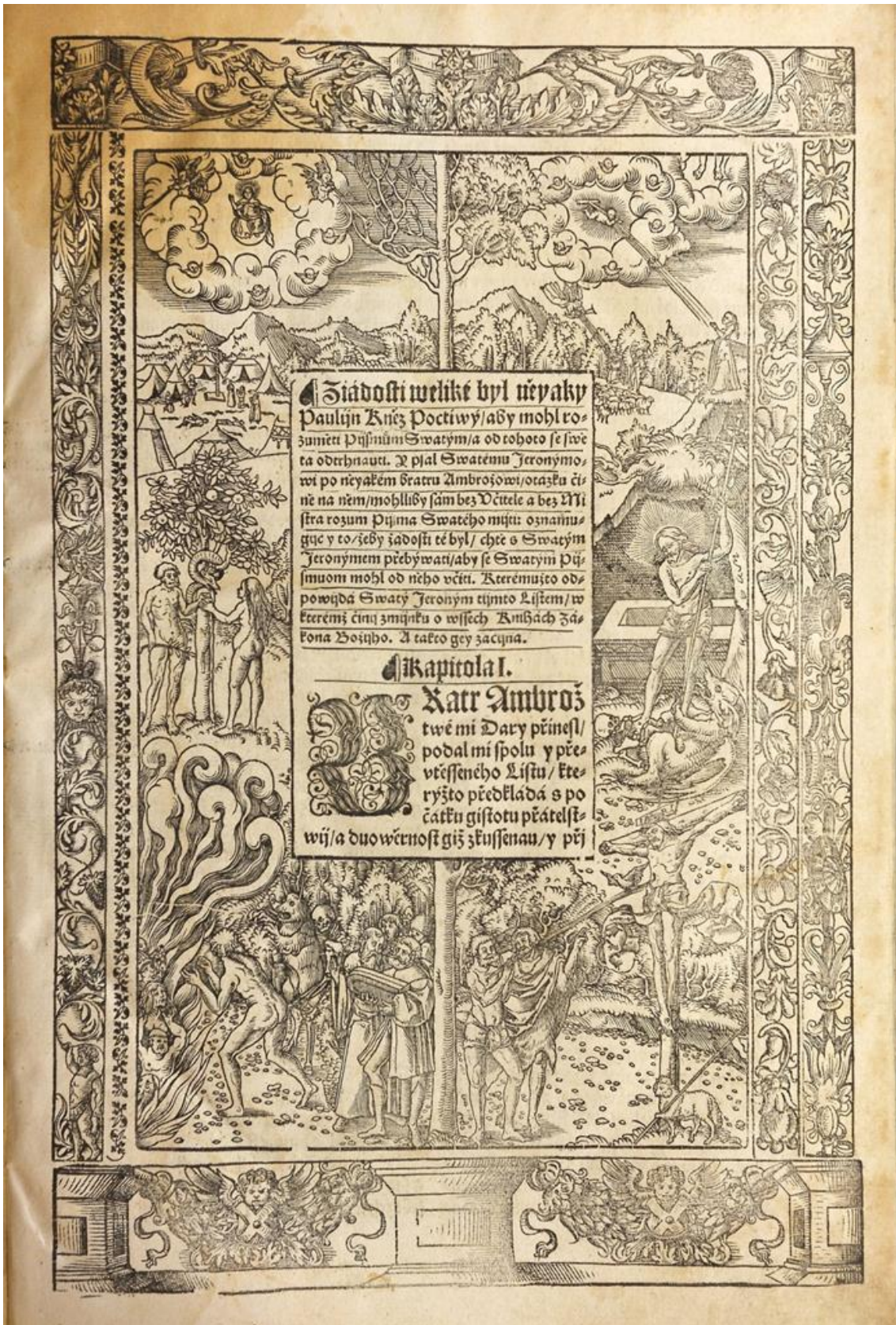
kapitola I.

Bate Amuroš
twé mi Dary přinesl
p. dal mi spolu y pře-
vřesene Epistoly kře-
tažto s počatku před-
klada gistoru přátel-
stwij nad duowerni až gis zřusšenau / a

Obr.č. 13 Titulní list Předmluvy sv. Jeronýma, první edice

Obr.č. 14 Titulní list Předmluvy sv. Jeronýma, druhá edice

Obr.č. 15 Titulní list Předmluvy sv. Jeronýma, třetí edice

Obr.č. 16 Titulní list Předmluvy sv. Jeronýma, čtvrtá edice

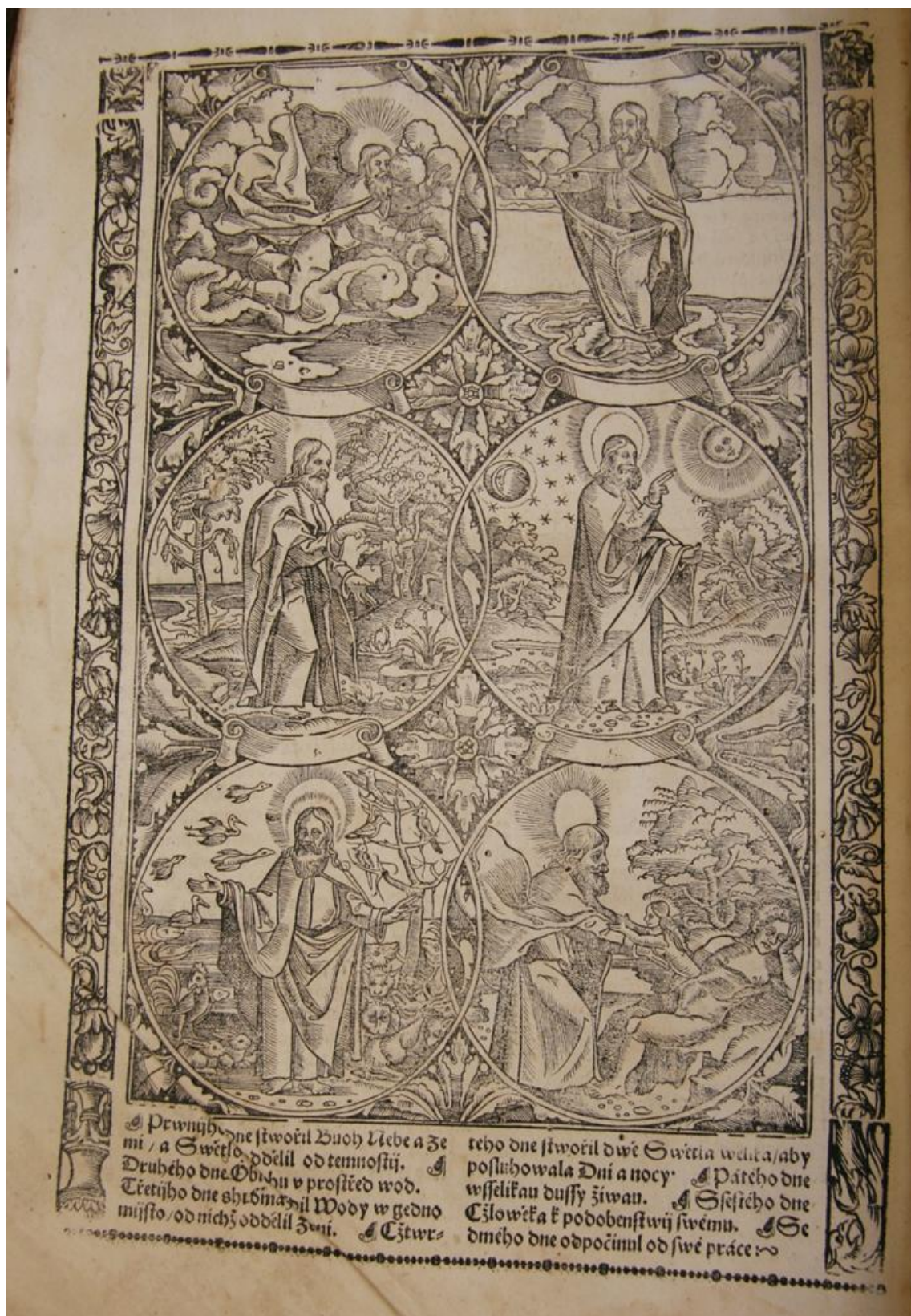

Obr.č. 17 Titulní list Předmluvy sv. Jeronýma, pátá edice

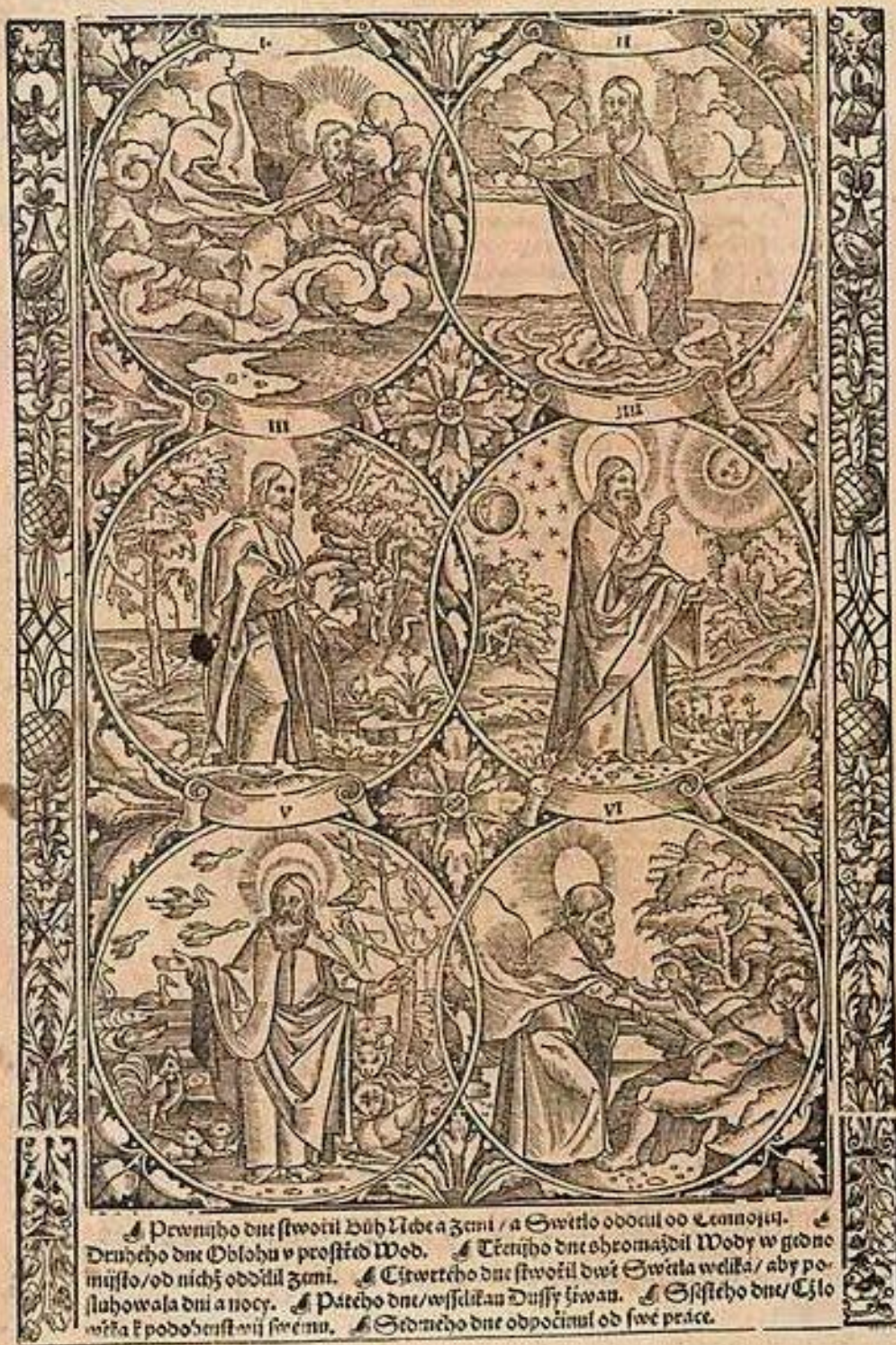
Obr.č. 18 Stvoření Světa, první edice

Obr.č. 19 Stvoření Světa, druhá edice

Obr.č. 20 Stvoření Světa, třetí edice

Obr.č. 21 Stvoření Světa, čtvrtá edice

Obr.č. 22 Stvoření Světa, pátá edice

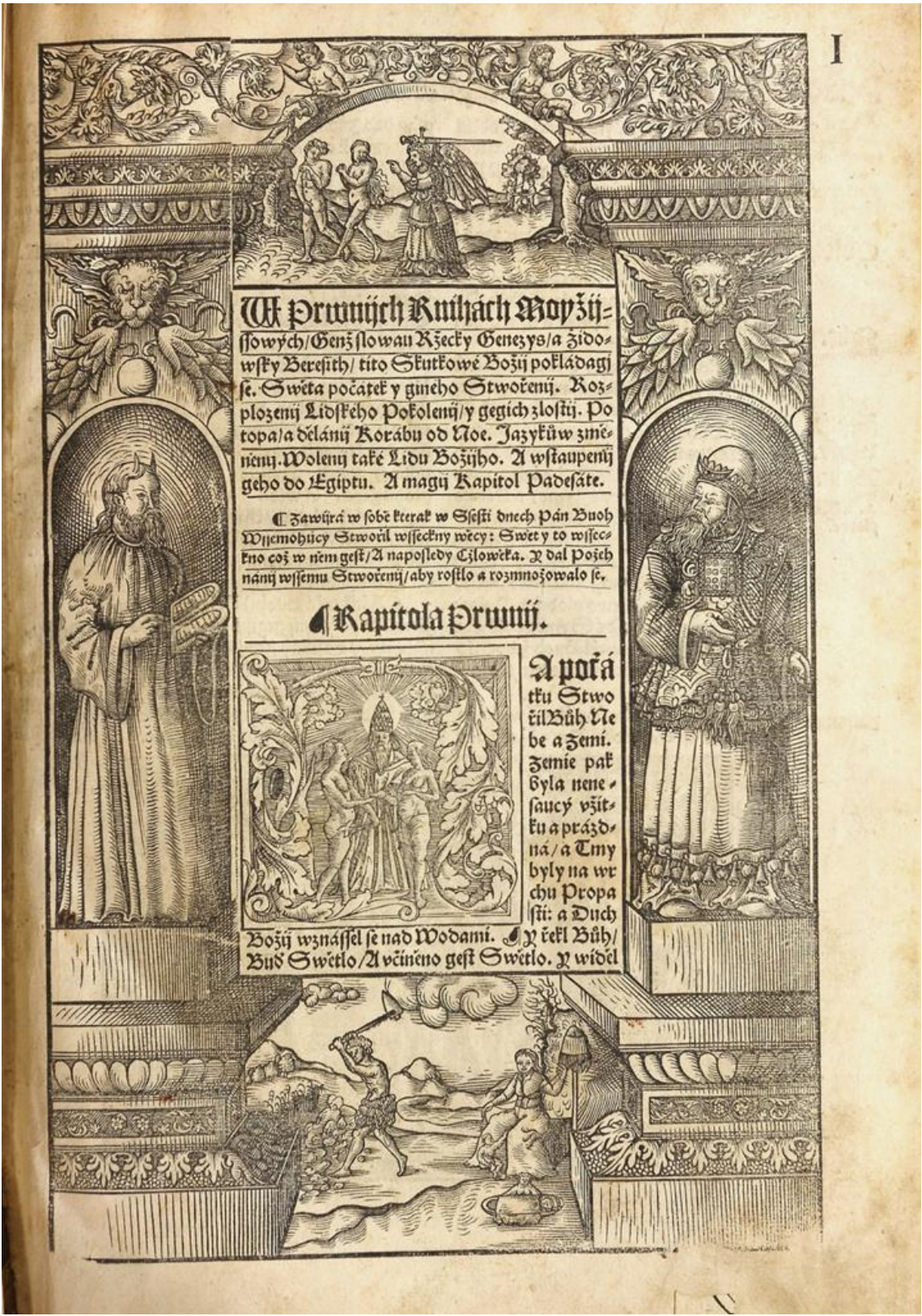

Obr.č. 23 Titulní list Prvnych Knih Mojžišových, první edice

Obr.č. 24 Titulní list Prvniých Kniž Mojžíšových, druhá edice

**W Prvniých Knihách Mojžíš-
šových/ Genz slowan Křecky Genezys/ a žido-
wsky Bereshith/ tito Skutkové Božíj pokládaj
se. Swěta počatek y gneho Stwoření. Roz-
plození Lidšeho Pokolení/ y gegich zlostí. Po-
topa/ a deláníj Korábu od Noe. Jazykůw zme-
nání. Wolení také Lidu Božího. A wstápení
geho do Egypťu. A magy Kapitol Padesáte.**

C Zawěra w sobe kterał w Sěsťi dnech Pán Duch
Wymohucy Stworil wšeckny wěcy: Swet y to wšec-
kno což w něm gest/ A naposledy Cžlowěka. Y dal Požeh-
nání wšemu Stwoření/ aby rostlo a rozmnožowalo se.

¶ Kapitola Prvníj.

**A počá-
tku Stwo-
řil Bůh Ne-
be a Zemí.
Země pak
byla nene-
saucej vžit-
ku a prázd-
ná/ a Tmy
byly na wr-
chu Propa-
stí: a Duch**

**Božíj wznášel se nad Wodami. Y řekl Bůh/
Buď Swětlo/ A učiněno gest Swětlo. Y widěl**

Obr.č. 25 Titulní list Prvniých Knih Mojžíšových, třetí edice

Začíná se Prvníj Knihy Mojžišowj

wy / genj Rzeckj slowau *Genesis*, a *Zydowsky Beresith*, w nichž se tti-
 to Skutkové Bojij pokládajj / totižto : Swěta počátek y gineho Stwořenií.
 Rozplození Lidského Pokolenij y gegich zlostij. Potopa / a děláníj No-
 rabu od Noe. Jazykby zmínění. Wolenij také Lidu Bojijho.
 A wstápanij geho do Egypťu. Amagij
 Kapitól Padefáre.

¶ Zauwážá w sobě / literál w Sěstij Dnech
 Pan Báh wěstěbnacy stwořil wěstěny wěcy:
 Swěce y to wěstěno coš w něm gest / A naposle-
 dy Ešlowěta. A dal Pořebnanij wěstěmu Stwo-
 řenií / aby rostlo a rozmnožowalo se.

Kapitola Prvníj.

A po
 čaaktu
 stwořil
 Bnoh
 Nebes
 zemi.
 zemie
 pak by
 la neme-
 saucy
 wšitku
 a práz
 duá / a Tmy byly na vrchu Propasti : a
 Duch Bojij wynášel se nad Wodami.

¶ A y řekl Báh: Bůd Swěto / A učiněno
 gest Swěto. y widěl Báh Swěto / jaby
 bylo dobré: y oddělil Báh Swěto od Te-
 mnotij / a nazwal Swěto Dnem / a Tmy
 Noey: y stal se Wěcer a Gítro den Prvníj.

¶ A řekl také Báh: Bůd Obloha y pro-
 stěd Wod / a odděl Wody od Wod. y uči-
 nil Báh Oblohu / a oddělil Wody křez by-
 ly pod Oblohu / od těch křez byly nad O-
 blohu. y stalo se tak. Nazwal pak Bnoh
 Oblohu Nebem: y stal se Wěcer a Gítro
 den Druhý.

¶ A řekl také Báh: Shromážďte se Wo-
 dy křez pod Nebem gšau w mįsto gđno /
 a oľaz se mįsto suche. y stalo se tak. Ana-
 zwal Báh mįsto suche zemi / a ohromáž-
 dĕnij Wod nazwal Mořem. A vzřel Báh
 jaby bylo dobré: y řekl: Zploď zemi Bylinu

zelanau / a wydáwagijcy Syne / a Dřewo
 plodné / nesaucy Owotce podle plodu swě-
 ho / gchojby Syne w saném sobě bylo na
 zemi. A stalo se tak. y wydala zemie Bylinu
 zelanau / a činjcy Syne wedle přirozneného
 spůsobu swěho / a dřewo plodijcy Owotce /
 a magijcy gđnokajde Syne podle wlast-
 nij powahy swě. A widěl Báh jaby bylo do-
 bre: y stal se Wěcer a Gítro den Třetíj.

¶ A řekl také Bnoh: Bůdte Swětla na
 Obloze Nebeské / a at dělĕj Den y Noc: A at
 gšau pro znamanj / a pro wyměrenj časťow /
 Dniw a Leth / aby swětĕla na Obloze Ne-
 beské / a oswěcowala zemi. y stalo se tak. A
 učinil Báh dvě Swětla wětka: Swěto
 wětšy aby panowalo nad Dnem / a Swě-
 to menšy aby panowalo nad Noey / y hwě-
 zdy / a postawil ge na Obloze Nebeské / aby
 swětĕly nad zemij / a aby panowaly nad
 Dnem y také Noey / aby dělĕly Swěto od
 Tmy. A widěl Báh jaby bylo dobré: y stal
 se Wěcer a Gítro den Čtvrtý.

¶ A řekl také Bnoh: Wydayte Wody
 Plaz duffe žiwé / y PRACTWO nad zemij / pod
 Oblohu Nebeskau. y stwořil Báh Wd-
 ryby wětke / a wšitkĕ Duffy žiwau a se by-
 bagijcy / křezaužto wydaly Wody w twa-
 nostech gegich / a wšitkĕ PRACTWO podle
 plodu geho. A widěl Báh jaby bylo dobré:
 y pořebnal gim tĕta: Křez a množte se / a
 naphĕte wody Mořské: Tej PRACTWO at se
 rozmnožuge na zemi: y stal se Wěcer a Gí-
 tro den Pátý.

¶ A řekl také Báh: Wyday zemie Duffy
 žiwau w pokolenij gegim / howada / a zane-
 plazy / y Sělmny zemske / podle twačnosti
 gegich. y stalo se tak. A učinil Báh Sělmny
 zemske podle twačnosti gegich / howada / y
 laždy zemi plaz zansly w pokolenij gegich.

Bylina
Drjwĕj
 plodné.

zál: CXXXV
Báh rá-
 ny swěc bđban
 cy na nich oľa
 žuge / a řehem
 gĕch / dĕl
 y wěty pĕšobj
Slunce.
Mořské.
Swězdy

C
Ryby.
PRACT-
 wo.
 tĕst D.
 Műdrostĕst.
 Műdrostĕst X.
 Ešley: XVII.
 Marec X.

Dobý
 řet.
Wjřĕta
Sělmny
Zemĕpla
 B Awi 37.

Swěto
 řetěstěstao
 čino.
 zál: LXXXVI
 A Zedrom I.
 A Zedrom XI.
Obloha
Nebes.
Zemie.
Moře.

Obr.č. 26 Titulní list Prvních Knih Mojžišových, čtvrtá edice

Začínají se První Knihy Mojžíšovy

vy / genz Řecky slovanu *Genesis*, a Židovský *Beresith*, v nichž se ti-
 to Stutkové Boží poladají / totižto: Světa počátek y gineho Stvoření.
 Rozplození Lidského Pokolení / y gegich zlostí. Potopa a dělání Ko-
 tabu od Noe. Jazykův změnění. Wolení také Lidu Božího.
 A wstaupení geho do Egiptu. A magíj
 Kapitol Padefáte.

¶ Završá w sobě / kterať w šesti dnech Pán
 Bůh wšsemohúcy stwořil wšsekny wěcy: Swěte y
 to wšsekho což w něm gest / A naposledy Člowěka.
 A dal Pojchnutí wšsemu Stvoření / aby rostlo a
 rozmnožowalo se.

Kapitola První.

A

¶ Po
 čaátku
 stwořil
 Bůh
 Nebe a
 Zemi.
 Zemie
 pak by-
 la nene-
 řaucy v
 útlu / a
 prázd-
 na / a Tmy
 byly na
 vrchu
 Propasti /
 a Duch
 Boží wzná-
 šel se nad
 Wodami.

¶ Y řekl Bůh: Bůd Swětlo / A učiněno
 bylo dobré: Y oddělil Bůh Swětlo od Te-
 mnoty / a nazwal Swětlo Dnem / a Tmy
 Nocí: Y stal se Wečer a gitro den První.

Swětlo
 Nebeské stwo-
 řeno.
 Dial: LXXXVI
 A šidim w I.
 A šidim XI.

¶ Y řekl také Bůh: Bůd Obloha v pro-
 střed Wod / a odděl Wody od Wod. Y učinil
 Bůh Oblohu / a oddělil Wody kteréž by-
 ly pod Oblohou / od těch kteréž byly nad Ob-
 lohou. Y stalo se tak. Nazwal pak Bůh
 Oblohu Nebem: Y stal se Wečer a Gitro
 den druhý.

Obloha
Nebe.

¶ Y řekl také Bůh: Shromážďte se Wo-
 dy kteréž pod Nebem gsau w místě gdně /
 a otkáž se w místo suché. Y stalo se tak. A na-
 zwal Bůh místo suché Zemí / a shromáž-
 dění Wod nazwal Mořem. A vzřel Bůh
 žeby bylo dobré: Y řekl: Zploď Země Bylinu
 zelenau / a wydáwagúcy Sýmě / a Dřewo
 plodné / nesaucy Owotce podle plodu swě-
 ho / gehožby Sýmě w samém sobě Bylo na
 Zemi. A stalo se tak. Y wydala Země Bylinu
 zelenau / a činícy Sýmě wedle přirozeného
 spůsobu swého / a dřewo plodícy Owotce /
 a magícy gednolážďe Sýmě podle wlast-
 ní powahy swé. A widěl Bůh žeby bylo do-
 bré: Y stal se Wečer a Gitro den Třetí.

Země.
Moře.

¶ Y řekl také Bůh: Bůd Swětla na Dial: CXXXV
 Obloze Nebeské / a at dělú Den y Noc: A at
 gsú na znamení a na časy / a dny y Lětha / a
 by swítily na Obloze Nebeské / a oswěco-
 wala Zemi. Y stalo se tak. A učinil Bůh
 dvě Swětla wiliká: Swětlo wětšy aby
 panowalo nad Dnem / a Swětlo menšy a-
 by panowalo nad Nocí / y Zvězdy / a po-
 stawil ge na Obloze Nebeské / aby swítily
 nad Zemí / a aby panowaly nad Dnem y
 také Nocí / aby dělily Swětlo a Tmy. A
 widěl Bůh žeby bylo dobré: Y stal se We-
 čer a Gitro den Čtvrtý.

¶ Y řekl také Bůh: Bůdte Swětla na Dial: CXXXV
 Obloze Nebeské / a at dělú Den y Noc: A at
 gsú na znamení a na časy / a dny y Lětha / a
 by swítily na Obloze Nebeské / a oswěco-
 wala Zemi. Y stalo se tak. A učinil Bůh
 dvě Swětla wiliká: Swětlo wětšy aby
 panowalo nad Dnem / a Swětlo menšy a-
 by panowalo nad Nocí / y Zvězdy / a po-
 stawil ge na Obloze Nebeské / aby swítily
 nad Zemí / a aby panowaly nad Dnem y
 také Nocí / aby dělily Swětlo a Tmy. A
 widěl Bůh žeby bylo dobré: Y stal se We-
 čer a Gitro den Čtvrtý.

Bylina.
Dříví
 plodné.

Slunce.
Měsíc.
Zvězdy

¶ Y řekl také Bůh: Wydagte Wody
 Plaz duffe žiwé / y Practwo nad Zemí / pod
 Oblohou Nebeskou. Y stwořil Bůh Wel-
 ryby weliké / a wšelikau duffy žiwau a se hy-
 bagícy / kteražto wydaly Wody w twař-
 nostech gegich / a wšeliké Practwo podle
 Plodu geho. A widěl Bůh žeby bylo do-
 bré / y pošechnal gim ěka: Kofítež a množte
 se / a naplňte Wody Mořské: Tež Pract-
 wo at se rozmnožuge na Zemi: Y stal se We-
 čer a Gitro den Pátý.

Ryby.
Pract.
 wo.

¶ Y řekl také Bůh: Wydag Země Du-
 sšy žiwau w Pokolení gegim / Howada / a
 Zeměplazy / y Sselmy zemské / podle twař-
 nosti gegich. Y stalo se tak. A učinil Bůh
 Sselmy zemské podle twařnosti gegich / Ho-
 wada / y každý Zeměplaz zemský w pokolení
 gegich

Wid D.
 Mandrosfi II
 Mandrosfi X
 Ecles: XVII.
 Mareš w X.

¶ Y řekl také Bůh: Wydag Země Du-
 sšy žiwau w Pokolení gegim / Howada / a
 Zeměplazy / y Sselmy zemské / podle twař-
 nosti gegich. Y stalo se tak. A učinil Bůh
 Sselmy zemské podle twařnosti gegich / Ho-
 wada / y každý Zeměplaz zemský w pokolení
 gegich

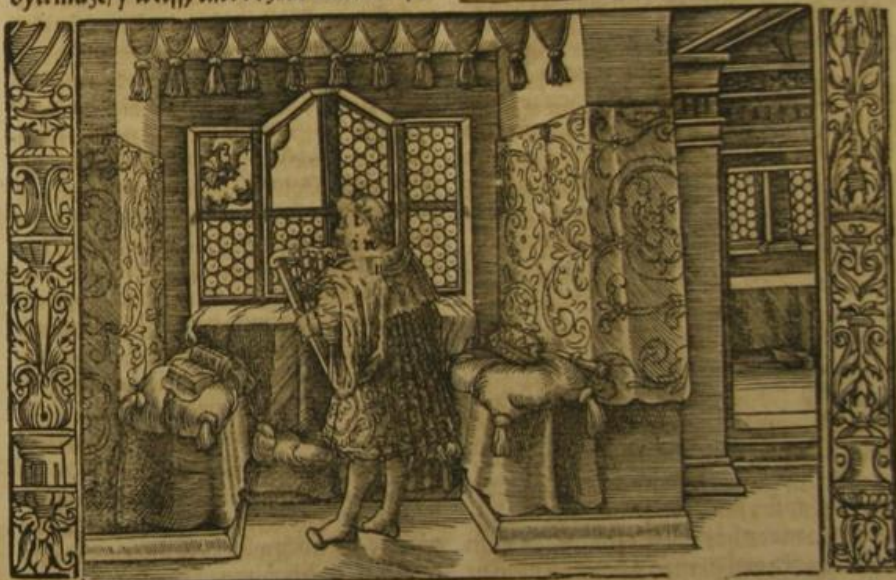
**Dobý-
 tel.**
Zvířata
**Zeměpla-
 zy**

Obr.č. 27 Titulní list Prvních Knih Mojžíšových, pátá edice

Zaltars.

wšeckny knižby tyto kteréž w sobě zawijra-
 gi pšine ty / od toho nástroge aneb nápra-
 wy hudby / Zaltář slowau / a ta náprawa
 byla o desíti strunách. Jakož pak Zalmůw
 těchto gest w počtu wšech Seo a Padesát:
 Prawij Swaty Augustyn / a některij gini /
 zebý ge skládal wšecky sam Dawid. Ale gi-
 niij Doktorowé znamenitij Křesťansstij / y sta-
 řij Židowstij mluwíj / zebý některij z nich a
 mnozý / od giných také Lidij nabožnych a
 Swatých skládání byli. Jakož při tomto se
 zda / zebý to přímějšij a prawějšij bylo.
 A ačkoli w řeč Českau přwe byly přelo-
 ženy Knižby tyto Zalmuow. Ale potud to-
 to přeloženi každému kdo ge čte užitečnějšij
 byti máže / y wětšij také rozum dati / ano po

ludž gest y zgewněgij a otewřeněgij wylože-
 no / to se poraúčij tēm kdo se s nim obyrá /
 a ge bezewššij zle záwisti / jako Křesťané wěr-
 ni / čistij budau. Napisowé také při každem
 Zalmu tuto položeni gsau / k rozumu Du-
 chownijmu o wšsem obracenij
 C Knižby Zalmowé gsau složene od Swatého Da-
 wida z Prorokowu nary slowůtnejšijho: kteréž Kře-
 sťij slowau Psalterium / Latine Organum / Židow-
 sťij Klalath / Česťij pak Zaltář. W nichžto Da-
 wid cínij zmínka o Bojštwij Krysta Pana / o Cilo-
 wěcěnstwíj / o Dmučenij / o Wkřesťenij / o na Těbe
 Wstaupenij / o Prigicij / o Saudu / o Můlách brě-
 sťnych lidij / o Dobroděgných Bojšťch / a o Chwa-
 lách geho. A neš Zalmuow Seo a Padesát.
 C W Zalmu prwnijm wopšuge se cesta k Blaho-
 slawenstwíj wěcěnému.

Blaho =
 slaweně dlo-
 wěla wopšá-
 niij.

ředel. A Ale w Zákone Páně wuole geho: a
 w Zákone geho přmyslowati bude wedne y

Blahosla-
 weny / Muz
 kterýž nepo-
 stupil pora-
 die newier-
 ných / a na
 cestie hřij-
 sťnych nezů-
 stal / a nasto-
 licy posně-
 wacůw ru-
 hawých ne-
 wnocy. A budeť jako dřewo kteréž wšaze
 no ge wedle tekauých wod: kteréž Owotce
 swě wydawati bude w času swém. A A listi
 ge ne spadne: a wšecky wěcy kteréžkoli čini-
 ti bude / prospěšně budau. A Ne tak newěr-
 niij / ne tak: Ale jakožto prach kterýž zmij-
 tá wjtre od swěchlu země. A Protož ne po-
 wstáwagij newěrnij w saudirani hějšťnecy
 w radě šwědliwých. A Nebo zna Pá cestu
 šprawedliwých: a cesta newěrných zabýne.

C Zalm II. Mluwíj o těch kteréž wklady puošedj
 proti Králowstwij Krysta Pana a geho w wyššijm
 y duoslogenstwij / kteréž Prorok wida w duchu y dčij.

Jer. xv
Blaho
 Blahosl-
 ny k čem
 přowone
Aw
 bo a bez-
 bo Cilo-
 wopšáně

Obr.č. 28 Žaltář sv. Davida, první edice

sta jako Křesťan věčný ge čta s wděčnostj
rozgimay a Pána Boha chwal. Nápřidové
tafe při každém žalmu tuto položení gšau, k
rozumu Duchovnímu owšem obraceni.

Žaltář se Žaltář Da-
wida Swatého.

Žaltář žalmové gšau složené od swatého Da-

wida / s Prorokůw nayslowitnějších: kterčž žec
ty slozau Psalterium / Latine Organum / Židowstwy
Tablath / Cještwy pak Žaltář. W nichžto Dawid
čini zmiňku o Božstwě Krysta Pána / o Člowne
čestwě / o Vmáčenj / o Wzkříšenj / o na Nebesa
Wstaupenj / o Priggetj k Saudu / o Mrtách hřis-
šných lidů / o Dobrodějných Božstwy / a o Chwá-
lach geho. A obsahugy žalmow Swa a padešat.

W žalmu prawnim wyptuge se cesta k Bla-
hošlawenstwy věčnemu.

Laholla-
weny muž
kterž nepo-
stupil po ra-
die newier-
ných / a na
čestie hřis-
ných nestal
a na Sto-
licy posine-
wačůw ru-
hawých neseděl.

Alle w zákoně Páně
wšle geho: a w zákoně geho přemyslowati
bude we dne y w nocey. A budeť jako děe-
wo kterž wšazeno gě wedle tekůčých wod:
kterž owoce wydawati bude w času swém.
A list geho nespadne: a wšeckny wěcy
kteržkoli činiti bude / sstiašnět se powedan.
A teťak Bezbožnj / neťak: Ale jakožto
prach kterž zmjta wjete od swrchku země.
A Protož nepowstanau nepobožnj w

saudu: ani hřisšnýcy w radě Sprawedi-
wých. Nebo zna Pán cestu Sprawedi-
wých: a cesta Bezbožných zahyne.

Čžalm II.

Mluwě o tech křecj auklady puešobj proti
Kraalownstwy Krysta Pána a geho wywawšeni y
duostogemstwy / kterčž Prorok wida w duchu y du-

Koě se baučili Narodowě / a Li-
de myslili daremně wěcy: A Po-
stawili se Kraalowě země / a Kni-
žata sešla se w gedno / proti Pánu
a proti Pomazaněmu geho. Roztrhnaně
swažky gegich / a odwrzme od seoe gho ge-
gich. Kterž přebýwá w Neběšch posinj
wati se bude gim: a Pán žerty mjiťi bude z
nich. A Teďaž mluwiti bude k nim w hře-
wu swém: a w přchliwosti swě zbrozyť ge.
A pak wštanowen gšem Kraalem od něho
nad Syonem horau swatau geho / wohla-
slugje Příkazanj geho. Pán čel ke mně /
Syn muog gšy ty / ya dnes zplodil gšem te-

Pohriž-
ka Vepřate
luom Krysto
wym a Čyř-
twe geho.

Buoh
Syn mluwě.

Obr.č. 29 Žaltář sv. Davida, druhá edice

sti/ jako Křesťian věčný ge čta s wděčnostij rozgimay a Pána Boha chwal. Nápřowé také při každém žalnu tuto položení gšau/ k rozumu Duchownijmu owšem obráčení.

Žaltář se Žaltář Da- wida Swatého.

Knihy Žalmowé gšau složené od swatého Da

wida/ Prorokůw nayslowitnějšího/ Kteréž Křec ty slowau Psalterium/ Latně Organum/ Židowšky Tablath/ Česky pak Žaltář. W nichžto Dawid čimž zmínku o Bojstwu Krysta Pána/ o Cíloweš čenstrotij/ o Vmučení/ o Wzkříšení/ o na Těbesa Wstaupení/ o Priggej k Saidu/ o Mučach hřis sšných lidí/ o Dobrodějných Bojstých/ a o Chwa- lách geho. A objáhugy Žalmuow Sto a Padesát.

W Žalmu prwním wypřuge se cesta k Bla- hollawenstwu wěcnemu.

Blaho- slawen' clo- wka wypřa- ni.

Lahosla- weny Nuz kterýž nepo- stupil po ra- die newier- ných / a na- cestie hřis- sšných nestal a na Sto- licy posine- waciu w ru-

hawých neseděl. Ale w zákoně Páne wšle geho: a w zákoně geho přemyslowati bude we dne y w noci. A budeť jako děe wo kteréž wfazeno ge wedle tekucých wod: kteréž owoce wydawati bude w času swém. A list geho nespadne: a wšseckny wěcy kteréžkoli činiti bude/ sšstastně se powedan. Ne tak Bezbožnij/ ne tak: Ale jakožto prach kterýž zmjtá wjtr od swrchku země. Protož nepowstanau nepobožnij w

saidu: ani hřisšnějšícy w radě Sprawedi- vých. Nebo zna Pán cestu Sprawedi- vých: a cesta bezbožných zahyne

Žalm II.

Mluwij o těch kteréž anklady puosobj proti Kralowstwu Krysta Pána a geho wywayšeny y duostogentwu/ kteréž Prorok wida w duchu y di/

Roč se baučili Narodowé / a Li- de myslili darenné wěcy? Po- stawili se Kralowé země/ a Knij- žata sešla se w gedno/ proti Pánu a proti Pomazanému geho. Roztrhněme swazky gegich / a odwrzme od sebe gho gegich. Kterýž přebýwá w Nebesých posinj wati se bude gim: a Pán žerty mjtá bude z nich. Tehdaž mluwiti bude k nim w hne- wu swém: a w prchliwosti swé zbrozyt ge. Já pak wstanowen gšem Kralen od něho nad Syonem horau swatau geho/ w ohla- sšugje Přikazanj geho. Pán řekl ke mně/ Syn muog gšy ty/ yá dnes zplodil gšem te

Pohříž- la Nepřate- luom Krysto- wým a Cyr- tawc geho.

Boh Syn mluwij.

Li ij

Obr.č. 30 Žaltář sv. Davida, třetí edice

Žaltář

Zatřina se Žaltář složený a sepsaný od
Proroka Dawida Swateho / se všech Prorokuow napslowit-
 nýssyho: Kterýž Někdy slowe Psalterium, Latine Organum, židowský Nablach, Český
 pak Žaltář. W kterýchžto žalmích Dawid činný zmynku o rozličných věcech/zvláště
 pak o Božství / o Cílowičanství / o Dmčenij / o Wzkřisnutí / o na Ube Wstau-
 panij / o přiginií k Sandu Krysta Pana / o Mufach hějšsich Lidij / o
 dobrodinijch Božstych / a o Chwalách geho. A obsahu-
 gij žalmow Sto a Padesát.

Žalm Brwnij.

W žalmu prawnim wypisane je cesta
 blaboslavenstwj wěděníma.

Blabo
 slawene do
 wěka wypisá
 ný.

Bohoslawenau
 Muz kterýž nepostaučil
 po Xade newičnych / a
 na cestě hějšsich nestal /
 a na Stolicy posuřewa
 čuow rihawých nečidel.

Inc. xvii B ně wšle geho: a w zákoně geho přemyslo-
Člo wari bude we dne y w nočy. **A** budeť ya
 wěk blabosla bo dčewo kterýž vsazeno gisť wěclě tchicých

wod / kterýž Owotee wydawati bude w ča-
 su swém. **A** List geho nespadne: a wyše-
 ky wěcy kteréžkoli činiti bude / stiašně se po-
 wědau. **N**eť tak bezbojný / neť tak: ale ya
 kžito prach kterýž zmija wjete od swěchlu-
 žaně. **P**rotož nepowstanau nepobožnj
 w Sandu / ani hějšsijce w Radde Sprá-
 wědlivých. **A** Wbožná Pan cestu spra-
 wědlivých / a cista bezbožnych zahyne

teny čim
 se přiče-
 wá.
Wě-
 něho a bo-
 něho čim
 la wyře-

Žalm II.

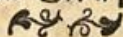
Mluwí o těch kterýž auklady pásebu pro-
 ti Králowstwj Krysta Pana a geho wřewst-
 ný y duoslognstwj / kterýž Proceť wědau w Tu-
 čhu y bñ.

Proč se

Obr.č. 31 Žaltář sv. Dawida, čtvrtá edice

Zialtar.

Zacína se Zialtar složený a sepsaný od
 Proroka Dawida Swateho / ze wšech Prorokuow napřlowut-
 něgšyho: Kterýž Ržecy slowe Psalterium, Latine Organum, židowšty Nablath, Cžesty
 pak Žaltár. W kterýchžto žalmůch Dawid činiž zmjínku o rozličných věcech / zwlašťe
 pak o Božštwj / o Cžlowčenštwj / o Dmučenj / o Wzkřšsenj / o na Nebe Wstau-
 penj / o přigitj k Sandu Krysta Pána / o Mukách hrššných Lidj / o
 dobrodinjch Božštych / a o Chwalách geho. A obsahu
 gů žalmuow Sto a Padesát:

Žalm Brwnj.

W žalmu prwnjm wypságe se cesta k bla-
 hošlawenštwj wěčnému.

Blaho-
 šlaweného člo-
 věka wypsá-
 nj.

Blaho šlawený
 muž kterýž nepostaupil
 po Radě bezbožných / a
 na cestě hrššných nestál /
 a na Stolicy posněw a
 čuow ruhawých nesědel.

Jer: XVI. B. Ale w zákoně Pá-
 ně wšle geho: a w zákoně geho přemyslo-
 wati bude we dne y w nočy. A budeť ya
 wěk blahošla-
 Bo dřewo kteréž wsazeno geš w ledě tekůčych

wod / kteréž Owotce wydáwati bude w ča-
 su swém. A List geho nespadne: a wšle
 cky wěcy kteréžkoli činiti bude / stia sněť se
 powedau. Ne tak bezbožnj / ne tak: ale
 yačožto prach kterýž zmjta wjtr od swrch
 ku země. Protož nepowstanau nepobož-
 nj w Sandu / ani hrššnjcy w Radě spra-
 wedliwých. Nebo zná Pán cestu spra-
 wedliwých / a cesta bezbožných zahyne.

Žalm II.

Mluwí o těch / kteréž au klady přisobij pro-
 ti Kralowštwj Krysta PATA / a geho wywayšče-
 nj y duostogenswí / kteréž Prorok wida w Du-
 chu y dš.

Proč se

Obr
 .č.

Obr.č. 33 Titulní list Knihy proroka Ezechiela, první edice

Obr.č. 34 Titulní list Knihy proroka Ezechiela, druhá edice

Obr.č. 35 Titulní list Knihy proroka Ezechiela, třetí edice

E křídla gegich gednoho k druhému: Neobra-
cowały se když sšly, ale gedno každé před twá-
ří swan každo. A podobnostwj obličjege ge-
gich / twaří člověčí: a twaří Lwowá na pra-
wicy gich čtyř: ale twaří Wolowá na lewi-
cy gich čtyř: a twaří Orlice se swrchu gich
čtyř. A twaří gegich / y křídla gegich roz-
tajená swrchu: Dvě křídla každého gich
spopowala se, a dvě přikrywala těla gegich.
A gedno každé z nich před twaří swan cho-
dilo: Kdež byla prudkost ducha / tam křá-
čdy ani se odeacowaly když chodily. A po-
dobnostwj zwiřat / a wžeťenij gegich / ya-
ko vhlj wohné hořjčyho / a jako pohlednij
do swěta. Toto bylo widnij bihage v pro-
střed zwiřat / blesk ohně / a z ohně blyškánij
wycházjčy. A zwiřata sšla a nawraco-
wala se / tu podobnostwj blyškánij zaswěca-
güchho se.

Widnij
261.

A když gšm patřil na zwiřata / wšá-
zalo se kolo gedno na zemi podle zwiřat /
mage čtyř twaří. A spatřenij kol y dšlo ge-
gich / jako widnij Moře / a gedno podobn-
stwj gich čtyř: A spatřenij gich y dšla / jako
by bylo kolo prostřed kola. Po čtyřech stra-
nách gich gduice sšly / a neobracowaly se když
chodily. Postawa pak byla kolám / y wyššl /

a hrozně wžeťenij: A wyšetno tělo plně očí
wškol gich čtyř. A když chodila zwiřata /
chodily spolu y kola podle nich: A když se poz-
dwihowala zwiřata od zeme / pozdwiho-
waly se spolu y kola. Kamžkoli sšil duch / tam
také / když sšl duch kola spolu / zdwihaly se /
gdauce za nim / nebo duch swota byl w ko-
lách. Sgdancym sšly / a s sšogüčym staly: a
s pozdwiženym od zeme spolu se pozdwi-
howaly y kola / za nimi gdauce: neš duch š-
wota byl w kolách. A podobnostwj nad hla-
wau zwiřat Ube hwězdneho / jako spatře-
nij křistalu hrozněho / a roztaženého nad ge-
gich hlavami swrchu. Ale pod Ubem křj-
dla gegich zrajená / gedno k druhému: Ged-
no každé dvěma křjedly přikrywalo tělo swé /
a druhé se také zakrywalo.

A sšlyšl gšm zwul křjdel / jako zwul
wod mnohých / jako zwul wyšškeho Boha
když chodily / byl jako zwul mnošstwj / a ya-
ko zwul wogš. A když staly / opuššena byla
křjda gegich. Uš když byl hlas na Ubi / ste-
rež (totij Ube) bylo nad hlavau gegich / stá-
ly a opuššely křjda swa. A na Ubi / kterč
se dotýkalo hlav gegich / jako spatřenij ka-
mene zasšjřowého / podobnostwj Tršnu:
A na podobnostwj Tršnowám / podobn-
stwj

xxx iij stwj

Obr.č. 36 Titulní list Knihy proroka Ezechiela, čtvrtá edice

E křídla gegich gednoho k druhému: Neobra-
cowaly se když sly / ale gedno každé před
twáří swan krácelo. Podobenswíj pak o-
sličige gegich / twáť člověka a twáť Lwa
na prawicy gich čtyř: ale twáť Wola na le-
wicy gich čtyř: a twáť Orlice se swrchku
gich čtyř. A twáři gegich / y křídla gegich
roztážena swrchu: Dvě křídla každého gich
spogowala se / a dvě přikrýwala těla gegich.
A gedno každé z nich před twáří swan cho-
dilo: Kdež byla prudkostí ducha / tam krá-
čely / ani se obracowaly když chodily. A po-
dobenswíj zwjřat / a wzeženij gegich / ya-
ko vhlj wohné hořjcyho / a jako pohledenij
do swěta. Toto bylo widenij probjřagj-
cý se v prostřed zwjřat / slest ohně / a z ohně
slyškánij vycházegjcy. A zwjřata slla a
nawracowala se / ku podobenswíj slestku
slyškagjcyho se.

W idenij
A když gšem patřil na zwjřata / vka-
zalo se kolo gedno na zemi podle zwjřat /
mage čtyry twáři. A spatřenij kol y dňla ge-
gich / jako widenij Noře / a gedno podoben-
stwíj gich čtyř: A spatřenij gich y dňla / jako
by bylo kolo prostřed kola. Po čtyřech stra-
nách gich gduice slla / a neobracowala se když
chodila. Postawa pak byla kolám / y wýsořt /

a hrozné wzeženij: A wseckno tělo plné očí
wákol gich čtyř. A když chodila zwjřata /
chodila spolu y kola podle nich: A když se po-
zdwichowala zwjřata od země / pozdwicho-
wala se spolu y kola. Kamžkoli šel duch /
tam také / když šel duch kola spolu zdwicho-
wala se / gduice za ním / nebo duch žiwota byl w
kolách. S gduicými slla / a s stogjcyými stá-
la: a s pozdwichenými od země spolu se poz-
dwichowala y kola / za nimi gduice: nes
duch žiwota byl w kolách. A podobenswíj
nad hlawami zwjřat oblohy Nebeske / ya-
ko spatřenij křistálu hrozného / a roztážene-
ho nad gegich hlawami swrchu. Ale pod
oblohan křídla gegich ztažena / gedno k
druhému: Gedno každé dvěma křídly při-
křýwalo tělo swé / a druhé se také zakřýwalo.

A slyšel gšem zwuk křídla / jako zwuk
wod mnohých / jako zwuk wýsořkeho Boha /
a když chodily / byl jako zwuk množstwíj / a
yako zwuk zwogst. A když staly spustřena by-
la křídla gegich. Nes když byl hlas na oblo-
ze / kteráž byla nad hlawan gegich / staly a o-
paustřely křídla swá. A na obloze / kteráž by-
la nad hlawami gegich / jako wzeženij ka-
mene zaffjroweho / podobenswíj Tránu:
A na podobenswíj Tránowém / podoben-
stwíj

xxx stwíj

Kapitola I.

21

Aruel Apostol Krysta Gežusse
 strze wuoli Boží/a
 Tymotheus Bra-
 tr: tem krečij gsu w
 Koložys swatým a
 wěrným Bratrům
 w Krystu Gežussy/

Milost wám a pokoj od Boha Otce nasse-
 ho/a od Pána Gežusse Krysta.

Dežugeme Bohu a Otce Pána nasse-
 ho Gežusse Krysta/wždycky za was modle-
 ce se: slyšyce o Wjře wasy w Krystu Gežus-
 sy/a o milowánij kterež máte ke wšem swa-
 tým/pro naděgi kteraž složena gest wám w
 Nebesych/o kterež gste již slyšeli w Slowu
 prawdy Cžtenij/kterež gest přišlo k wám/
 jakož y po wšem Swěte gest a plodij se/a
 rostie/yakož to také y mezy wami od to^o dne

Bw kterémž gste slyšeli a poznali milost Boží
 w Pravdě/yakož gste senaučili od Epafrey
 naymilegšyho spoluslužebníkta nasseho/kte-
 ryž gest wěrný za was služebník Krysta Ge-
 žusse /kteryž také oznámil nám milowánij
 wasse w duchu Swatem. Protož y my od
 toho dne jakž gšine to wlyšeli/

ANe přestáwáme modlece se za was a
 žádaguce/abyšste byli naplněni poznánijm
 wuole geho/we wšsy moudrosti a rozumu
 duchowným/abyšste chodili hodně Bohu
 we wšem se lsbjuce/w každem skutku dobrem
 se rozmahaguce/a rostuce w vmenij Božijm
 we wšsy ctnosti gšauce posylněni wedle mo-
 cy yasnosti geho/we wšsy trpeliwosti a dlan-
 ho čekánij: s radostij dežuguce Bohu a Ot-
 cy/kteryž hodne nás učinil abychom byli w
 částni dedictwý Swatých geho w swětle.

AKteryž wytehl nás z moci temno-
 stij/a přenesl do Kralo wstwý Syna milo-
 wánij sweho/w kterémžto máme wylaupe-
 nij a odpustěnij hěijchuow: Kteryž gest o-
 bwas Boha newiditedlného/marozary přede
 wšsym stwořenijm: Nebo w něm stwořeny
 gšau wšsecky wěcy na Nebi y na Zemi/wid-
 tedlně y newiditedlně/buďto Tránowe neb
 Dominaciaowé/buďto Principátowe neb
 Potestátowe/wšsecky wěcy strze něho a w
 něm stwořeny gšau/a on gest předewšsemi/a
 wšsecky wěcy w něm stogý.

Aon gě hlawa u těla Cžrkwe/kteryž gě
 počátkem a praworozenij wstaw zmrtwych
 aby on mezy wšsemi prwnij místo dežal/
 Aaaa v

Obr.č. 38 Epištola sv. Pavla k Kolocenským, první edice

Boží skrze Pravdu / jakož jste se naučili B od Epafrey naimilejšího spolu služebníka nasseho / kterýž gest věrný za vás služebníček Krysta Gejíše / kterýž také oznámil nám milování vaše w Duchu Swatém. Pro tož y my od toho dne / jakž jsme to vlyšeli:

Učestřawáme Modliti se za vás a žádati / abyste byli naplněni poznáním wšle geho / we wšly Naudrošti a rozumu Duchowním / abyste chodili hodně Bohu / we wšsem sělibůce / w každem skutku dobrém / semnožuce / a rostauce w věmání Božím / wšleřkau sylau gšauce posylněni / wedle mo cy yasnosti geho / we wšly trpěliwosti a dlau hém čekání : a radošiu deřugijce Bohu a Otcy / kterýž hodně nas učini / abychom byli wčasni deřictwí Swatých geho w swětle.

XXIII
Neděle
po Swatce
Trojici.

Kapitola I.

Podpis.

Titul
si.

Awel

Appostol Krysta Gejíše / skrze wuoli Boží / a Tymotheus Bratře : tēm kterěž gšau w městě Kolosy swa

Posbratřím a věrným Bratřím w Krystu Gejíšy / Milosti wám a pokoj od Boha Otce nasseho / a od Pana Gejíše Krysta.

Deřugeme Bohu a Otcy Pana nasseho Gejíše Krysta / wždycky za vás modlece se : slyšyce o Wěře wšly w Krystu Gejíšy / a o milování kterěž máte ke wšsem Swatým / pro naděgi / kteráž složena gest wám w Neběšých / o kterěž jste již slyšeli w Slowu prawdy Ewangelium / kterěž gest přišlo k wám / jakož y po wšsem Swěte vžítě nese / a roste / jakž y mezy wami / od toho dne / w kterémž jste slyšeli a poznali milost

Kterěž wytrhl nás z mocy Temnoty / a přenesl do Kralowství Syna milého swého / w kterémžto máme wyřaupění a odpustění Hříchůw / skrze Kr. w geho. Kterěž gest obraz Boha newiditelného / prworozeny předewšým Stwořením : Nebo skzeného stwořeny gšau wšlecky wěcy / na Nebi y na zemi / widitelné y newiditelné / buďto Trionowé neb Dominacionowé / buďto Principátowé neb Potestátowé / wšlecky wěcy skzeného a w něm Stwořeny gšau / a on gest předewšemi / a wšlecky wěcy gšim slogů.

On gest hlawa Tela Cirkwe / kterýž gest počátek a prworozeným wšlaw zmeřtwých / aby on mezy wšsemi prwní mšstoděřal / neb zalsbilo se Otcy / w něm aby wšlecka plnost přebýwala / a skrze něho smičil wšlecko s sebau / wšlecky wěcy w něm wpořogiw / skrze krew kterauž na křiži wylil / Nebeské wěcy y Zemské. Y was také genž jste byli před tīm wzdalení od něho a zřewněj nepřátelē w skutcích zlych / nyní již smičil tělem swým / skrze Smet / abyste byli Swatí a nepostřewněni a bez aubony před nim : wšak gestliže trwáte w Wěře / gšauce pewní a stali / a nepobnutedlní od naděge Ewangelium kterē jste slyšeli / genž gest křáto wšsemu stwořen / kterěž gest pod Nebem /
Nij gehož

Krystus
gest hlawa
Cirkwe.

Obr.č. 39 Epištola sv. Pavla k Kolocenským, druhá edice

Boží strze Prawdú / jakož gste se naučili B od Epafry najmilejšyho spolu služebníka nasseho / kterýž gest věrný za vás služebník Krysta Gežíse / kterýž také oznámil vám milování wasse w Duchu Swatém. Pro tož y my od toho dne / jakž gsmo to vlysseli:

XXIII
Ardele
 po Swate
 Trojce.

A Nepřestáváme Modlí se za vás a žádati / aby ste byli naplněni poznáním wle geho / we wšly Maudrosti a rozumu Duchowním / aby ste chodili hodně Bohu / we wšem selúbijce / w každem skutku Dobrém se množice / a rostauce w wněmí Božím / wselikau sylan gsauce posylnění / wedle mocy yasnosti geho / we wšly trpěliwosti a dlan hém čekání : s radostí děkující Bohu a Otce / kterýž hodně nás učinil / abychom byli w časni dědicwí Swatých geho w swětle

Kapitola I.

21
 Podpis.

Cytili
 su.

Podra
 weni s zada
 nim dobre
 bo.

Awel

Apossil
 Krysta Ge
 žisse / strze
 wuoli Bo
 ži / a Tymo
 theus Bra
 tr : tēm k
 řiž gšau w
 Měste Ko
 losys swa

tým a věrným Bratřím w Krystu Gežíse / Milost wám a pokoj od Boha Otce nasseho / a od Pana Gežíse Krysta.

A Děkujeme Bohu a Otce Pana nasseho Gežíse Krysta / wždycky za vás modléce se : slyšyce o Wjře wassy w Krystu Gežíse / a o milování kteréž máte ke wšem Swatým / pro naděgi / kteréž složana gest wám w Nebesých / o kteréž gste již slysseli w Slowu prawdy Ewangelium / kteréž gest přišlo k wám / jakož y po wšem Swěte vžitě nese / a roste / jakž y mezy wami / od toho dne / w kterémž gste slysseli a poznali milost

A Kterýž wytrhl nás z mocy Temnot / a přenesl do Kralowstwí Syna milého swého / w kterémžto máme wykupení a odpustění Hříchůw / strze Kr: w geho / kterýž gest obraz Boha newiditelného / prworozený předewšým Stwořením: Tebo strzeného stwořeny gšau wsecky wěcy / na Nebi y na Zemi / widitelné y newiditelné / buďto Tronowé neb Dominacionowé / buďto Principátowé neb Potestátowé / wsecky wěcy strzeného a w něm Stwořeny gšau / a on gest předewsemi / a wsecky wěcy gšim stogij.

A On gest hlawa Tela Cyrkwe / kterýž gest počátek a prworozeným wšaw zmrteřých / aby on mezy wsemi prwnij mýsto držal / neb zaljibilo se Otce / w něm aby wsecka plnost přebýwala / a strze něho smjčil wsecko s sebau / wsecky wěcy w něm wpořogiw / strze krew kterauž na křiži wylil / Tebesté wěcy y Zemské. Y wás také genž gste byli před tujm wzdáleni od něho a zgewnů nepřátel w skutcích zlych / nynij již smjčil tělem swým / strze Smrt / aby ste byli Swatij a neposkwrněnij a bez aubony před nim: wysal gest již k wáte w Wjře / gsauce pewnij a stálj / a nepohnutelnij od naděge Ewangelium které gste slysseli / genž gest kázáno wšsamu stwořen / kteréž gest pod Nebem /
N u j gehož

Obr.č. 40 Epištola sv. Pavla k Kolocenským, třetí edice

¶ Apostol dostal se v Kolocenských do
broselnosti: Moe Krystova kázaní dynamus
ge/keremai má jiné byti mrtvo.

Kapitola I.

Bobpis.
Total.
Kosdra
o jada
o dobro

A Wel Apostol Kry
sta Gejisse/strz wuoli Bo
ží / a Tymotheas Brate:
niam krejij gšau w Měste
Koloefys swatým a wěc
ným Bratijm w Krystu

Gejissy/ Milost wam a pokoj od Boha
Otee našeho/a od Pána Gejisse Krysta.
¶ Dekugane Bohu a Otcy Pána nasse
ho Gejisse Krysta/wjdyčty za was modle
ceš: slyšyce o Wjete wasy w Krystu Ge
jissy / a o milowaní / kterež mate ke wšem
Swatým / pro naděgi / kteraž složna gest
wám w Ueběšch / o kterež gste gš slyšeli w
Slovu prawdy Ewangelium / kterež gest
přišlo k wám / jakož y po wšim Swěte wji
tel nese / a roste / jakož y mezy wami / od toho
dne / w kterémž gste slyšeli a poznali milost
Boží strze prawdu / jakož gste se naučili od
Epassy namilegšyho spola služebníka na
šeho / kteryž gest wěrný za was služebníčt
Krysta Gejisse / kteryž také oznámil nám mi
lowání wšew Duchu Swatém. Protož
y my od toho dne / jakož gšine to wlyšeli :

¶ Nepředstáwame Modliti se za was a
žadati / abyšste byli naplněni poznáním wš
le geho / we wšy Mandrosli a rozumu Du
chowním / abyšste chodili hodně Bohu / we
wšim se libující / w každém skutku dobrém se
množíce / a rostauce w wimání Božím / wše
líkau slyau gšauce poslyšeni / wedle mocy yaf
nosti geho / we wšy trpěliwosti a dlanbém
čekaní : s radostí děkující Bohu a Otcy /
kteryž hodně nás učinil / abychom byli učast
ni dědicwí swatých geho w swětle.

¶ Kteryž wytrhl nás z mocy temnosti /
a přeněl do Králofstwí Syna mileho
swého / w kterémžto máme vykauptí a od
puštění hříchow strze Krew geho. Kte
ryž gest obraz Boha newiditelného / prwo
rozny předewšým stwočením: Učbo strze
ního stwočený gšau wšecky wěcy / na Uebí
y na žani / widitelné y newiditelné / budo

Tronowé neš Dominacionowé / budo
Princypátowé neš Potestátowé / wšeckny
wěcy strze něho a w něm stwočený gšau / a
on gest předewšemi / a wšeckny wěcy gšim
složí.

¶ On gest hlawa řela Cyrkwe / kteryž
gest počátek a prworozny wstaw z mrt
wých / aby on mezy wšimi prwení mšsto
dejal / neb zašbilo st Otcy / w něm aby wšec
ka plnost Božstwí přebýwala / a strze něho
smjtil wšeccko o sěbu / wšecky wěcy w něm v
polognó / strze krew krewaž na kříži wylil /
Ueběške wěcy y žaniške. ¶ Was také gš
gste byli před tím wzdáleni od něho a žgowní
nepřátel w skutcích zlych / nymí gš smjtil
řelam swým / strze Smet / abyšste byli Swa
tí a nepostwěnění a bezanhoň před nim:
wšak gšlize trwate w Wjete / gšauce pow
ní a stali / a nepohnutelní od naděge E
wangelium ktere gste slyšeli / gšak gš kaza
no wšim stwočením / kterež gšl pod Ueban /
gchož ya Pawel učinil gšim služebníkem.

¶ Nymí radugi se / trpě pro was / a wypl
nagi na mém řele za wěpání (kterých se ne
dostáwa) Krystowa / za gcho řelo gšak gest
Cyrkw Swatá / kterežto učinil gšim ya
Pawel služebníkem / wedle naučení Boží
ho / kterež mi gest dáno mezy wami / abych
wyplnil Slowo Boží / a tagemstwí kterež
gest bylo strze od wěšw a Uároděw / Ale
nymí gest žgowno Swatým geho / kteryž
to Duoh račil známo učinil Boharstwí slá
wy tagemstwí tohoto mezy Pohany / gšak
gest Krystus mezy wami / naděge slawy / k
tehož my žwěšugane / trpělyce a napomí
nagíce wšecky lidi / a učíce ge wšeliké mau
drošti / abychom učinili každého Cílowěka
dokonaleho w Krystu Gejissy. Proty wě
cy pracugi / žoyuge wedle mocy toho kteryž
dělá we mně swe dílo močně :

¶ Dij Apostol wšeděbati se sklamaní / neb
strze šalešného proceša / neb strze celny žaton /
neš strze potyčty Swatých.

Kapitola II.

Hort žagiste abyšste wíedeli / jak
wěškau starost mám o was / y o
ry krejij gšau w Laodyci / a kre
jijto

Obr. č. 41 Epištola sv. Pavla k Kolocenským, čtvrtá edice

A Apóstol bošáw sobě v Kolocenských do-
Browolnosti: Moc Krystowa Eazanyj oznamuge/
Kterémuž má sylně býti věčeno

Kapitola I.

Bodpis.

Cytul.

Ziřtu.

Boždra

wenij o žáda-
nijn dobrého

Wel Apóstol Kry-
sta Gežúšse / kterz wuoli Bo-
žij / a Tymotheus Bratr:
tiem kterijž gšau w Měste
Kolossys Swatým a wě-
ným Bratrým w Krystu
Gežúšsy / Milost wám a pokog od Boha
Otcy nasseho / a Pána Gežúšse Krysta.

A Děkugeme Bohu a Otcy Pána nasse-
ho Gežúšse Krysta / wždycky za wás modle-
ce se: slyšyce o Wáše wassy w Krystu Ge-
žúšsy / a o milowanij / kterez máte ke wšem
Swatým / pro naděgi / kteráz složena gest
wám w Nebesých / o kterez gste již slyšeli w
Slowu prawdy Ewangelium / kterez gest
přířlo k wám / jakož y po wšem Swěte wže-
tel nese / a rostie / jako y mezy wámi / od toho
dne / w kterémž gste slyšeli a poznali milost
Božij kterz prawdu / jakož gste se naučili od
Epassy najmilegšyho spolu služebníka na-
šeho / kterz gest wěrný za wás služebníčt
Krysta Gežúšse / kterz také oznámil nám mi-
lowanij wassy w Duchu.

A Protož y my od toho dne / jakž gšme
to wlyšeli nepřestáwáme Modliti se za wás
a žádati / abyšste byli naplněni poznánijm wá-
le geho / we wšy Maudrosti a rozumu Du-
chownijm / abyšste chodili hodně Bohu / we
wšem se lžbúje / w každém skutku dobrém se
množúce / a rostauce w wěně Božijm / wse-
likau sylan gšauce posylněni / wedlé mocy ya-
snosti geho / we wšy trpěliwosti a dlabem
čekánij: s radostij děkugúce Bohu a Otcy /
kterz hodně nás učinil / abychom byli wčas-
ni dědictwú swatých geho w swětle: Kterz
wytrhl nás z mocy temnosti / a přenesl do
Králowstwú Syna milého šweho / w kte-
rémžto máme wykaupenij a odpustkénij hřij-
chnow kterz krewe geho: Kterz gest obraz
Boha newiditelného / praworozený přede-
wšyjm stwořeným: Nebo kterz něho stwo-
řeny gšau wšecky wěcy / na Nebi y na Ze-
mi / widitelné y newiditelné / buďto Trá-

nowé neš Dominacionowé / buďto Princy / C-
pátowé neš Potestátowé / wšeckny wěcy kter-
ze něho a w něm stwořeny gšau / a on gest
předewšsemi / a wšeckny wěcy gým siogú.

A On gest hlawa těla Cýrkwe / kterz
gest počátek a praworozeným wstaw z me-
twých / aby on mezy wšsemi prawnj místo
držal / neb zalžbilo se Otcy / aby w něm wšec-
ka plnost Božstwú přebýwala / a kterz něho
smjřil wšecto s sebu / wšecky wěcy w něm w-
pokogiw / kterz krewe křúže geho / y ty které na
Nebi gšau / y ty které na Zemi. Wás také
genž gste byli před tím vzdáleni nepřátelě
smyslem w skutcích zlych / nynú již smjřil
tělem swým / kterz smrt / abyšste byli Swa-
tú a nepostkorněni a bez aubony před nim:
wšak gestliže trwáte w Wáše / gšauce praw-
nij a stálij / a nepohmutedlnú od naděge E-
wangelium které gste slyšeli / genž gest kázá-
no wšemu stwořenj / kterez gest pod Nebem /
gehož yá Pawel učiněn gšem služebníčtem.

A Kterz nynú radugi se / trpě pro wás /
a wylhugi na mém těle ta wtrpenij (kter-
ýchž se nedostáwá) Krystowa / za geho tě-
lo genž gest Cýrkew Swata / kterzto učiněn
gšem yá služebníčtem / wedlé nařizenú Božij-
ho / kterz mi gest dáno mezy wámi / abych
wylhnil Slowo Božij / a tagemstwú kteréž
gest bylo skryté od wěšw a Národůw / Ale
nynú gest zgeweno Swatým geho / kterz
to Buoh ráčil známo učiniti Bohatstwú slá-
wy tagemstwú tohoto mezy Pohany / genž
gest Krystus mezy wámi / naděge sláwy / kte-
rehož my zwěštugeme / trestcyce a napomú-
nagúce wšecky lidi / a učúce ge wšeliké mau-
drosti / abychom učinili každého Cžlowěka
dokonaleho w Krystu Gežúšsy. Pro čez
také / Boyugi wedlé mocy toho kterz dělá
we mně své dílo mocné.

A Wěj Apóstol wystrúhati se zklamánij / neb
kterz šfalešného Proroča / neb kterz tělesný Zákon /
neb kterz pokrýcú Swatost.

Kapitola II

A Zcyt zagúste abyšste wíeděli / yal
welikan starost mám o wás / y o
ty kteréž gšau w Laodycú / a kte-
rúžto

XXIII
po S. Trogi
97.

Obr.č. 42 Epištola sv. Pavla k Kolocenským, pátá edice

Obr.č. 43 Signety Netolického a Melantricha, první edice

Tato Kniha Zakona obogubo / Starecho y No-
wého / od Boha / skrze Mojžíše y jiné Swaté Lidi / Duchu Swateho
wdechnutím sepsaná a wydana / w niž se gista a gruntownij wile Božij osnamuge /
aby každému wěřícímu Křesťianu k Spasení gistemu slaužila / gest wytisčena a dokonána w Starém
Miestie Pražském / Léta Páně / Tisíceho / Pietistého / Šedesátého / A Sedmého Dně Miesíce
Prahy / v Giltka Melanteycha z Awentynu / s welikau a bedliwau pilnostij y pra cý /
tež s welikým a znamenitým nákladem geho. A to předkem pro Čest a Chwá-
lu y z wlebanij Sména Pána Boha Wšemohacyho / potom pak wšsan
Wicným a Pobožným w Razyku a w Národu Českém / Kroz
hognémij y nabytj Wjry prawé / tež dogitij skrze ni Wie-
čného žiwota a Spasení w Křystu Gžissy Pá-
uu nassan. Ganužto s Bohem Orcom
y s Duchem Swatým / buďiž
Sláwa / Čest a Chwá
la / y Džkuow
čínénij / nynij a až na wěky wěkuow ~
A M E N.

Obr.č. 44 Signet, druhá edice

Tato Kniha Zakona obogitého / Starecho y No-
wého / od Boha / skrze Mojžíše y jiné Swaté Lidi / Duchu Swatého
wdechnutím sepsaná a wydaná / w níž se gístá a gruntovní wíle Boží oznamuje /
aby každému wěřícímu Křesťianu k Spasení gístému slaužila / gest wytištěna a dokonána w Starém
Městie Pražském / Léta Páně / Tisíceho / Pietistého / Sedesátého / A Sedmého Dne Měsíce
Prahy / v Gřitka Melantricha z Awentynu / s welikau a bedliwau pilností y pra cy /
těž s welikým a znamenitým nákladem geho. A to předem pro Čest a Chwá-
lu y zwelebení Gména Pána Boha Wšemohaučého / potom pak wšem
Wicným a Pobožným w Razyku a w Národu Českém / k roz-
hognění y nabytí Wjry prawé / tež dogití skrze ni Wie-
čného žiwota a Spasení w Krystu Gežíšy Pá-
nu nassen. Gemužto s Bohem Otcem
y s Duchem Swatým / budíž
Sláwa / Čest a Chwá
la / y Diktow
činění / nyní a až na wěky wěkuow
A M E N.

Obr.č. 45 Signet, třetí edice

Insignia Typographi, Georgii Melan-
trichi ab Auentino.

*Solertes animos notat haec pictura virorum,
Qui libros edunt arte typographica.
Eruta de tenebris, veluti face scripta vetusta
In lucem veniunt vindice chalcographo.
Hinc odor hauritur gratus lectoribus, alta
Emittunt qualem lilia vere nouo.*

Insignia Typographi, Georgii Melan-
trichi ab Auentino

*Solertes animos notat hæc pictura virorum,
Qui libros edunt arte typographica.
Eruta de tenebris, veluti face scripta vetusta
In lucem veniunt vindice chalcographo.
Hinc odor hauritur gratus lectoribus, alta
Emittunt qualem lilia vere nouo.*

Obr.č. 47 Signet, páta edice

